

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα ΠΕΙΡΑΙΑ
Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών
Τμήμα Πολιτικών Δομικών Έργων

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ : ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΚΑΙ ΔΟΜΙΚΗ
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ
ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ ΤΩΝ
ΟΛΥΜΠΩΝ ΧΙΟΥ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ : ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΕΥΘΥΜΙΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΜΑΛΙΚΟΥΤΗ ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ

**Αρχιτέκτων Μηχανικός
Καθηγήτρια Τ.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ**

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σπίτι της Αγγελικής Κοκαράκη, που πρόκειται να μελετήσουμε, βρίσκεται στον παραδοσιακό οικισμό των Ολύμπων, που διατηρεί ακόμα και σήμερα τον αρχικό χαρακτήρα της παλιάς μεσαιωνικής πόλης που άλλοτε διακρίνονταν σ' όλα τα μεσαιωνικά χωριά της Νότιας Χίου.

Οι Ολύμποι κτίστηκαν το 13^ο αιώνα από τους Γενουάτες όταν αυτοί κατείχαν τη Χίο. Η έξαρση της πειρατείας τα χρόνια εκείνα και η ανάγκη ελέγχου της παραγωγής και του εμπορίου της μαστίχας από τους Γενουάτες ήταν οι παράγοντες που συντέλεσαν στη διαμόρφωση του φρουριακού χαρακτήρα του οικισμού.

Όλα τα μεσαιωνικά χωριά της Ν. Χίου, που είχαν τετράγωνο συνήθως σχήμα, περιβάλλονταν από τείχος που σχηματίζονταν από τους εξωτερικούς τοίχους των ακραίων σπιτιών. Η είσοδος στον οικισμό γίνονταν από μια μόνο πύλη, ενώ στις γωνίες του τείχους υπήρχαν για αμυντικούς λόγους μικροί κυκλικοί πύργοι. Στο κέντρο του οικισμού δέσποζε ένας μεγάλος, συνήθως τετράγωνος, κεντρικός πύργος που αποτελούσε το τελευταίο καταφύγιο των κατοίκων. Στο εσωτερικού του οικισμού κυριαρχούσε στενότητα του χώρου, αφού δεν υπήρχαν δέντρα και ακάλυπτοι χώροι. Το οδικό δίκτυο αποτελούνταν από λίγους κύριους δρόμους και πολλά αδιέξοδα στενά πάνω από τα οποία συνήθως υπήρχαν δωμάτια σπιτιών ή τόξα που ένωναν τα δώματα που βρίσκονταν στο ίδιο ύψος. Έτσι οι δρόμοι σκεπάζονταν από πάνω. Τέλος η ύδρευση του χωριού γίνονταν από υπόγειες δεξαμενές που βρίσκονταν στο εσωτερικό του.

Τα σπίτια ήταν συνήθως διώροφα ή σπάνια τριώροφα. Στο ισόγειο υπήρχαν οι στάβλοι ενώ στον όροφο ζούσαν οι κάτοικοι. Στον όροφο υπήρχαν δύο ή τρία κύρια δωμάτια και το αίθριο που αποτελούσε το κέντρο της σύνθεσης, μια και εξυπηρετούσε όλες τις κινήσεις, οριζόντια και κατακόρυφα. Παράλληλα, έδινε αερισμό και φωτισμό στα γύρω δωμάτια και επέτρεπε την άμεση προσπέλαση στο δώμα. Σ' αυτό οδηγούσε η πέτρινη σκάλα συνήθως απευθείας από την είσοδο. Για την κάλυψη και στήριξη της κατασκευής χρησιμοποιήθηκε κυρίως η θολοδομία, ενώ τα υλικά ήταν ντόπια.

Αν και τα φέροντα στοιχεία των ανοιγμάτων είναι πάντοτε πλήρη τόξα, υπάρχουν λίθινα ευθύγραμμα υπέρθυρα και ενίοτε μονολιθικές παραστάδες. Οι τελευταίες, όταν πρόκειται για τις εισόδους, είναι διακοσμημένες. Τα θυρόφυλλα είναι ξυλόγλυπτα, ενώ γύψινοι φεγγίτες κλείνουν τα τοξωτά ανοίγματα πάνω από τις πόρτες και τα παράθυρα.

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά που περιγράψαμε, μπορεί κανείς να τα διακρίνει ακόμα και σήμερα στο σπίτι της Αγγελικής Κοκαράκη. Στην παρούσα εργασία, η παραπάνω οικία αρχικά αποτυπώθηκε και μελετήθηκε η υφιστάμενη κατάσταση, αναγνωρίστηκαν τα προβλήματα που παρουσιάζει, δομικά αλλά και αρχιτεκτονικά, τα οποία πρέπει να αποκατασταθούν ώστε να γίνει το κτίριο κατοικήσιμο. Τέλος έγιναν προτάσεις επεμβάσεως για την επισκευή της οικίας αυτής με στόχο την συντήρηση και αποκατάστασή της, σύμφωνες πάντα με τις υποδείξεις της 3^{ης} εφορίας Βυζαντινών αρχαιοτήτων, λόγω του ότι το χωριό των Ολύμπων χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακός οικισμός .

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύντομη περίληψη	i
Περιεχόμενα	iii
Πρόλογος	1
1 Παρουσίαση του τόπου	4
1.1 Η Χίος	
1.1.1 Ο τόπος	5
1.1.2 Συνοπτική Ιστορία	7
1.2 Τα Μεσαιωνικά χωριά	
1.2.1 Γενικά	9
1.2.2 Προέλευση – Χρονολόγηση	12
1.2.3 Συμπεράσματα	13
1.3 Οι Ολύμπιοι	15
2 Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των Ολύμπων	18
2.1 Γενικά	
2.1.1 Χωροθέτηση των Μεσαιωνικών οικισμών	19
2.1.2 Πολεοδομική συγκρότηση	19
2.1.3 Οχύρωση	20
2.1.4 Συμπεράσματα	21
2.2 Η καταγωγή του συστήματος	22
2.3 Τα Τείχη	23
2.4 Η γωνιαίοι πύργοι	25
2.5 Οι κεντρικοί πύργοι	
2.5.1 Γενικά	26
2.5.2 Ο κεντρικός πύργος του Πυργιού	27
2.5.3 Οι άλλοι πύργοι	28
2.6 Βίγλες – άλλες οχυρώσεις	30
2.7 Η ύδρευση – αποχέτευση των Ολύμπων	32
2.8 Οι πύλες	
2.8.1 Γενικά	34
2.8.2 Η κεντρική πύλη	35
2.9 Το οδικό δίκτυο	36
2.10 Οι πλατείες	40
3 Λειτουργικά χαρακτηριστικά– Υλικά κατασκευής – Μορφολογία	41
3.1 Αρχές οργάνωσης	
3.1.1 Η επανάληψη	42
3.1.2 Η αμυντική διάταξη	42
3.1.3 Η οικονομία του χώρου	43
3.2 Μορφολογία, αρχιτεκτονική δομή και λειτουργικότητα της κατοικίας	
3.2.1 Γενικά	44
3.2.2 Είσοδος	44
3.2.3 Η σκάλα ανόδου	45
3.2.4 Το αίθριο	46
3.2.5 Ο όροφος	47
3.2.6 Το δώμα	48

3.3 Στήριξη – κάλυψη , θόλοι	49
3.4 Υλικά κατασκευής	51
3.5 Διαμόρφωση όψεων	
3.5.1 Γενικά	52
3.5.2 Τα εξωτερικά ανοίγματα	56
3.5.3 Τα ξυστά	63
4 Αποτύπωση και καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης	65
4.1 Γενικά	66
4.2 Αναλυτική περιγραφή	67
5 Επεξεργασία δεδομένων	73
5.1 Διάγνωση προβλημάτων	
5.1.1 Αξιολόγηση προβλημάτων	74
5.1.2 Αναλυτική καταγραφή προβλημάτων	75
5.2 Κτιριολογικές απαιτήσεις νέας χρήσης	76
6 Πρόταση αποκατάστασης	77
6.1 Γενική καταγραφή επεμβάσεων	78
6.2 Καθαρισμός όψεων	79
6.3 Ενίσχυση λιθοδομής	
6.3.1 Μέθοδοι επεμβάσεως	83
6.3.2 Τρόπος αρμολογήματος	84
6.4 Υγρομόνωση	86
6.5 Ηλεκτρομηχανολογικές εργασίες	89
6.6 Επένδυση δαπέδου	90
6.7 Αντικατάσταση κουφωμάτων	91
6.8 Σοβάντισμα	93
Καθορισμός ορίων δόμησης Ολύμπων από Πολεοδομία Χίου	94
Συμπεράσματα	101
Σχέδια υφιστάμενης κατάστασης	
Σχέδια πρότασης αποκατάστασης	
Χάρτες	
Βιβλιογραφία	

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην εργασία αυτή έχει γίνει μια μελέτη με αρχιτεκτονικά σχέδια, αποτύπωσης της υπάρχουσας κατάστασης της κατοικίας της Αγγελικής Κοκαράκη στον παραδοσιακό οικισμό των Ολύμπων της Χίου, η διάγνωση των προβλημάτων, η εκτίμηση της δομικής κατάστασης του κτιρίου και πρόταση λειτουργικής και δομικής αποκατάστασης. Αυτό βέβαια γίνεται σε τέτοια πλαίσια που να μην αλλοιωθεί η μορφή της κατοικίας, αλλά, όσο είναι δυνατόν, να διατηρηθεί ο χαρακτήρας της.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι η εφαρμογή και η οργάνωση γνώσεων σε ζητήματα επισκευών, μετασκευών και αποκαταστάσεων υφιστάμενων κτιρίων διαμέσου της ανάλυσης του συγκεκριμένου παραδείγματος.

Θα ήταν παράληψη αν σ' αυτήν την εργασία που αφορά την αρχιτεκτονική της κατοικίας στους Ολύμπους δεν αναφέρονταν και τα γενικότερα χαρακτηριστικά των μεσαιωνικών οικισμών της Ν. Χίου, ειδικότερα δε των Ολύμπων. Κι αυτό γιατί η αρχιτεκτονική δεν μπορεί ποτέ να εξεταστεί ξεχωριστά από την πολεοδομία και τις επικρατούσες συνθήκες κάθε εποχής.

Ακόμα και σήμερα η μελέτη των οικισμών αυτών παρουσιάζει για τον αρχιτέκτονα μεγάλο ενδιαφέρον για πολλούς λόγους. Πρώτα για την ιδιομορφία τους, γιατί σχεδόν πουθενά αλλού στην Ελλάδα δεν έχουμε όμοια παραδείγματα και έπειτα για την παλαιότητά τους. Τα χωριά διατηρούν τον τύπο της παλιάς οχυρωμένης μεσαιωνικής πόλης. Αυτό το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έχουν για τη μελέτη του χώρου και των μορφών στην αρχιτεκτονική του 14^{ου} – 16^{ου} αιώνα στη Χίο, μαζί με τη διάθεση να συμβάλλουμε κι εμείς λίγο στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, ήταν οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε αυτό το θέμα.

Για τη μελέτη αυτή συλλέξαμε πληροφορίες από διάφορα βιβλία που βρίσκονταν κυρίως στη βιβλιοθήκη Κοραή της Χίου καθώς και από ντόπιους κατοίκους που μένουν στους Ολύμπους. Μεταβήκαμε στον οικισμό ώστε να αποτυπώσουμε και την κατοικία σε φωτογραφικό υλικό και έπειτα επεξεργαστήκαμε τα δεδομένα μας, τα οποία και καταγράψαμε όσο το δυνατόν καλύτερα και αναλυτικότερα στην παρούσα εργασία.

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε έξι ενότητες. Η πρώτη ενότητα χωρίζεται σε τρία μέρη τα οποία αφορούν τα γενικά χαρακτηριστικά των μεσαιωνικών χωριών της Νότιας Χίου γενικότερα και των Ολύμπων ειδικότερα. Στη δεύτερη ενότητα γίνεται η

παρουσίαση της κατοικίας της Αγγελικής Κοκαράκη στους Ολύμπους όπως έχει σήμερα με φωτογραφίες και αρχιτεκτονικά σχέδια. Η τρίτη ενότητα αφορά τη διάγνωση των προβλημάτων καθώς και οι κτιριολογικές απαιτήσεις της οικίας ενώ τέλος, στην τέταρτη ενότητα γίνεται πρόταση για λειτουργική και δομική αποκατάσταση της οικίας, χωρίς να γίνουν επεμβάσεις στο φέροντα οργανισμό ενώ όλες οι αλλαγές που θα εφαρμοστούν κατά την κατασκευή να είναι σύμφωνες με τις υποδείξεις της 3ης εφορίας Βυζαντινών αρχαιοτήτων.

Ειδικότερα, στο πρώτο μέρος γίνεται η παρουσίαση του τόπου. Χωρίζεται σε τρία κεφάλαια που παρουσιάζουν περιληπτικά τη Χίο, τα μεσαιωνικά χωριά και τους Ολύμπους αντίστοιχα.

Στη συνέχεια εξετάζεται η πολεοδομία και η οχύρωση των μεσαιωνικών οικισμών. Έτσι, στα δύο πρώτα κεφάλαια του τρίτου μέρους, αναλύονται τα γενικά χαρακτηριστικά του πολεοδομικού συστήματος και η καταγωγή και η λειτουργία του, ενώ στα επόμενα οχτώ κεφάλαια παρουσιάζονται τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του: τα τείχη, οι εξωτερικοί πύργοι, ο κεντρικός πύργος, οι βίγλες, η ύδρευση του οικισμού, οι πύλες, το οδικό δίκτυο και οι πλατείες.

Άμεση σχέση με το τελευταίο μέρος, που αφορά την κατοικία της Αγγελικής Κοκαράκη έχει το τρίτο μέρος που ασχολείται κυρίως με τη μορφολογία και την αρχιτεκτονική της ολυμπύσικης κατοικίας. Εκτός όμως από τα παραπάνω, στο μέρος αυτό γίνεται μικρή αναφορά στην στήριξη των κατοικιών και στα υλικά κατασκευής, στις αρχές οργάνωσης της κατοικίας, την αρχιτεκτονική και τη μορφολογία της και τη διαμόρφωση των όψεων.

Στην επόμενη ενότητα γίνεται η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης που έχει το σπίτι της Αγγελικής Κοκαράκη, όπου παρουσιάζονται και με την αποτύπωση σε φωτογραφίες τα επιμέρους αρχιτεκτονικά της στοιχεία, που δεν είναι άλλα απ' αυτά που περιγράφονται στο τρίτο μέρος.

Έπειτα από την καταγραφή του κτιρίου, ως έχει σήμερα, γίνεται η διάγνωση των προβλημάτων του, οικοδομικών αλλά και αρχιτεκτονικών, καθώς και οι κτιριολογικές απαιτήσεις της νέας χρήσης του κτιρίου αυτού ώστε να γίνει μια εξοχική κατοικία.

Στην τελευταία ενότητα γίνεται η πρότασή μας για αποκατάσταση της οικίας και περιγράφεται αναλυτικά η πρότασή μας για τις μεθόδους επεμβάσεως που θα χρησιμοποιήσουμε. Έτσι ξεκινάμε με τον καθαρισμό των όψεων, ώστε να απομακρυνθούν τα σαθρά αντικείμενα για να συνεχίσουμε με το αρμολόγημα, για να ενισχύσουμε τη λιθοδομή και την υγρομόνωση του δώματος. Θα χρειαστεί να κάνουμε

μελέτη και εργασίες για υδραυλικές και ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις για να συνεχίσουμε με τη διαμόρφωση του δαπέδου. Έπειτα και απ την αποκατάσταση των κουφωμάτων θα ολοκληρώσουμε τις απαραίτητες εργασίες που απαιτούνται ώστε να γίνει το κτίριο κατοικήσιμο με το σοβάντισμα στον εσωτερικό χώρο μόνο, γιατί εξωτερικά απαγορεύεται. Επίσης περιλαμβάνεται και η απόφαση του τμήματος πολεοδομίας και πολεοδομικών εφαρμογών της νομαρχίας Χίου για το καθορισμό των ορίων και των περιορισμών δόμησης στον οικισμό των Ολύμπων καθώς και χάρτης αυτού.

Τέλος περιέχονται τα σχέδια της υφιστάμενης κατάστασης του κτιρίου όπως επίσης και τα σχέδια πρότασης αποκατάστασης.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πριν αρχίσουμε την παρουσίαση του υπό μελέτη θέματος είναι απαραίτητο να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους συνέβαλλαν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στην εκπόνηση της πτυχιακής αυτής εργασίας.

Ως εκ τούτου, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους Πολιτικούς Μηχανικούς Δημοσθένη Σπυράκη και Ανδρέα Ξενάκη για την πολύτιμη βοήθεια και πληροφορίες που μου παρείχαν, αναφορικά με την κατοικία αυτή καθ' αυτή όσο και για το χωριό των Ολύμπων. Επιπλέον, ευχαριστώ την κυρία Κοκαράκη Αγγελική, ιδιοκτήτρια της κατοικίας που μελετήσαμε, για την συνεργασία που είχαμε κατά την μελέτη, ιδιαίτερα όμως, για την παροχή της κατοικίας της για τις ανάγκες της εργασίας.

1. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

1.1 Η ΧΙΟΣ

1.1.1 Ο ΤΟΠΟΣ

Η Χίος είναι το δεύτερο μεγαλύτερο νησί του Βορειοανατολικού Αιγαίου μετά από τη Λέσβο. Γειτνιάζει, σε απόσταση 6 ν.μ. μόνο, με τη Μικρά Ασία. Είναι γνωστή για τη μοναδική στην Ελλάδα καλλιέργεια μαστίχας, καθώς και για τις εκτεταμένες καλλιέργειες εσπεριδοειδών ιδιαίτερα στην περιοχή του Κάμπου και των Λειβαδίων. Είναι η πατρίδα πολλών καταξιωμένων πνευματικών ανθρώπων όπως ο Αδαμάντιος Κοραής, ο Ψυχάρης, ο Ροΐδης, ο Πορφύρας, ο Άμαντος, ο Βερίτης, ενώ θεωρείται και πατρίδα του Ομήρου.

Έχει έκταση 841,5 τ. χλμ. και πληθυσμό 52.000 κατοίκων. Μεγάλο μέρος της είναι ορεινό (340 τ. χλμ.), ενώ έχει δύο μεγάλες πεδιάδες, του Κάμπου και της Καλαμωτής, που είναι και οι δύο παραλιακές. Από τα βουνά της, το μεγαλύτερο είναι το Πελινναίο (1297 μ.), και ακολουθούν το Όρος (1126 μ.), ο Προβατάς (807 μ.), το Αίπος (600 μ.), που είναι και άρρηκτα δεμένο με τη σύγχρονη ιστορία του νησιού. Μεγάλα ποτάμια δεν υπάρχουν στο νησί παρά μόνο χείμαρροι, όπως ο Κοκκαλάς και ο Παρθένης. Τέλος, πολύ κοντά βρίσκονται τα ηρωικά Ψαρά, οι Οινούσες, ο Άγιος Στέφανος, το Στροβίλι, το Βενετικό, μικρότερα νησιά και, με εξαίρεση τα δύο πρώτα, ακατοίκητα και άγονα.

Το κλίμα της είναι ήπιο Μεσογειακό με όχι μεγάλες διακυμάνσεις στην θερμοκρασία, ενώ ποτέ σχεδόν δεν παρατηρούνται ακραίες καταστάσεις ξηρασίας ή πολλών βαθμών υπό, το μηδέν. Ο χειμώνας είναι αρκετά ήπιος με μέτριες βροχοπτώσεις. Η βλάστηση του νησιού είναι περιορισμένη πλέον μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές που έχουν καταστρέψει γύρω στο 60% των παλαιών δασικών εκτάσεων. Μεγαλύτερη καταστροφή έχει υποστεί το βόρειο τμήμα του νησιού, για του οποίου τις δασοσκέπαστες πλαγιές με τις κουκουναριές και τα τρεχούμενα νερά γινόταν από τους περιηγητές του περασμένου αιώνα ιδιαίτερη μνεία. Αντίθετα, είναι εντελώς ανέπαφο το δάσος της κεντρικής Χίου στην περιοχή του Ανάβατου, ενώ στα νότια φύεται περισσότερο η ελιά και υπάρχει η εκτεταμένη καλλιέργεια της μαστίχας.

Στην οικονομική διάρθρωση της Χίου βασικό ρόλο παίζουν η ναυτιλία και ο τουρισμός που εξασφαλίζουν το μεγαλύτερο ποσοστό του εισαγόμενου συναλλάγματος. Η γεωργία και η κτηνοτροφία συνεχώς περιορίζονται, ενώ η βιοτεχνία δεν απασχολεί παρά το 8% του ενεργού πληθυσμού. Οι βιομηχανίες έχουν εκλείψει, ενώ οι εναπομείνουσες

βιοτεχνίες είναι κυρίως παραγωγής γλυκών κουταλιού. Τα γλυκά που κατασκευάζουν είναι ονομαστά ανά το Πανελλήνιο και μοναδικά στη γεύση. Τα τελευταία χρόνια σημαντικό ρόλο στην οικονομία του νησιού παίζουν οι ιχθυοκαλλιέργειες, ένας συνεχώς αναπτυσσόμενος κλάδος που έχει ξεπεράσει τα όρια του Νομού και της Ελλάδας. Εκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα αντιμονίου υπάρχουν στο χωριό Κέραμος και θειοσιδηρούχες ιαματικές πηγές στον γειτονικό οικισμό Αγιάσματα. Κύριο λιμάνι είναι της πόλης της Χίου. Δευτερεύουσα σημασία έχουν τα λιμάνια Λαγκάδας, Μαρμάρου και Μεστών.

Ένα από τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα του νησιού, που παράγεται αποκλειστικά σ' αυτό όπως προαναφέρθηκε, είναι η περίφημη μαστίχα, ζακουστή σ' όλο τον κόσμο για το άρωμα και τη μοναδικότητα της. Καλλιεργείται στα Μαστιχώχωρα και παράγονται κάθε χρόνο 105 περίπου τόνοι, που εξάγονται στη συνέχεια σ' άλλες χώρες.

Για την προέλευση του ονόματος του νησιού, υπάρχουν πολλές εκδοχές. Ένας μύθος αναφέρει ότι πήρε το όνομα της από το Χίο, γιο του Ποσειδώνα, που την ημέρα που γεννήθηκε έπεσε στο νησί πολύ χιόνι. Ακόμη ένας άλλος μύθος λει ότι οι Φοίνικες έμποροι ονόμαζαν "Χίο" τη μαστίχα που διακινούσαν. Μία ακόμη εκδοχή είναι να πήρε το όνομα της από τη Χιόνη, κόρη του μυθικού βασιλιά της Χίου, του Οινόπιωνα. Επίσης της είχαν δοθεί τα προσωνύμια « Πιτυούσα » και « Οφιούσα » εξαιτίας του μεγάλου αριθμού πεύκων αλλά και φιδιών που είχε.

Από τα μνημεία του νησιού ξεχωρίζουν η Νέα Μονή, βυζαντινό μοναστήρι του 11^{ου} αιώνα, με ψηφιδωτά σπουδαίας τέχνης, και ο βυζαντινός ναός της Παναγίας Κρήνας του 13ου αιώνα, η Παναγία Σικελία στα νότια, η Μονή Μουνδών στη βόρεια Χίο με τις εξαιρετικής τεχνοτροπίας τοιχογραφίες της, τα μεσαιωνικά χωριά Αυγώνυμα και Αναβατός (που ονομάζεται και «Μυστράς του Αιγαίου»), καθώς και τα επίσης μεσαιωνικά χωριά Πυργί, Ολύμπιοι και Μεστά που είναι ίσως και τα παλαιότερα της Χίου. Επιπλέον ο Κάμπος με τα περιβόλια και τα αρχοντικά του αποτελεί έναν έξοχο χώρο περιήγησης. Αξίζει μια αναφορά στο Βυζαντινό - Γενονατικό κάστρο της πόλης, καθώς και στο Βυζαντινό κάστρο της Βολισσού στα βορειοδυτικά.

1.1.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η Χίος είχε πολυκύμαντη ιστορία, η οποία οφείλεται κυρίως στη θέση της, που δεσπόζει στο Αν. Αιγαίο, απέναντι από τα παράλια της Μ. Ασίας. Κατοικήθηκε από τα προϊστορικά χρόνια, από προελληνικά φύλα, τους Πελασγούς, τους Κάρες και τους Λέλεγες. Με την έλευση των Ελλήνων και τον πρώτο αποικισμό καταλήφθηκε από τους Ίωνες.

Στην προχριστιανική εποχή αναπτύχθηκε το εμπόριο και η ναυτιλία. Κατά τον 5^ο αι. π.Χ., μάλιστα, έφθασε η Χίος σε υψηλό σημείο κοινωνικής και οικονομικής ακμής, ως μέλος της Αθηναϊκής Συμμαχίας και με συμμετοχή στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Καθώς οι αιώνες περνούν, η Χίος παρακαμάζει, ενώ το χειρότερο χτύπημα το δέχεται κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, όταν η πόλη καταστρέφεται από το στρατηγό του Μιθριδάτη Ζηνόβιο στους Μιθριδατικούς πολέμους (1ος αι. π.Χ.). Τις πληγές αυτές ανακουφίζει κάπως ο βασιλιάς των Ιουδαίων Ηρώδης, που περνά από τη Χίο το 12 π.Χ. Η περίοδος της Ρωμαϊκής κυριαρχίας, όπως κι αυτή της βυζαντινής, δεν φέρνουν τίποτα σημαντικό για το νησί, εκτός από πειρατικές επιδρομές. Ξεχωρίζει μόνο το κτίσιμο του μοναστηριού της Νέας Μονής, με τα περίφημα ψηφιδωτά του, με προσωπική εντολή και φροντίδα του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Θ' του Μονομάχου (1042-1054), που αποτελεί θησαυρό και για τη Χίο του σήμερα.

Η Χίος εμφανίζεται ουσιαστικά στο προσκήνιο της νεότερης ιστορίας μόλις το 1089, οπότε καταλαμβάνεται από τον Τούρκο πειρατή και εμίρη της Σμύρνης Τζαχά που είχε σχέδιο για την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης. Το νησί επανακτάται από τον Αυτοκράτορα Αλέξιο Α' Κομνηνό. Οι επόμενοι κατακτητές ήταν οι Βενετοί, που μαζί με άλλες ιταλικές ναυτικές δυνάμεις επιχείρησαν μια εμπορική διείσδυση στην Αν. Μεσόγειο. Κατά τη διάρκεια κάποιας διαμάχης με το Βυζάντιο για τα εμπορικά τους δικαιώματα, καταλαμβάνουν τη Χίο προσωρινά στα 1124-1125. Η Χίος πέφτει ξανά στα χέρια των Βενετών το 1171. Μετά την 4η Σταυροφορία αποτελεί τμήμα της Δυτικής Αυτοκρατορίας, αλλά επανακαταλαμβάνεται το 1225 από τον Έλληνα αυτοκράτορα Ιωάννη Βατατζή.

Ακολουθεί η Γενουατοκρατία, δηλαδή η παρουσία των Γενοβέζων στη Χίο από το 1261 έως το 1566, που θα μας απασχολήσει αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια, με τη συνθήκη του Νυμφαίου.

Η περίοδος της Τουρκοκρατίας, μέχρι το 1912, δεν αποτέλεσε μία εξουσία καταπίεσης και τυραννίας για τους Χιώτες. Οι Τούρκοι βασίστηκαν στη διοίκηση από την

εποχή των Γενοουατών, παρέχοντας μάλιστα και περισσότερα προνόμια, ευνοώντας έτσι την εμπορική, αλλά και την πνευματική ανάπτυξη.

Ο 19ος αι. έφερε τον ελληνικό αγώνα της Ανεξαρτησίας και μ' αυτόν και την καταστροφή της Χίου, μετά από μια σύντομη και ανοργάνωτη επαναστατική κίνηση των Χιωτών, με τη μεγάλη Σφαγή του 1822. Η Δυτική Ευρώπη ευαισθητοποιείται και ο Ντελακρουά, με τον περίφημο πίνακα του με θέμα την καταστροφή της Χίου, συμβάλλει αποφασιστικά στην διάδοση του φιλελληνισμού στη Δυτική Ευρώπη. Η Χίος ωστόσο παρέμεινε τουρκική κατά τη διάρκεια του 19ου αι. Ο σεισμός του 1881 προκαλεί άλλο ένα φοβερότατο πλήγμα στο νησί: 3541 νεκροί, 1160 τραυματίες και μεγάλες υλικές ζημιές.

Το νησί οριστικά προσαρτάται στο ελληνικό κράτος το 1912, και παραμένει σ' αυτό, εκτός από μια σύντομη Γερμανική κατοχή κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αποτελώντας Νομό μαζί με τα γειτονικά νησιά Ψαρά και Οινούσες.

1.2 ΤΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

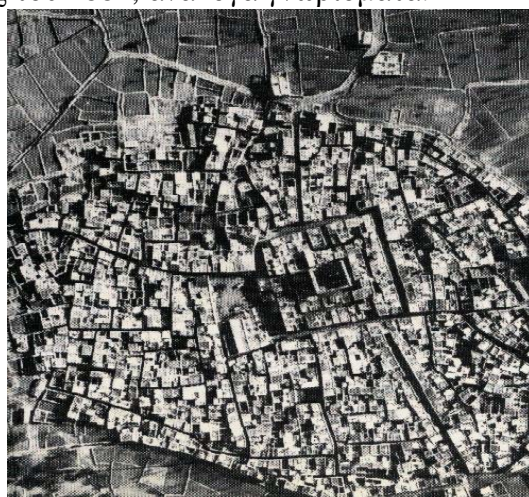
1.2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Στο νότιο και νοτιοδυτικό τμήμα της Χίου, στην περιοχή που καλλιεργείται η μαστίχα, βρίσκεται μια σειρά από οικισμούς που δημιουργήθηκαν τον 14^ο αιώνα, στα πρώτα χρόνια της Γενοβέζικης κατοχής. Είναι οι μεσαιωνικοί οικισμοί που με την ιδιαίτερη πολεοδομία και αρχιτεκτονική τους προκαλούν το παγκόσμιο ενδιαφέρον των μελετητών.

Τα πολεοδομικά και τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των μεσαιωνικών χωριών της Χίου αναγνωρίζονται σήμερα σε ένα περιορισμένο αριθμό οικισμών στα νότια του νησιού. Φαίνεται όμως ότι άλλοτε τα περισσότερα από τα υφιστάμενα σήμερα χωριά ήταν οχυρωμένα και ότι είχαν, πριν από τους σεισμούς του 1881, ανάλογα γνωρίσματα.

Εικ. 1 : Αεροφωτογραφία του χωριού Καλαμωτή, του 1934.. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

Εικ. 2 : Αεροφωτογραφία του χωριού Πυργί, του 1934.. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

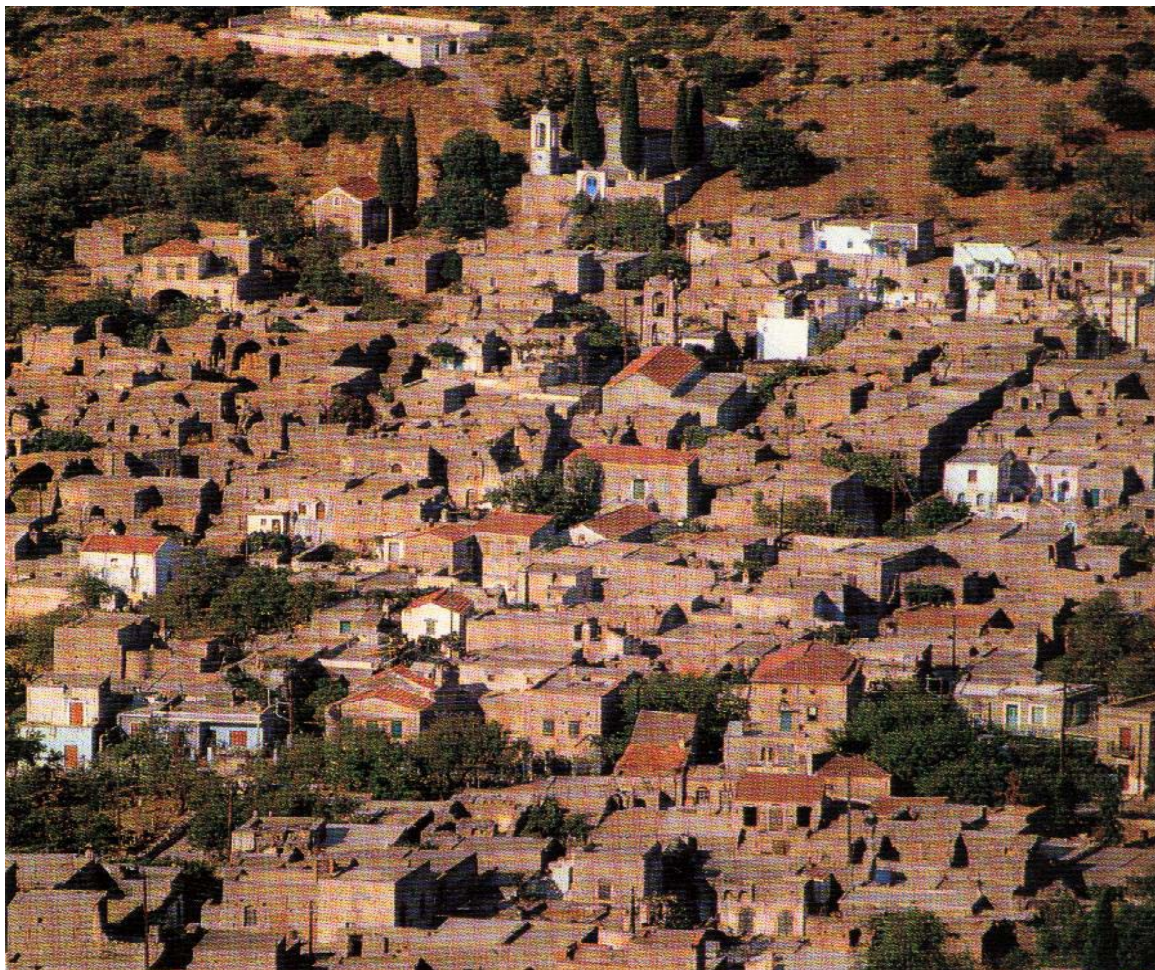
Γι' αυτό μας πείθουν συγκεκριμένες πληροφορίες, οι μνείες για την ίδρυση κεντρικών πύργων σε χωριά στις αρχές του 16^{ου} αιώνα και τα τοπωνύμια σε πολλούς οικισμούς που μαρτυρούν οχύρωση. Έτσι τα χωριά που έχουν ιστορία από τα γενονατικά και ίσως τα βυζαντινά χρόνια είναι στη νότιο Χίο τουλάχιστον τα εξής: Καλλιμασιά, Αρμόλια, Χαλκειός, Καλαμωτή(Εικ 1), Μυρμήγκι, Μεστά(Εικ.3), Νένητα, Νεχώρι, Πυργί(Εικ.2), Ολύμποι, Θολοποτάμι, Θυμιανά, Βαβύλοι και Βερβεράτο. Σήμερα μπορεί κανείς να

μελετήσει την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία κατά κύριο λόγο στα Μεστά, το Πυργί, τους Ολύμπους, την Καλαμωτή και εν μέρει τα Νένητα, την Βέσσα(Εικ.4), την Ελάτα και τον οικισμό της κεντρικής περιοχής του νησιού, τα Αυγώνυμα(Εικ.5).

Εικ. 3 : Μεστά. Γενική άποψη του οικισμού από τα Βορειο-ανατολικά. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

Τα οχυρωμένα χωριά της Νότιας Χίου είναι κτισμένα μακριά από τη θάλασσα, μέσα σε μικρές κοιλάδες στις οποίες γίνεται συστηματική καλλιέργεια της μαστίχας. Κι αυτό για να μην μπορούν να προσβληθούν αιφνιδιαστικά από πειρατές. Ακόμα και όταν έχουν ασφαλή λιμάνια, όπως π.χ. τα Μεστά και το Ληθί είναι απομακρυσμένα απ' αυτά. Η αρχική τους μορφή χαρακτηρίζεται από ένα κλειστό τετράπλευρο συνήθως σχήμα και ένα πυκνότατο πολεοδομικό ιστό που θα αναλύσουμε καλύτερα σε άλλο κεφάλαιο. Σε νεώτερη εποχή έξω από τον συμπαγή και οχυρωμένο αυτό πυρήνα κτίστηκαν κι άλλα σπίτια και σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα, όπως στο Πυργί, έκαναν δυσδιάκριτο το αρχικό σχήμα(Εικ.2).

Εικ. 4 : Βέσσα. Μερική άποψη του οικισμού από ψηλά. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

Εικ. 5 : Αυγώνυμα. Γενική άποψη του οικισμού από τα ανατολικά. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

1.2.2 ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ – ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

Είναι σχεδόν βέβαιο ότι όλοι οι γνωστοί σήμερα μεσαιωνικοί οικισμοί της Ν. Χίου σχηματίστηκαν κατά τη Γενουατοκρατία από τη συγκέντρωση των πληθυσμών των μικρότερων ανοχύρωτων βυζαντινών οικισμών της περιοχής ήδη πριν το 1362. Παρά το γεγονός ότι τα οχυρώματα και η γενική διάταξη του πολεοδομικού ιστού των μεσαιωνικών χωριών χρονολογούνται στην Γενουατοκρατία (προ του 1566), δεν είναι γνωστό σε ποιο ποσοστό τα σωζόμενα σήμερα σπίτια είναι τόσο παλιά. Πάντως ούτε οι τύποι, ούτε οι αρχιτεκτονικές μορφές μαρτυρούν κάποια εξέλιξη, και η γενική εφαρμογή κτιστών θόλων στην στέγαση κάνει πιθανή μια πολύ παλιά κατασκευή. Οι μόνες ασφαλείς χρονολογήσεις αφορούν σε κεντρικούς αμυντικούς πύργους των οποίων σώθηκαν τα συμφωνητικά ανέγερσης. Μια εξαίρεση σ' αυτά αποτελεί το χωριό Άγιος Γεώργιος Συκούσης, του οποίου η συνοίκηση από αγρότες το 1518 περιγράφεται λεπτομερώς σε ένα έγγραφο που διασώθηκε.

Τα ονόματα των χωριών και των γύρω τοποθεσιών είναι πάντοτε βυζαντινά και αναφέρονται σε χρυσόβουλα παλαιότερα της εμφάνισης των Γενουατών. Φαίνεται λοιπόν ότι σ' αυτές τις θέσεις υπήρχαν μικροί, παλαιότεροι, καθαρά βυζαντινοί οικισμοί, που αποτέλεσαν τους πυρήνες των μεγαλύτερων χωριών που κτίστηκαν τον 14^ο αιώνα.

Το κλειστό πολεοδομικό σύστημα και ο τρόπος της ανέγερσης έτσι ώστε οι χώροι δύο γειτονικών σπιτιών να συμπλέκονται, έκανε πάντοτε πολύ δύσκολη την κατεδάφιση ενός σπιτιού και την ανέγερση νέου στη θέση του. Ο αμετάβλητος τρόπος ζωής των κατοίκων, μέσα σε πέντε αιώνες αφ' ενός, και η στερεότατη οικοδόμηση των σπιτιών αφ' ετέρου (δεν γίνεται πουθενά χρήση ξύλου ως φέροντος στοιχείου), είχαν ως αποτέλεσμα να κατεδαφισθούν και να ξανακτισθούν ελάχιστα σπίτια. Τα σπίτια, ειδικότερα, που με τους εξωτερικούς τοίχους τους σχηματίζουν τα τείχη του χωριού (και που διατηρούνται σε καλή κατάσταση), δεν μπορεί να είναι νεώτερα των μέσων του 15^{ου} αιώνα. Αν λάβουμε υπ' όψη μας ότι τα σπίτια αυτά δεν διαφέρουν από τα άλλα του ίδιου χωριού, ούτε κατά τον τρόπο δόμησης ούτε κατά τον τύπο, καθώς και τις προηγούμενες παρατηρήσεις για τη δυσκολία κατεδάφισης και ανέγερσης νέου σπιτιού, θα πρέπει να δεχθούμε πως το μεγαλύτερο μέρος των σπιτιών κτίστηκε πριν το τέλος του 15^{ου} αιώνα.

Το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι αν για την ανέγερσή τους υπήρξε σχεδιασμός ή ένα γενικό πλαίσιο αρχών, που επιβλήθηκε από τους γενουάτες. Δυστυχώς τα έγγραφα που

σώθηκαν δεν απαντούν στο ερώτημα. Αντίθετα, όπως αναφέρθηκε, πιστοποιούν την ανέγερση κεντρικών πύργων σε οικισμούς που ήδη υπάρχουν. Το γενικό όμως τετράπλευρο σχήμα, το αμυντικό σύστημα, η γενικευμένη εφαρμογή θόλων, που έδινε πυρασφάλεια, και κυρίως η ομοιογένεια της κατασκευής σ' ένα συμπαγή ιστό μας πείθουν ότι δεν βρισκόμαστε σε οικισμούς που αναπτύχθηκαν δυναμικά, όπως στα Βορειόχωρα ή σε άλλα νησιά του Αιγαίου, αλλά σε δόμηση που πραγματοποιήθηκε με προωθημένη οργάνωση και πειθαρχία. Εξ' άλλου (όπως σωστά παρατηρεί ο W. Eden) το πολεοδομικό σύστημα και ο τρόπος οχύρωσης απαιτούν αφ' ενός ορισμένο εκ των προτέρων μέγεθος του οικισμού, και αφ' ετέρου μία «πράξη Ιδρύσεως». Όλο μαζί το χωριό κτίστηκε σε ένα μικρό χρονικό διάστημα, βάσει καθορισμένου προγράμματος.

Κάποιοι μελετητές ωστόσο, υποστηρίζουν, χωρίς όμως να τεκμηριώνουν με ισχυρά επιχειρήματα, ότι τα μεσαιωνικά χωριά είναι έργο των βυζαντινών και όχι των γενοβέζων. Εκτός από την ομοιότητα των παραπάνω οικισμών με αντίστοιχους στην περιοχή της Γένοβας, ένα άλλο στοιχείο που καταρρίπτει τον παραπάνω ισχυρισμό είναι το γεγονός ότι τα διαφορετικά συμφέροντα των βυζαντινών φεουδαρχών δεν ευνοούσαν συνενώσεις χωριών των δουλοπαροίκων καλλιεργητών των κτημάτων τους. Τα ενιαία συμφέροντα της Mahona, της εταιρίας που σύστησαν οι γενουάτες και εκμεταλλεύτηκε το νησί, επέβαλαν αυτή τη συνένωση.

Η ύπαρξη, τέλος, του Πυργιού πιθανολογείται από τον 11^ο αιώνα και βεβαιώνεται στα 1362. Η Καλλιμασιά, το Μυρμήγκι, το Νεχώρι, η Καλαμωτή, το Χαλκειός, το Ληθί, οι Αμάδες, τα Μεστά και βέβαια το Πυργί μνημονεύονται στα τέλη του 15ου αιώνα. Τα δύο τελευταία χωριά σημειώνονται ως κάστρα στον χάρτη του Buendelmondi, στα 1422. Πολλοί άλλοι οικισμοί που μνημονεύονται το 1381 δεν σώζονται πια.

1.2.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά είναι σήμερα αποδεκτό ότι πολλά από τα μεσαιωνικά χωριά της Νότιας Χίου δημιουργήθηκαν τον 14^ο-15^ο αιώνα, όταν η Χίος κατέχονταν από τους Γενουάτες, με τον συνοικισμό των κατοίκων μικρότερων ανοχύρωτων βυζαντινών οικισμών και κωμών, και ότι υπήρχε στις κατευθυντήριες γραμμές της οχύρωσης και πολεοδομικής οργάνωσης ένα γενικό πλαίσιο διατάξεων, αν όχι σχεδιασμός.

Η μελέτη των οικισμών αυτών παρουσιάζει για τον αρχιτέκτονα μεγάλο ενδιαφέρον για πολλούς λόγους. Πρώτα για την ιδιομορφία τους, γιατί σχεδόν πουθενά αλλού στην Ελλάδα δεν έχουμε όμοια παραδείγματα και έπειτα για την παλαιότητά τους. Τα χωριά διατηρούν τον τύπο της παλιάς οχυρωμένης μεσαιωνικής πόλης. Σημαντικό επίσης ενδιαφέρον έχει η μελέτη των ξένων επιδράσεων, καθώς και των άλλων τεχνών που αναπτύχθηκαν στο ίδιο περιβάλλον και που παρουσιάζουν ξεχωριστή ιδιορρυθμία (λαϊκά φορέματα, κεντήματα, χειροτεχνία, χορός, μουσική κ.τ.λ.).

1.3 ΟΙ ΟΛΥΜΠΟΙ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η πολεοδομία και η αρχιτεκτονική των μεσαιωνικών χωριών της Χίου μπορεί σήμερα να μελετηθεί σε περιορισμένο αριθμό οικισμών στα νότια του νησιού. Το χωριό ΟΛΥΜΠΟΙ ανήκει στο δήμο μαστιχοχωριών, έχει έκταση περίπου 13.000 στρέμματα. Βρίσκεται στο Ν.Δ. μέρος της Χίου, απέχει 32 χλμ. από την πόλη της Χίου και 8 χλμ. από τον Λιμένα Μεστών. Συνορεύει Ανατολικά με το χωριό Πυργί(8 χλμ), Δυτικά με το χωριό Μεστά (3 χλμ), Βόρεια με το χωριό Ελάτα και Ποταμούς (8 χλμ), Νότια με τις παραλίες Αγγέλια, Σαλάγωνα, Χοντρή άμμο, Κάτω Φανά, Αγία Δύναμη.

Ανακηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο. Τα σπίτια του χωριού είναι το ένα συνδεδεμένο σφικτά με το άλλο σχηματίζοντας ένα συμπαγές σχήμα. Αυτός ο τύπος του κάστρου, κατασκευή με τέσσερις γωνίες, χτίστηκε για την προστασία εναντίον των συχνών επιθέσεων των Τούρκων από τους πειρατές, καθώς και για την καλύτερη καλλιέργεια των μαστιχόδενδρων.

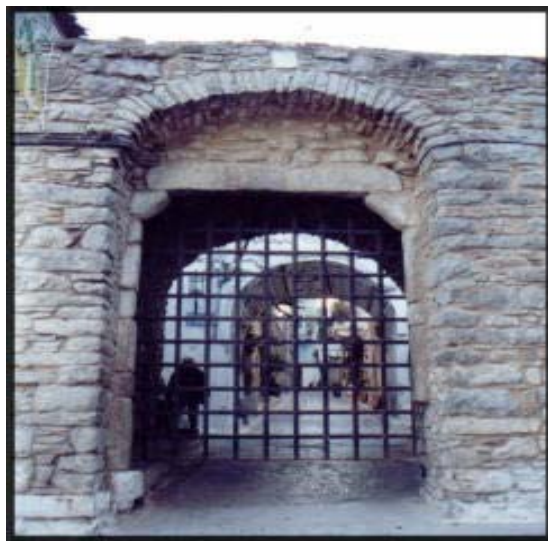

Εικ. 6 : Ολύμποι. Γενική άποψη του οικισμού από τα ανατολικά. Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Το χωριό βρίσκεται σε μικρές, άδενδρες κοιλάδες μακριά από τη θάλασσα. Τα περιμετρικά σπίτια εξωτερικά δεν είχαν ούτε πόρτες ούτε παράθυρα κι έβλεπαν μόνο μέσα στο χωριό. Οι εξωτερικοί τοίχοι περιλαμβάνουν γειτονικά παραπέτα με μικρούς πύργους στις γωνίες και μόνο μια θύρα, έτσι αν κάποιος κοιτάξει το χωριό απέξω, οι συνεχόμενοι τοίχοι των σπιτιών ακριβώς επειδή δεν έχουν πόρτες και παράθυρα δίνουν την αίσθηση του κάστρου. Μάλιστα στις γωνίες του χωριού υπήρχαν πύργοι (πολεμίστρες οι οποίες σήμερα δυστυχώς δεν σώζονται).

Οι κάτοικοι μπορούσαν να μπουν και να φύγουν από το χωριό μόνο μέσω μιας πόρτας η οποία βρίσκεται σήμερα στην τοποθεσία Κάτω Πόρτα. Η πόρτα αυτή έκλεινε τα βράδια και στις επιδρομές των Πειρατών. Μετά το 1821 ανοίχτηκαν άλλες δύο, απέναντι από το σχολείο και στον Άγιο Γεώργιο.

Στο κέντρο των Ολύμπων υψώνεται ο αμυντικός Πύργος, κτήριο μεγαλοπρεπές και επιβλητικό, με ύψος 20 μέτρων, πάχος τοίχου 1,75 μέτρα και εμβαδόν 245 τμ., όπου οι κάτοικοι είχαν σαν καταφύγιο σε περίπτωση επίθεσης . Ο πύργος λειτουργούσε ως

Εικ. 7 : Η είσοδος των Ολύμπων.
Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

παρατηρητήριο έχοντας από την κορυφή του οπτική επαφή με άλλους πύργους που βρίσκονταν παραθαλάσσια, οι οποίοι είχαν στρατιώτες και μόλις έβλεπαν πειρατές άναβαν φωτιές και ειδοποιούσαν τους κατοίκους να κλειστούν στο τείχος του χωριού. Εκτός από παρατηρητήριο ήταν και το τελευταίο μέρος άμυνας του χωριού. Αν για οποιοδήποτε λόγο παραβίαζαν τα εξωτερικά τείχη όλοι οι κάτοικοι κλείνονταν μέσα στον Πύργο.

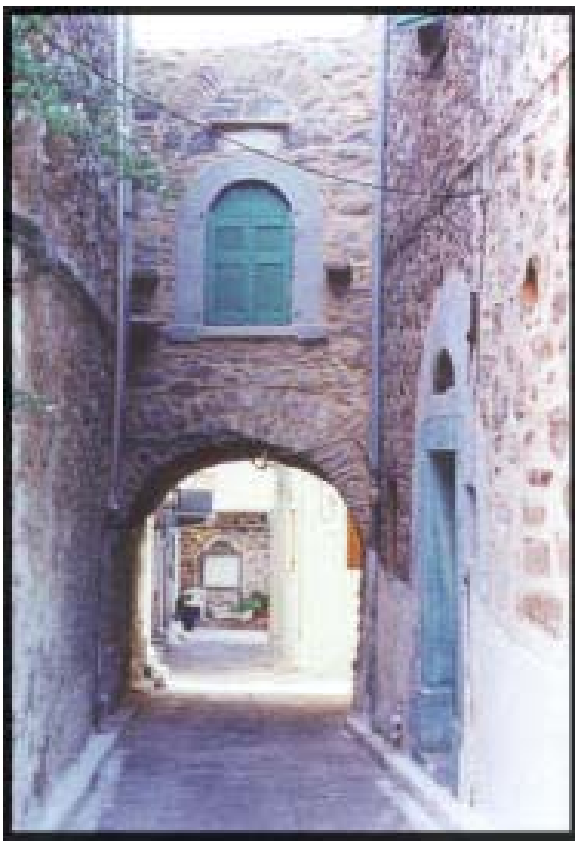
Το όνομα Ολύμπιοι το πήρε από το όνομα του λόφου που ήταν χτισμένο το χωριό των Άνω Ολύμπων, στη θέση μεταξύ των λόφων Σαρακινού, Παλαμίδα και Μαλλιδίων, που τότε λεγόταν Όλυμπος. Σύμφωνα με το ίδιο ιστορικό, οι Βρακανούσοι ήταν πειρατές. Στους οικισμούς αυτούς λατρευόταν πολύ ο Δίας, η Δήμητρα και ο Ηρακλής.

Οι ντόπιοι υποστηρίζουν ότι οι Ολύμπιοι έχουν ιστορία 2500 χρόνια. Σύμφωνα με τον ιστορικό Γ. Ζολώτα, το χωριό ιδρύθηκε τον 13ο αιώνα. Είναι ένα από τα μεσαιωνικά χωριά που δεν καταστράφηκε από τον σεισμό του 1881. Το πρώτο χωριό που ιδρύθηκε στην αγροτική περιφέρεια των Ολύμπων ήταν οι Άνω Ολύμπιοι, στη σημερινή θέση Άγιος Γιάννης.

Στο μέρος που είναι χτισμένο το σημερινό χωριό, υπήρχε οικισμός με το όνομα Κάτω Ολύμποι, γιατί είχε κτισθεί κάτω από το άλλο χωριό. Αυτός ο οικισμός μεγάλωσε τον 13ο αιώνα όταν οι κάτοικοι των γύρω χωριών ήλθαν και εγκαταστάθηκαν εκεί για να είναι πιο ασφαλισμένοι από τις πειρατικές επιδρομές. Τα χωριά που ενώθηκαν είναι οι Άνω Ολύμποι, τα Βρακαίνα, οι Γωνιές (σήμερα Σαλαγώνας), ο Θειάς, τα Άλωνα (σήμερα Ζαβαζά), τα Διοσκοριά, όπου υπήρχε ναός των Διοσκούρων και ο Βρέκος (σήμερα Ποταμοί).

Μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο ζούσαν περίπου 800 ψυχές στο χωριό. Σήμερα, χειμωνιάτικοι είναι περί τους 200 (στους εκλογικούς καταλόγους είναι γύρω στους 360), που ελαττώνονται συνεχώς από τη μετακίνηση προς τις πόλεις. Πολύ περισσότεροι, όμως είναι οι αυτοί που κατοικούν στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και την Αμερική.

2. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΩΝ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΧΥΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΧΙΟΥ

2.1.1 ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Τα οχυρωμένα χωριά των Νοτιοχώρων της Χίου είναι κτισμένα μακριά από τη θάλασσα, έτσι ώστε να μη μπορούν να προσβληθούν αιφνιδιαστικά από πειρατές. Και όταν ακόμα έχουν ασφαλείς λιμένες (Μεστά, Ληθί) είναι απομακρυσμένα απ' αυτούς. Συνήθως δεσπόζουν σε μικρές κοιλάδες στις όποιες γίνεται συστηματική καλλιέργεια και έχουν βοσκοτόπια και μικροϊδιοκτησίες στους γύρω λόφους.

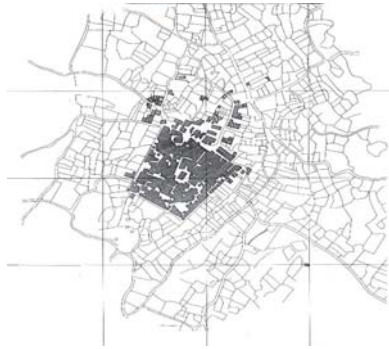
2.1.2 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Η αρχική μορφή των μεσαιωνικών χωριών χαρακτηρίζεται από ένα κλειστό τετράπλευρο συνήθως σχήμα και ένα πυκνότατο πολεοδομικό ιστό με λαβυρινθώδες οδικό δίκτυο (Εικ.11). Έξω από τον συμπαγή και οχυρωμένο αυτό πυρήνα, σε οψιμότερη εποχή, κτίστηκαν κι άλλα σπίτια και σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα, όπως στο Πυργί, έκαναν δυσδιάκριτο το αρχικό σχήμα.

Η γενική αρχή που πρωτανεύει είναι η εξοικονόμηση χώρου. Εκτός από την πλατεία και τους στενούς δρόμους όλος ο υπόλοιπος χώρος καλύπτεται από σπίτια ή εκκλησίες. Οι μικρές διαστάσεις των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, η απουσία δέντρων, η επέκταση των κατοικήσιμων δωματίων πάνω από τους δρόμους και οι συνεχείς λιθόκτιστες προσόψεις τονίζουν τον έντονο φρουριακό χαρακτήρα των οικισμών.

Μια άλλη αρχή ήταν να διατάσσονται τα στοιχεία έτσι ώστε οι κάτοικοι να αμύνονται αποτελεσματικά και να διαφεύγουν σε περίπτωση άλωσης του χωριού. Λόγοι αμυντικοί, λοιπόν, επέβαλαν την δυνατότητα κίνησης πάνω στα δώματα των σπιτιών που είχαν ενιαία στάθμη σ' όλο τον οικισμό. Αυτό, σε συνδυασμό με το πυκνό συνεχές σύστημα δόμησης, την κάποια ανεξαρτησία κατόψεων ισογείου και ορόφου και τη δημιουργία κατοικήσιμων χώρων πάνω από τους δρόμους (στο ύψος του ορόφου) δημιουργεί στα μεσαιωνικά χωριά την εντύπωση μιας μεγκακατασκευής. Οτι δεν υπάρχουν δηλαδή πια μεμονωμένα σπίτια, αλλά ένα ενιαίο κέλυφος στο οποίο εντάσσονται οι

λειτουργίες των κατοικιών χωριστά, και που υπάρχουν τρεις τελείως ανεξάρτητες οριζόντιες κινήσεις (στο επίπεδο των δρόμων, μέσα στα σπίτια, στο επίπεδο των δωματίων) και οι κατακόρυφες διασυνδέσεις τους (σκάλα προς τον όροφο και πρόσβαση των δωματίων δια του αίθριου).

1

2

3

4

Εικ. 11 : Κατόψεις από τα χωριά : Ολύμποι (1), Μεστά (2), Καλαμωτή (3), Πυργί (4) κατά Smith.

2.1.3 Η ΟΧΥΡΩΣΗ

Το προς τα έξω όριο των χωριών, πού αδιάσπαστο δημιουργεί το αμυντικό τείχος, σχηματίζεται από τους εξωτερικούς τοίχους των ακραίων κατοικιών στους οποίους δεν υπάρχουν ανοίγματα. Στις γωνίες του τείχους σχηματίζονται μικροί κυκλικοί πύργοι, ενώ στο κέντρο του χωριού, σε θέση καθοριστική για το γενικό του σχήμα, υψώνεται ο αμυντικός πύργος. Είχε λειτουργίες ανάλογες με εκείνες της ακρόπολης στις τειχισμένες

βυζαντινές πόλεις ή του οχυρού πύργου των μοναστηριών, χρησίμευε δηλαδή ως τελικό καταφύγιο στην περίπτωση κατάληψης του χωριού. Ο πύργος ήταν το μεγαλύτερο και το ψηλότερο κτίσμα του οικισμού, ενώ η είσοδος στο χωριό γινόταν από μία ή περισσότερες πύλες. Μέρος της οχύρωσης των μεσαιωνικών οικισμών της Ν. Χίου ήταν και οι βίγλες. Ήταν μικροί πύργοι κτισμένοι κοντά στη θάλασσα, στο μεγαλύτερο μήκος των ακτών του νησιού. Είχαν το ρόλο παρατηρητήριου, και απ' αυτούς δίνονταν το σήμα κινδύνου στη διοίκηση των χωριών, όταν αυτός πλησίαζε.

2.1.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η πολεοδομική μορφή ανταποκρίνεται κυρίως στις ανάγκες της άμυνας. Όμως, όπως είναι φυσικό, παρουσιάζονται μεγάλα μειονεκτήματα από την πλευρά της υγιεινής και των ανέσεων της ζωής. Οι χωρικοί στα τελευταία χρόνια άρχισαν να ανανεώνουν τα σπίτια τους, το πρόβλημα όμως της μελλοντικής εξέλιξης με τη διατήρηση του τοπικού χαρακτήρα παραμένει άλυτο.

2.2 Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το σύστημα της διαμόρφωσης ενός εξωτερικού τείχους, με την τοποθέτηση των σπιτιών σε αδιάσπαστη σειρά, απαντάται και σε άλλα νησιά σε παλαιότερους οικισμούς¹. Η καταγωγή του είναι ελληνική. Το βρίσκουμε στις αρχαϊκές πόλεις της Ιωνίας πριν εφαρμοστεί το σύστημα του Ιππόδαμου² και αναφέρεται από τον Θουκυδίδη και τον Πλάτωνα. Το μεσαίωνα, εξ άλλου, ξαναβρίσκουμε τη μέθοδο στα μοναστήρια (Όσιος Μελέτιος, Δαφνί, Άγιο Όρος, κ.τ.λ.), στα οποία προστίθεται και ο κεντρικός πύργος οπού κατέφευγαν οι μοναχοί, όταν οι εχθροί κατόρθωναν να μπουν στη μονή. Ακριβώς ή ίδια διάταξη ακολουθείται στα χωριά της Χίου. Γίνεται φανερό λοιπόν, ότι, αν και η οικοδόμηση των χωριών έγινε κατά διαταγή των ξένων, εφαρμόστηκε ένα καθαρά ελληνικό σύστημα, πού διατηρήθηκε από τους Βυζαντινούς στην οχύρωση των μοναστηριών.

Τα πολύ περιορισμένα γενουατικά στοιχεία πού συναντούμε στους οικισμούς και τα γενικευμένα βυζαντινά, αποδεικνύουν ότι ο προσχεδιασμός από τη μεριά των γενουατών περιορίστηκε σε μερικά μόνο στοιχεία: τη χάραξη του περιγράμματος των οικισμών, το κτίσιμο του κεντρικού πύργου και τη χάραξη του οδικού δικτύου. Τα γενικευμένα βυζαντινά στοιχεία αποδεικνύουν ότι την ευθύνη της κατασκευής είχε ο ντόπιος πληθυσμός. Τα στοιχεία αυτά έχουν βυζαντινά πρότυπα, βασισμένα στη μοναστηριακή αρχιτεκτονική.

¹ Στη Σέριφο, στη Νάξο, στον Πύργο της Θήρας κ.λ.π, Βλ. Δ. Βασιλειάδη: «Εισαγωγή στην αιγαιοπελαγίτικη λαϊκή αρχιτεκτονική», 1955, σελ. 8,9), και Χ. Μπούρα, «Τα Μεσαιωνικά Χωριά της Χίου», Ελληνικό λαϊκό σπίτι, Αθήνα 1960, σελ.8 .

² Από τον 7^ο αι. π. Χ. στα Βρουλιά της Ρόδου.

2.3 ΤΑ ΤΕΙΧΗ

Τα σπίτια της παρυφής του χωρίου σχημάτιζαν το τείχος, με τον εξωτερικό τους τοίχο πάχους 1 μέτρου περίπου και ύψους 8. Το αμυντικό σύστημα βασιζόταν στην τοποθέτηση των σπιτιών κολλητά το ένα στο άλλο, χωρίς να δημιουργούνται κενά. Τα εξωτερικά σπίτια που αποτελούσαν το τείχος, είχαν ενισχυμένη δόμηση και δεν διέθεταν ανοίγματα στον εξωτερικό τους τοίχο. Έτσι το κάθε εξωτερικό σπίτι ήταν και τμήμα του τείχους, η προσφορά δηλαδή του κατοίκου για το κοινό σκοπό της άμυνας γινόταν άμεση πραγματικότητα.

Σπανιότερα, στο ισόγειο μόνο, έχουμε και μια διαφορετική διάταξη: μεταξύ σπιτιού και τείχους σχηματίζονταν μια στενή αμυντική στοά, παράλληλα με τον εξωτερικό δρόμο, επάνω από την οποία επεκτείνονταν ο όροφος του σπιτιού. Ο εσωτερικός αυτός θολωτός δρόμος (τούνελ) χρησίμευε στο να έχουν οι γωνιακοί πύργοι του οικισμού άμεση επαφή μεταξύ τους. Είναι λοιπόν πολύ πιθανόν η διάταξη αυτή σε παλιότερα χρόνια να εκτεινόταν σε όλο το μήκος του εξωτερικού τείχους. Τέτοια στοά έχουμε σήμερα στη Β.Α. γωνία των Μεστών (εικ.13), μεταξύ της κύριας εισόδου και του γωνιαίου πύργου του τείχους, και τη δυτική πλευρά των Ολύμπων. Τέλος αναφέρεται ότι στο χωριό Καταρράκτης γύρω από το τείχος υπήρχε και τάφος³.

Εικ.12 : Στοά στη βορειοανατολική γωνία των Μεστών. Πηγή : Ίδια επεξεργασία.

³ Βλ. Γ. Ζολώτα, « Ιστορία της νήσου Χίου», 1921, Τομ. Α, σελ.613. Το στοιχείο της τάφρου δείχνει φράγκικη επίδραση.

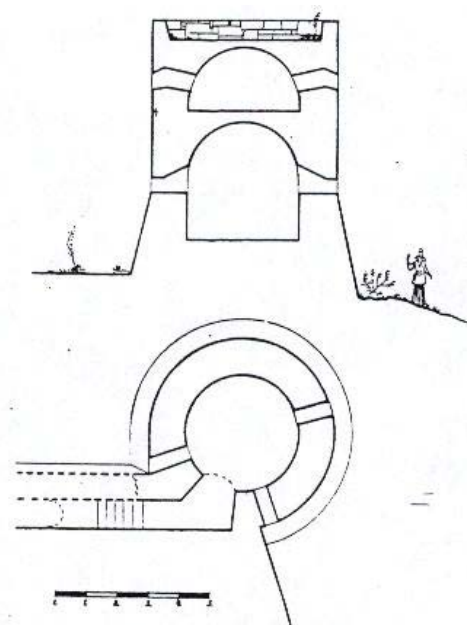
Εικ.13 : Άποψη του τείχους στην νότια πλευρά των Ολύμπων σήμερα. .
Πηγή : Ιδία επεξεργασία.

2.4 ΟΙ ΓΩΝΙΑΙΟΙ ΠΥΡΓΟΙ

Στις γωνίες του τείχους υπήρχαν μικροί κυκλικοί πύργοι (εικ.15), που σκοπός τους ήταν να ενισχύουν το τείχος και να διευκολύνουν την άμυνα. Οι πύργοι αυτοί ήταν μικρά κυκλικά κτίσματα με ισόγειο και όροφο, που καλύπτονταν με ημισφαιρικούς θόλους και είχαν στο μεν ισόγειο τοξικές θυρίδες, στον δε όροφο παράθυρα. Καλύπτονταν με δώμα, δεν είχαν επάλξεις, και το ύψος τους ήταν γύρω στα 7,50 μέτρα. Ο περιφερειακός τοίχος τους, στον όροφο, ήταν κτισμένος κατά τομείς έτσι, ώστε να σχηματίζονταν πολλοί κατακόρυφοι αρμοί. Η προσπέλαση στους γωνιαίους πύργους γίνονταν με την περιμετρική στοά που αναπτύσσονταν μεταξύ κατοικιών και τείχους και η οποία αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Η κάτοψη του πύργου άνοιγε προς τα κάτω δημιουργώντας πέδιλο (σκάρπα). Αυτή η τεχνική, γνωστή στην αρχαιότητα και εφαρμοζόμενη γενικά στις οχυρωματικές κατασκευές, χρησιμοποιείται συστηματικά στη δύση το 14^ο και το 15^ο αιώνα. Σε ορισμένες περιοχές μάλιστα η διαμόρφωση αυτή αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των πύργων αυτών των περιοχών, π.χ. στις κατασκευές των Ανδηγαυών στη Ν. Ιταλία. Ο τύπος αυτός διαμόρφωσης της βάσης των πύργων (αλλά σε άλλες περιπτώσεις και των τειχών), η σκάρπα όπως καθιερώθηκε σαν ονομασία, προσφέρει ενίσχυση της αντοχής και της ισορροπίας.

Μερικοί πύργοι σώζονται ακόμα στα Μεστά αλλά δυστυχώς στους Ολύμπους δε σώζεται κανένας.

Εικ. 14 : Εξωτερικός πύργος των Μεστών, Άνω, τομή, κάτω κάτοψη. Πηγή: Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

2.5 ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΠΥΡΓΟΙ

2.5.1 ΓΕΝΙΚΑ

Σ' όλα τα μεσαιωνικά χωριά της Ν. Χίου δέσποζε με τον όγκο του ο κεντρικός πύργος, που σήμερα πια δεν σώζεται κανένας ακέραιος. Κέντρο αμυντικό, αλλά και διοικητικό, ο πύργος κτίστηκε την εποχή των Γενουατών και αποτελούσε τον πυρήνα του οικισμού, πολύ κοντά στην κεντρική πλατεία του. Οι κεντρικοί πύργοι ήταν επιβλητικά και ωραία κτίρια, ορθογώνια συνήθως σε κάτοψη με δύο ή τρεις ορόφους και επάλξεις. Σε μερικές περιπτώσεις βρίσκονταν στο κέντρο ενός οχυρωματικού περιβόλου με κυκλικούς πύργους στις τέσσερις γωνίες τους. Αποτελούσαν το τελευταίο στάδιο άμυνας των κατοίκων, που κατέφευγαν σ' αυτούς με υποχώρηση από τα δώματα.

Τα γενικά χαρακτηριστικά των κεντρικών πύργων δεν μπορούμε να τα αναγνωρίσουμε σήμερα σε κανένα χωριό, παρά λίγο μόνο στο Πυργί, του οποίου ο κεντρικός πύργος διατηρείται κάπως καλύτερα και μας δίνει μια ιδέα όλου του

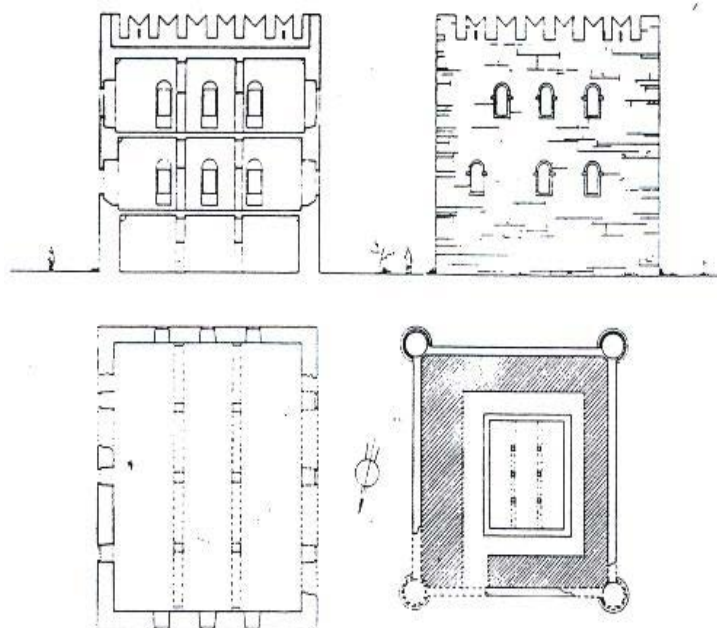

Εικ. 15 : Γενική άποψη του χωριού Πυργί από τα νότια, το 1930. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

οχυρώματος που αποτελούσε τον πυρήνα του χωριού. Γι' αυτό κρίθηκε απαραίτητο, στη παρούσα εργασία, να παρουσιαστούν τα γενικά χαρακτηριστικά που μπορούμε να γνωρίζουμε σήμερα για το συγκεκριμένο πύργο, αφού πιθανόν να αποτελούσαν και γνωρίσματα των υπολοίπων που δεν διατηρούνται σήμερα.

2.5.2 Ο ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΠΥΡΓΙΟΥ

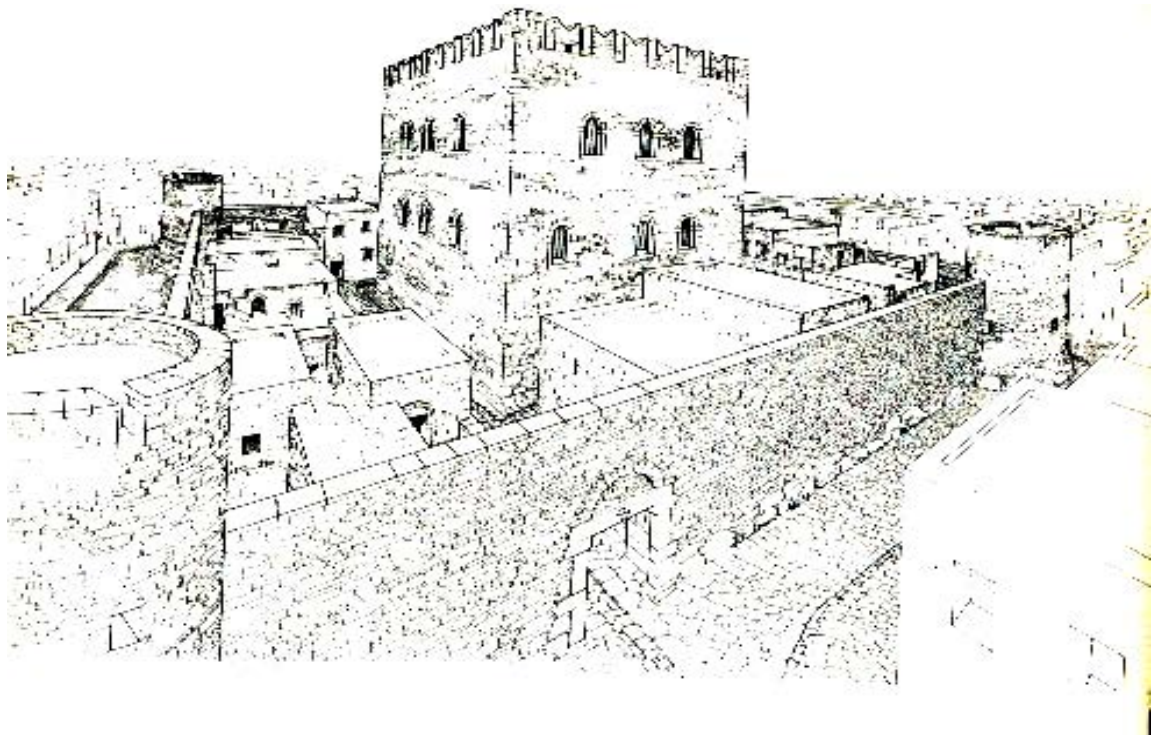
Πρόκειται για μεγάλο κτίριο, ορθογώνιο στην κάτοψη (20,95 x 17,80 μέτρων), με ισόγειο και δύο ορόφους, που στο εσωτερικό του δεν σώζεται τίποτα πια. Διακρίνονται όμως οι γενέσεις των τόξων, που κρατούσαν το δώμα, και οι τρύπες των ξύλινων δοκαριών, ενώ φαίνεται ότι αρχικά υπήρχαν έξι πεσσοί, σε δυο σειρές. Στους ορόφους υπάρχουν τρία παράθυρα σε κάθε πλευρά, ενώ στο ισόγειο δεν φαίνεται να υπήρχαν ανοίγματα. Σήμερα δεν σώζονται πια οι παλιές επάλξεις⁴, με τις οποίες το γενικό ύψος θα έφτανε τα 18 μέτρα περίπου. Τα πάχη των τοίχων κυμαίνονται από 1,50 - 1,70 μ.

Εικ. 16: Αποκατάσταση του κεντρικού πύργου του Πυργιού. Άνω αριστερά τομή και δεξιά βόρεια όψη. Κάτω αριστερά κάτοψη και δεξιά γενικό διάγραμμα του οχυρώματος. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

Γύρω από τον πύργο σχηματίζεται μεγάλος περίβολος, με τείχος και μικρούς στρογγυλούς πύργους στις γωνίες, διαστάσεων 43x38 μ. και πάχους τοίχου 1,50 μ. Σήμερα σώζονται μόνο δύο πύργοι στα νότια, ενώ μέσα από το τείχος κτίστηκαν σπίτια. Έτσι δεν διακρίνεται η πύλη της εισόδου ή άλλες λεπτομέρειες. Οι πύργοι είχαν ύψος 10 μέτρα και διάμετρο περίπου 4,40 μ. Η είσοδος στον κεντρικό πύργο γινόταν με κινητά στοιχεία συνδεδεμένα με τον περίβολο, καθώς και με κινητές σκάλες που τις έσερναν επάνω στο έδαφος. Έτσι, σε περίπτωση εχθρικής επίθεσης, ο πύργος απομονωνόταν έγκαιρα και εύκολα, προστατεύοντας της ζωές των κατοίκων και δυσκολεύοντας τους επιδρομείς.

⁴ Οι επάλξεις (τα μέρουλα των Βυζαντινών) ήταν οδοντωτές και η αποκατάστασή τους στο σχέδιο της εικόνας έγινε βάσει φωτογραφίας του πύργου στα 1936.

Εικ. 17 : Αναπαράσταση κεντρικού οχυρώματος Πυργιού. Πηγή : Χ. Μπούρας, « Οδηγοί της Ελλάδος, Χίος», Αθήνα 1974.

2.5.3 ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΠΥΡΓΟΙ

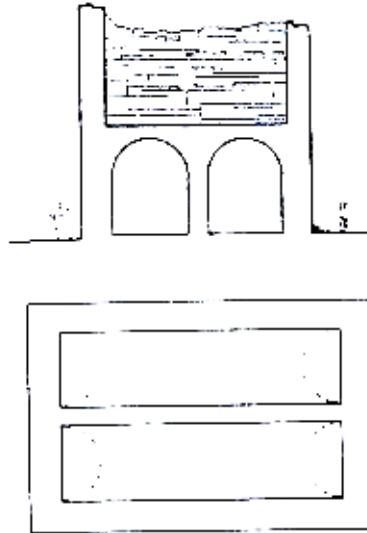
Ερειπωμένος σώζεται και ο κεντρικός πύργος των Ολύμπων, ο οποίος είναι ορθογώνιο κτίριο 17,90 x 11,90 μέτρων, άλλοτε πιθανώς διώροφο. Σήμερα σώζεται, μόνο ο ένας όροφος, που υποβαστάζεται από δύο ημικυλινδρικούς θόλους. Ο εξωτερικός περίβολος δεν σώζεται.

Τα Μεστά είχαν, κατ' εξαίρεση, μεγάλο κυκλικό κεντρικό πύργο, που κατεδαφίστηκε το 1860 για να ανεγερθεί στη θέση του ο ναός των Ταξιαρχών. Όπως και στο Πυργί, έτσι και εδώ ο πύργος είχε περίβολο με πύργους στις γωνίες του⁵.

Τέλος, ένα εντυπωσιακό κτίσμα στη θέση Δότια υψώθηκε ίσως για να γίνει ο πυρήνας ενός χωριού που δεν συνοικίστηκε ποτέ. Έχει τρία πατώματα και διαθέτει καστρότοιχο, περίβολο, με τέσσερις πύργους ολόγυρά του. Οι πύργοι στα χωριά Χαλκειός

⁵ Τον αναφέρει ο περιηγητής Wansleben το 1673, βλ. Φ. Αργέντη, «Η Χίος παρά τοις γεωγράφοις και περιηγηταίς», Αθήνα 1946, Τομ. Ι, σελ 291.

και Βερβεράτο μας είναι γνωστοί από τα συμφωνητικά της ανέγερσής τους στις αρχές του 16^{ου} αιώνα.

Εικ. 18 : Ο κεντρικός πύργος των Ολύμπων. Άνω τομή, κάτω κάτοψη ισογείου.
Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου»,
«Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

2.6 ΒΙΓΛΕΣ – ΑΛΛΕΣ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ

Όλα τα παραπάνω οχυρωματικά έργα δεν θα μπορούσαν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά από μόνα τους σε περίπτωση πειρατικής επιδρομής, αφού βρίσκονται μακριά από τη θάλασσα με αποτέλεσμα ο κίνδυνος να μη γινόταν έγκαιρα αντιληπτός. Γι' αυτό το σκοπό δημιουργήθηκαν οι βίγλες που δρούσαν συμπληρωματικά με τις υπόλοιπες οχυρώσεις για την αντιμετώπιση του εχθρού. Η σημασία τους λοιπόν στην άμυνα του νησιού ήταν μεγάλη και γι' αυτό κρίθηκε απαραίτητο στην παρούσα εργασία να γίνει μια μικρή αναφορά και σ' αυτές.

Οι βίγλες, σε αντίθεση με τα χωριά που δεν είναι ορατά από τη θάλασσα, κτίστηκαν στις κορυφές λόφων ή βράχων κοντά στη θάλασσα σε όλο σχεδόν το μήκος των ακτών του νησιού. Απ' αυτές τις σκοπιές εποπτεύονταν όλο το πέλαγος και ειδοποιούνταν οι κάτοικοι των χωριών για την άφιξη των πειρατών. Από τις βίγλες ήταν ορατός μόνο ο τελευταίος όροφος του μεγάλου πύργου στο πλησιέστερο καστροχώρι όπου με ποικίλους τρόπους οι σκοποί ειδοποιούσαν τη διοίκηση για επερχόμενο κίνδυνο όταν υπήρχε ανάγκη. Σε περίπτωση που ο κίνδυνος απειλούσε τους κατοίκους υπήρχε αρκετός χρόνος για να οχυρωθούν μέσα στα χωριά –

Εικ. 19 : Βίγλα στη Ν.Δ. Χίο. Πηγή : Ν. Κουλουκάκη και συνεργάτες, « Η ιταλική επίδραση στη Χίο», Χίος 2000.

κάστρα και να προετοιμάσουν την άμυνα. Παράλληλα, τα σημεία που χτίστηκαν ήταν τέτοια, ώστε να έχουν πάντα οπτική επαφή και μεταξύ τους. Έτσι αναπτύχθηκε ένα δίκτυο επικοινωνίας των οχυρωμένων οικισμών με τέτοιο τρόπο, που η άφιξη πειρατών γίνονταν γνωστή σε όλο το νησί.

Τέτοιου είδους οχυρώσεις ήταν γνωστές από τη βυζαντινή εποχή, οι Γενουάτες όμως τις πολλαπλασίασαν. Η φροντίδα για τις βίγλες άνηκε στο φρούραρχο της περιοχής, ο οποίος επιφόρτιζε με τη φύλαξή τους μέλη της τοπικής φρουράς.

Πολλές βίγλες της εποχής, αρκετές σε καλή κατάσταση, μπορεί κανείς να συναντήσει σήμερα στη Χίο. Πάνω από το λιμάνι των Μεστών διατηρείται σχεδόν άθικτη η βίγλα, η οποία είναι μεγάλος κυκλικός πύργος ύψους περίπου 15 μέτρων, με επάλξεις και πόρτα στο δεύτερο όροφο.

Εικ. 20 : Ο πύργος του Πιτυούς. Πηγή : Ν. Κουλουκάκη και συνεργάτες, « Η ιταλική επίδραση στη Χίο», Χίος 2000.

Εικ. 21 : Βίγλα. Πηγή : Ν. Κουλουκάκη και συνεργάτες, « Η ιταλική επίδραση στη Χίο», Χίος 2000.

Όμως αυτά δεν είναι τα μοναδικά υπολείμματα των μεσαιωνικών οχυρώσεων στο νησί. Στη Βόρεια Χίο συναντά κανείς τον πύργο του Πιτυούς, τον πύργο της Πυραμάς, του Βικιού και των Φυτών. Τέλος, απομεινάρια γενουατικής παρουσίας υπάρχουν ακόμα και στον παλιό Καταρράκτη.

Οι ιστορικοί αναφέρουν ότι οι Γενουάτες μετά από την κατάληψη της πόλης κυριεύσαν και έξι κάστρα στο νησί, τα οποία προσδιορίζονται από τα στοιχεία της οχύρωσης της βυζαντινής εποχής. Άλλωστε, τέσσερα απ' αυτά τα κάστρα σώζονται μέχρι και σήμερα : το κάστρο της Βολισσού, το κάστρο των Καμπιών, των Αρμολίων (που πρέπει να αποτελούσε διοικητικό κέντρο της περιοχής των μαστιχοχώρων επί γενουατοκρατίας) και της Πενθόδου. Τα άλλα δύο, σύμφωνα με την επικρατέστερη υπόθεση, ήταν το κάστρο του Καταρράκτη και το κάστρο της Παρπαριάς.

2.7 Η ΥΔΡΕΥΣΗ - ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ

Το χωριό, προ του 1950, υδρευόταν από διάφορα πηγάδια που υπάρχουν γύρω του. Σήμερα η ύδρευση γίνεται από δύο κοινοτικά πηγάδια:

A) Από το πηγάδι του Κάτω-Φλιά, απόσταση περί τα 500 μέτρα από το χωριό, όπου υπάρχει κοινοτικό αντλιοστάσιο. Από κει το νερό, με τη βοήθεια ενός συστήματος άντλησης, φτάνει στο κέντρο του χωριού και πέφτει σε δεξαμενή που είναι χτισμένη μέσα στον Πύργο και

B) Από το πηγάδι της Θειάς, απόσταση από το χωριό περί τα 1200 μέτρα, απ' όπου το νερό με φυσική ροή λόγω του υψόμετρου φτάνει στο χωριό και πέφτει μέσα στη δεξαμενή.

Το νερό της Θειάς υδρεύει ολόκληρο το χωριό επί 6 μήνες, από το Δεκέμβριο μέχρι τον Μάιο. Στους υπόλοιπους μήνες η ροή είναι πολύ μικρή και η ύδρευση συμπληρώνεται από το αντλιοστάσιο του Κάτω-Φλιά. Από τη δεξαμενή το νερό μέσω του κοινοτικού δικτύου φθάνει σε όλα τα σπίτια του χωριού.

Εικ. 22: Πηγάδια μέσα στο χωριό. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

Σε όλους τους δρόμους του χωριού, πλην ελαχίστων, υπάρχει δίκτυο υπονόμων, το οποίο δέχεται όλα τα απολύματα των σπιτιών και τα μεταφέρει σε κεντρικό υπόνομο, ο οποίος προχωρεί προς το νότιο μέρος του χωριού, περί τα 600 μέτρα, και φτάνει μέχρι τα Διποτάματα. Δεν έχει όμως ακόμη αποπερατωθεί με αποτέλεσμα να δημιουργούνται στάσιμα νερά και το καλοκαίρι να υπάρχουν κουνούπια.

2.8 ΟΙ ΠΥΛΕΣ

2.8.1 ΓΕΝΙΚΑ

Ελάχιστες πύλες σώζονται πια. Ούτε μπορούμε να ξέρουμε με βεβαιότητα πόσες είχε κάθε χωριό. Ο οικισμός αρχικά πρέπει να είχε μία μόνο πύλη με υπερκείμενο άλλοτε πιθανώς τετράγωνο πύργο, το πλάτος της οποίας είναι περίπου δύο μέτρα, και σε επόμενη φάση πρέπει να ανοίχτηκαν άλλες δυο απέναντι από το σχολείο και στον Άγιο Γεώργιο.

Οι πόρτες του χωριού, εκτός από περιπτώσεις κινδύνου, έκλειναν κάθε βράδυ όταν έδυε ο ήλιος και άνοιγαν το πρωί με την ανατολή, από άνθρωπο που ήταν ειδικά επιφορτισμένος μ' αυτό το καθήκον. Αν κάποιος επέστρεφε αργά στο χωριό, αφότου είχαν κλείσει οι πόρτες, ήταν υποχρεωμένος να διανυκτερεύσει στο ύπαιθρο. Αυτό συνέβαινε όχι μόνο όταν υπήρχε κίνδυνος επιδρομής αλλά καθημερινά, γιατί το χωριό ήταν τόπος κατοικίας για τους ντόπιους, αλλά ταυτόχρονα λειτουργούσε και ως στρατόπεδο για τους κατακτητές.

Εικ. 23 : Πύλη των Ολύμπων. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

2.8.2 Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΥΛΗ

Η πόρτα ήταν κατασκευασμένη από χοντρές σιδερένιες λάμες και σταυρωτά πάνω σ' αυτές υπήρχαν στερεωμένα χοντρά σανίδια για μεγαλύτερη ασφάλεια.

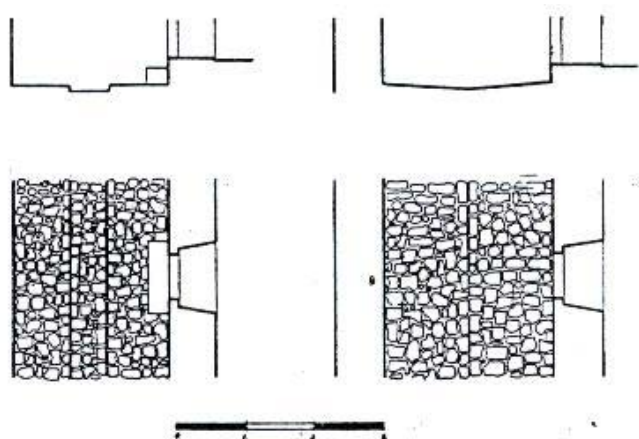
Εικ. 24 : Πύλη των Ολύμπων ως έχει σήμερα. Πηγή : Ιδία επεξεργασία.

Μεταγενέστερα, όταν ο κίνδυνος των πειρατών περιορίστηκε, ανοίχτηκαν ακόμα δύο πόρτες, μετά το 1821, απέναντι από το σχολείο και στον Άγιο Γεώργιο. επειδή ήταν μεγάλο πρόβλημα η είσοδος και η έξοδος ανθρώπων και ζώων από δύο πόρτες. Οι πόρτες αυτές ανοίχτηκαν σε σημεία του εξωτερικού τείχους που δεν αποτελούσαν εξωτερικό τοίχο σπιτιού, δηλαδή ήταν ελεύθερα.

2.9 ΤΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Το βασικό σύστημα κυκλοφορίας το αποτελούν τέσσερις δρόμοι, που ξεκινούν από τον κεντρικό πυρήνα με τον πύργο και καταλήγουν στις πύλες. Η προσπέλαση στον υπόλοιπο οικισμό γίνεται με βρόγχους ή αδιέξοδα, που ξεκινούν από τον κεντρικό πυρήνα. Τα αδιέξοδα καταλήγουν είτε στα εξωτερικά σπίτια, είτε στην περιμετρική στοά που σχηματίζονταν (παράλληλα με τον εξωτερικό δρόμο) στο ισόγειο των εξωτερικών κατοικιών μεταξύ σπιτιού και τείχους, και ένωνε τους γωνιακούς πύργους. Τα αδιέξοδα αυτά, ενώ δίνουν την εντύπωση του τυχαίου, είναι σχεδιασμένα με μεγάλη σοφία. Ο τρόπος που είναι διαμορφωμένα επιτρέπει την ανανέωση του αέρα, ενώ ταυτόχρονα εξυπηρετούν και αυτά αμυντικούς σκοπούς. Ο ανίδεος από τη ρυμοτομία του χωριού εχθρός, και αν ακόμα έμπαινε στο κάστρο, ήταν πολύ εύκολο να χαθεί μέσα στα δαιδαλώδη και αδιέξοδα στενά και να εξουδετερωθεί από τους αμυνόμενους. Οι κεντρικοί δρόμοι έχουν πλάτος περί τα δύο μέτρα, ενώ οι δευτερεύοντες γίνονται πιο στενοί, με πλάτος έως 1,50 μέτρο. Στο Πυργί έχουμε διόδους προσπέλασης πλάτους μόλις 80 εκατοστών.

Οι δρόμοι είναι συνήθως καμπυλωμένοι. Έτσι δεν δημιουργούνται φυγές προς το βάθος, αποφεύγονται τα ρεύματα του αέρα τον χειμώνα και διευκολύνεται η άμυνα. Σε μια μόνο περίπτωση, στην Καλαμωτή, μπορεί κανείς σήμερα να διαπιστώσει την ύπαρξη κάποιου σχήματος παράλληλων και κάθετων σ' αυτούς δρόμων.

Εικ. 25 : Τομές και κατόψεις δρόμων. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

Οι δρόμοι είναι στρωμένοι με πέτρες, και στη μέση τους σχηματίζεται αυλάκι για τα νερά της βροχής, που παίρνει διάφορες μορφές (Εικ.32). Η μέθοδος αυτή αποχέτευσης απαντάται και σε άλλα μέρη της Ελλάδας (Πήλιο, Αρκαδία κ.τ.λ.). Τα νερά συγκεντρώνονται στα αυλάκια των κεντρικών δρόμων και φέρονται έξω από τα τείχη.

Πάνω από τους δρόμους υπάρχουν συχνά δωμάτια σπιτιών, που στηρίζονται σε ημικυλινδρικούς θόλους, και τα οποία προέκυψαν από επέκταση των σπιτιών ως απόρροια της στενότητας που δημιουργούσαν τα σταθερά εξωτερικά όρια του οικισμού. Έτσι ο δρόμος σκεπάζεται από πάνω. Άλλοτε πάλι πάνω από τους δρόμους υπάρχουν τόξα, που αντιστηρίζουν τους κυλινδρικούς θόλους των δωματίων, δεξιά και αριστερά⁸, σαν γέφυρες, υπό μορφή εναέριων ή μετέωρων αντηρίδων, γεγονός που επαυξάνει την εντύπωση του

Εικ. 26 : Δρόμοι των Ολύμπων. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

λαβύρινθου που δεσπόζει στα χωριά ενώ παράλληλα λειτουργούν ως αντισεισμικό προστατευτικό στοιχείο. Το ύψος της καμάρας, που μπορεί να σκεπάζει τους δρόμους έχει προκύψει από τα ελάχιστα των διαστάσεων του φορτωμένου μουλαριού με τον αναβάτη του, και σπάνια ξεπερνά τα 2,5 μέτρα. Το ίδιο ισχύει και για το πλάτος των δρόμων. Τα δώματα των σπιτιών ενώνονται με τις γέφυρες των τόξων αυτών, και γίνεται έτσι εύκολο στους κατοίκους να μετακινηθούν από σπίτι σε σπίτι σε περίπτωση κινδύνου του χωριού, αφού άλλωστε τα δώματα βρίσκονται όλα στο ίδιο περίπου ύψος.

⁸ Όμοια τόξα βρίσκουμε και στη Σαντορίνη, όπου και εκεί υπάρχουν θόλοι για την κάλυψη των σπιτιών. Κοινή ονομασία τους είναι «πουντιά», που προφανώς προέρχεται από το λατινικό *pons-pontis* = γέφυρα.

Οι δρόμοι, σκοτεινοί, στενοί, με τα τόξα ψηλά και το καμπύλο τους σχήμα, παίρνουν ένα έντονο γραφικό χαρακτήρα και μας δίνουν μια ιδέα της μεσαιωνικής πόλης. Παρά την αυστηρότητα των προσόψεων, χάρη στην ιδιομορφία του πολεοδομικού ιστού, ο κινούμενος στους δρόμους έχει συνεχείς εκπλήξεις και καθοδηγείται αναγνωρίζοντας τις κατά περίπτωση ιδιομορφίες των αποτελεσμάτων του φυσικού φωτισμού σ' αυτούς. Η εντύπωση αυτή ατονεί βέβαια στα χωριά που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια ουσιώδεις αλλαγές του κτισμένου περιβάλλοντος. Εννοείται ότι, από τη στενότητα του χώρου, δεν υπάρχουν πουθενά δέντρα.

Εικ. 27 : Δρόμοι των Ολύμπων. Δωμάτια σπιτιών πάνω από τους δρόμους. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

Εικ. 28 : Δρόμοι των Ολύμπων. Σ' όλο το μήκος του δρόμου, τόξα συνδέουν τις ταράτσες των σπιτιών σαν γέφυρες. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

2.10 ΟΙ ΠΛΑΤΕΙΕΣ

Όπως είναι φανερό τα σπίτια, και ειδικά εκείνα του κάστρου, δεν διαθέτουν ανοικτούς χώρους για κήπο, αφού είναι κτισμένα με τέτοιο τρόπο που το ένα είναι συνέχεια του άλλου. Γίνεται λοιπόν εύκολα αντιληπτό ότι ο μόνος ελεύθερος χώρος του χωριού είναι η κεντρική πλατεία, που είναι πάντοτε συνδυασμένη με το κεντρικό οχύρωμα. Σ' αυτήν καταλήγουν οι κεντρικές αρτηρίες, που αρχίζουν από τις πύλες και χαρακτηρίζεται από το κλειστό της σχήμα. Χρησιμεύει για τη συγκέντρωση των κατοίκων και την κυκλοφορία.

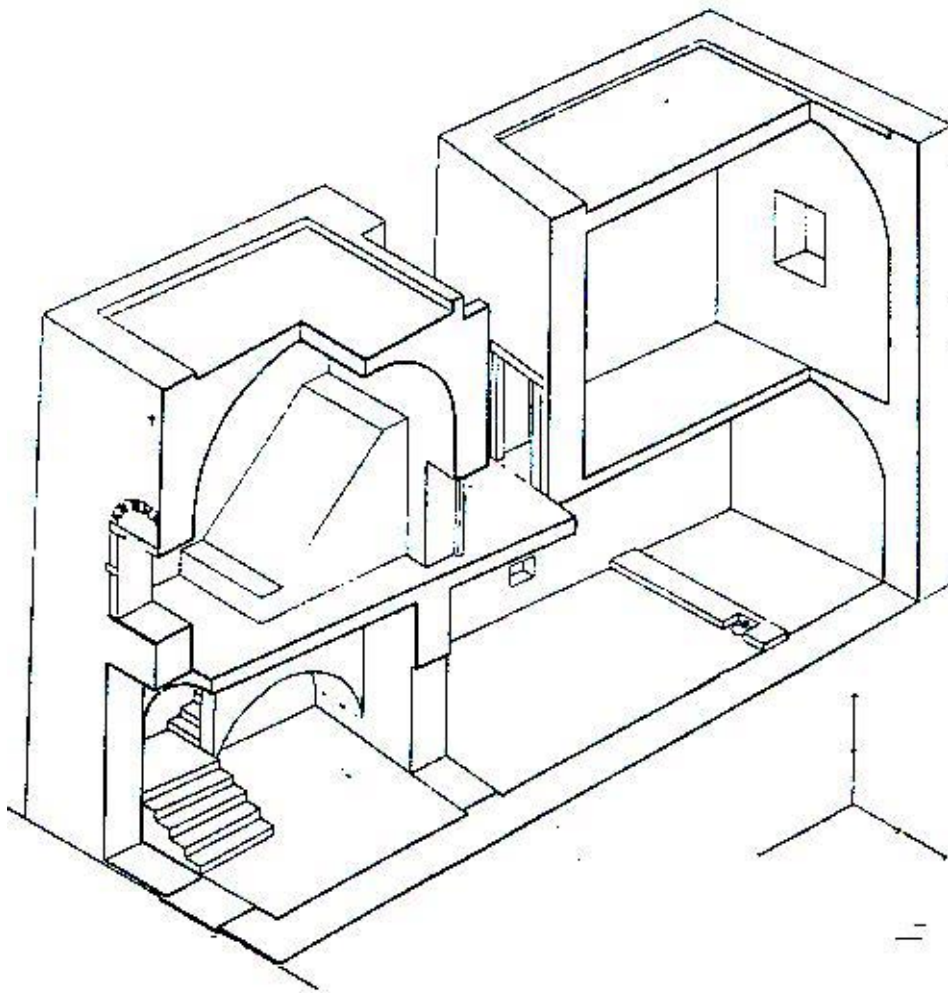
Η πλατεία του Πυργιού είναι αρκετά μεγάλη και χωρίζεται από τον πύργο με μια σειρά σπιτιών. Παρουσιάζει, μεγάλο ενδιαφέρον από διακοσμητική άποψη. Όλα τα γύρω σπίτια, εκκλησίες, καταστήματα, έχουν τις προσόψεις τους διακοσμημένες με την τεχνική του ξυστού (sgraffito), το δε σύνολο είναι πολύ εντυπωσιακό.

Στους Ολύμπους ο πύργος υψώνεται στο κέντρο της πλατείας, όπου οι κάτοικοι είχαν σαν καταφύγιο σε περίπτωση επίθεσης. Ο πύργος λειτουργούσε ως παρατηρητήριο έχοντας από την κορυφή του οπτική επαφή με άλλους πύργους που βρίσκονταν παραθαλάσσια, οι οποίοι είχαν στρατιώτες και μόλις έβλεπαν πειρατές άναβαν φωτιές και ειδοποιούσαν τους κατοίκους να κλειστούν στο τείχος του χωριού. Εκτός από παρατηρητήριο ήταν και το τελευταίο μέρος άμυνας του χωριού. Αν για οποιοδήποτε λόγο παραβίαζαν τα εξωτερικά τείχη όλοι οι κάτοικοι κλείνονταν μέσα στον Πύργο.

Εικ. 29 : Πύργος των Ολύμπων ως έχει σήμερα. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

3. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ- ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ- ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

3.1 ΑΡΧΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

3.1.1 Η ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Η επανάληψη είναι η βασική αρχή στην οργάνωση της κατοικίας, που κυριαρχεί τόσο στην ίδια όσο και στα μικρότερα αρχιτεκτονικά στοιχεία της (εισόδους, σκάλες, παράθυρα, πόρτες, φεγγίτες, θυρίδες, κ.λ.π.). Η επανάληψη της κατοικίας και των επί μέρους στοιχείων της έδωσαν μια συλλογική μορφή στον οικισμό. Δημιουργείται ένα περιβάλλον όπου δεν αναγνωρίζεται ο προσωπικός δημιουργός, αλλά η «δημιουργική ομάδα», που εκφράζει και το κοινωνικό περιεχόμενο του οικισμού. Η ομοιόμορφη εμφάνιση των σπιτιών, χαρακτηριστικό των σπιτιών των μεσοβυζαντινών χρόνων, δίνει στο σύνολο την «αμορφία», τη γραφική ακανονιστία και τη «συσώρευση» στοιχείων που συναντούμε και στους μεταγενέστερους ανώνυμους οικισμούς της Ελλάδας. Ωστόσο, οι μικρότερης σημασίας παραλλαγές ανάμεσα στις κατοικίες έχουν σαν αποτέλεσμα την έλλειψη μονοτονίας σ' αυτή την επανάληψη.

Η επανάληψη της κατοικίας σαν μονάδας για τη δημιουργία «μεγαλιθικής» κατασκευής είναι σύστημα που χρησιμοποιήθηκε από αρχαιότατα χρόνια στη Μ. Ασία και αργότερα στη μοναστηριακή αρχιτεκτονική, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο κεφάλαιο που αφορά την καταγωγή του πολεοδομικού συστήματος (μέρος III, κεφάλαιο 2)

3.1.2 Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ

Τόσο η διάταξη της κατοικίας μέσα στον οικισμό όσο και η ίδια η οργάνωσή της επηρεάζεται άμεσα από την αντίληψη του μεσαιωνικού ανθρώπου για ασφάλεια και συγκέντρωση. Όπως έχει προαναφερθεί, η κάθε κατοικία αποτελούσε μέρος του γενικού και οχυρωματικού συστήματος. Για το σκοπό αυτό, τα εξωτερικά σπίτια, που σχημάτιζαν το τείχος, τοποθετούνταν κολλητά το ένα στο άλλο χωρίς να δημιουργούνται κενά μεταξύ τους. Δεν είχαν ανοίγματα προς τα έξω και παράλληλα διέθεταν ενισχυμένη δόμηση.

Την ίδια οργανωτική αρχή εξυπηρετεί η ύπαρξη επίπεδων δωματίων (ξάτων) ίδιου ύψους, που έδιναν στους κατοίκους τη δυνατότητα διαφυγής προς τον πύργο σε περίπτωση κινδύνου. Η ίδια η κατοικία οργανώνεται σαν οχυρό, αφού στο ισόγειό της (κατώγι) υπήρχαν μικρές τοξικές θυρίδες, που χρησίμευαν για την άμυνα. Τέλος, τα υλικά δόμησης (ασβεστόλιθος, πωρόλιθος, και σχιστόλιθος), όντας απρόσβλητα από τη φωτιά, εξυπηρετούσαν με τη σειρά τους την αμυντική λειτουργία.

3.1.3 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η αντίληψη της ασφάλειας δημιουργεί την αρχή της οικονομίας του χώρου. Στον περίβολο των τειχών του οικισμού έμεινε σεβαστή η αρχή του περιορισμού των διαστάσεών του. Έτσι τα σπίτια περιορίστηκαν σε έκταση και αναγκαστικά αναπτύχθηκαν σε ύψος. Η στενότητα του χώρου κυριαρχεί στην οργάνωση της κατοικίας. Γενικεύονται οι μικροί χώροι, και τα επί μέρους στοιχεία της κατοικίας οργανώνονται με σκοπό τον περιορισμό των διαστάσεων του χώρου που καταλαμβάνουν (κοινές είσοδοι σπιτιών, ξύλινες κινητές σκάλες που οδηγούν από το αίθριο στο δώμα – εδώ η αρχή της οικονομίας του χώρου συνδυάζεται με την αντίληψη της ασφάλειας).

3.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

3.2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Τα σπίτια των Ολύμπων είχαν κατά κανόνα έναν όροφο πάνω από το ισόγειο. Οι εξαιρέσεις ήταν πολύ λίγες, με δύο ορόφους σε μερικά σπίτια ή απλά ισόγεια. Συγκρίνοντας τις κατόψεις, διαπιστώνει κανείς ότι συχνά υπήρχαν ουσιώδεις διαφορές σχημάτων μεταξύ ισογείου και ορόφου και πολλές φορές οι επάνω τοίχοι δεν συνεχίζονταν κάτω αλλά πατούσαν σε θόλους. Αυτά είναι προφανώς τα αποτελέσματα τροποποιήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά καιρούς για να εξυπηρετήσουν ανάγκες για τις οποίες υπάρχουν ασυσχέτιστες πληροφορίες.

Τα σπίτια χωρίζονται σε δύο κατηγορίες τα μονόχωρα και τα δίχωρα, ανάλογα με τον αριθμό των κατοικήσιμων χώρων που υπάρχουν στον όροφο, το ανώγι. Στο κατώγι τα σπίτια είναι όμοια, είτε είναι μονόχωρα, είτε δίχωρα. Ειδικότερα τα δίχωρα σπίτια, τα κατατάσσουμε σε τέσσερις υποδιαιρέσεις, ανάλογα με τη μορφή του ηλιακού (αίθριου) : σπίτια με ηλιακό ανοικτό προς το δρόμο, με κλειστό ηλιακό, με ανοικτό εσωτερικό ηλιακό και με ηλιακό σε δύο επίπεδα.

Η στενότητα του χώρου είχε άμεσα επηρεάσει τους τύπους των σπιτιών. Στο ισόγειο (κατώγι), ένας σκοτεινός και στενός χώρος, αναπτύσσονταν οι στάβλοι, με τα ζώα, τις τροφές τους, καθώς και τα γεωργικά εργαλεία, ενώ στον όροφο (ανώγι), διαμορφωνόταν η κυρίως κατοικία. Τη συνύπαρξη ζώων και ανθρώπων επέβαλλαν πανάρχαιες συνθήκες ανασφάλειας και την έκανε εφικτή η ύπαρξη του αίθριου. Εννοείται ότι δεν υπήρχε αυλή.

3.2.2 Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Η είσοδος στο κατώγι γινόταν συνήθως απ' ευθείας από το δρόμο. Πολλές φορές όμως συναντούμε ιδιότυπες διατάξεις εισόδων που προέκυψαν από διάφορες συνθήκες. Έτσι έχουμε :

Α) Κοινή είσοδο δύο σπιτιών. Ένας μικρός συνήθως χώρος ανήκει σε δύο κατοικίες. Έχει πόρτα προς το δρόμο και καλύπτεται με κυλινδρικό θόλο.

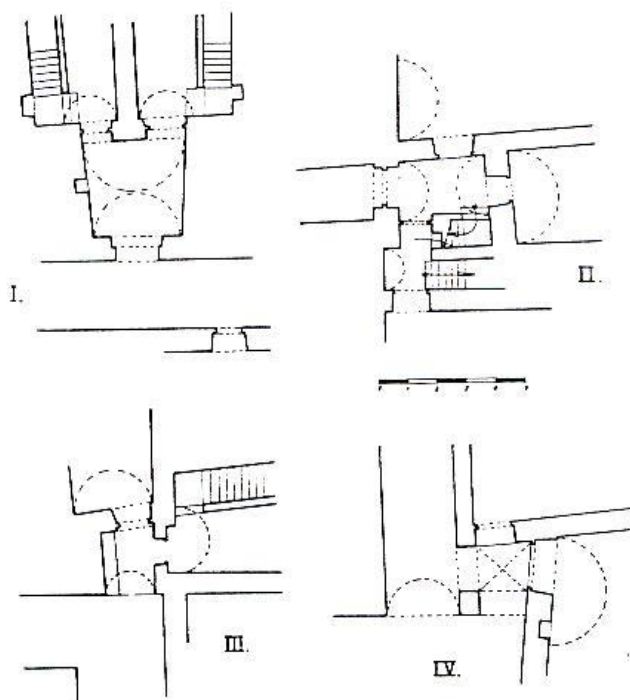
Β) Κοινή είσοδο σε τέρμα αδιεξόδου. Εδώ ο μικρός αυτός χώρος έχει τέσσερα ανοίγματα, δύο για τα ανώγια των σπιτιών και δύο προς τους στάβλους. Παρατηρείται συνδυασμός των κλιμάκων για τη μέγιστη οικονομία χώρου.

Γ) Είσοδο στην εξωτερική γωνία καμπτόμενου δρόμου, με χώρο καλυπτόμενο και πέτρινο κάθισμα. Κοινή είσοδος στο στάβλο και προς τη σκάλα.

Δ) Στεγασμένη είσοδο πριν από την πόρτα του στάβλου και του ανωγιού, με πεσσό και σταυροθόλιο. Από πάνω επεκτείνεται το ανώγι.

3.2.3 Η ΣΚΑΛΑ ΑΝΟΔΟΥ

Η σκάλα ανόδου από το κατώγι στο ανώγι (πάντοτε πέτρινη και κτιστή) κατασκευαζόταν εσωτερικά, είχε πλάτος κυμαινόμενο από 0,60 έως 1,05 μέτρα, και η κλίση της ήταν πολύ μεγάλη. Σε κάτοψη είχε σχήμα Γ ή Π, ή, ακόμη απλούστερα, ακολουθούσε την ευθεία και βρισκόταν πάντοτε σε επαφή με τον τοίχο του κατωγιού. Η σκάλα στηριζόταν σε κυλινδρικούς θόλους (γέρματα) και η όλη κατασκευή της θυμίζει ανάλογη του Μυστρά. Οι θόλοι υποστήριξης και κάλυψης των κλιμάκων ή είναι κάθετοι

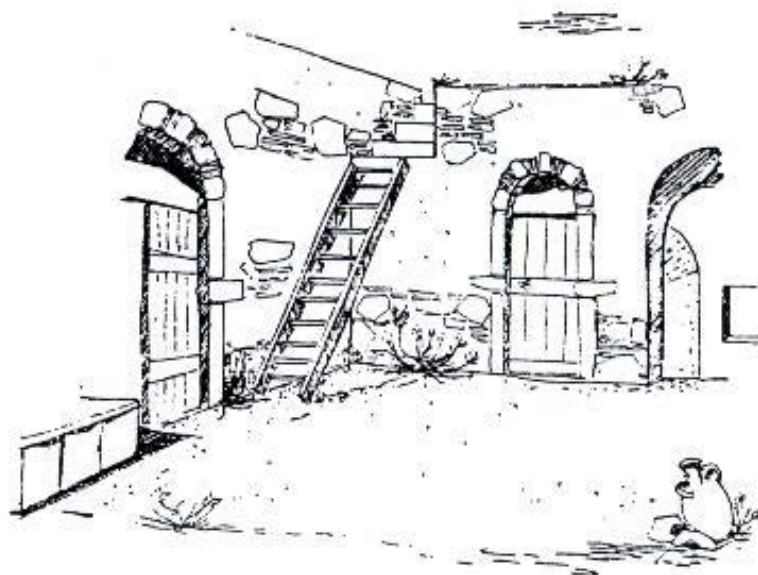
Εικ. 30 : Λεπτομέρειες εισόδων. I – II: είσοδος σε δύο σπίτια, III – IV: είσοδος σε ένα σπίτι. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

στη γραμμή ανάβασης, ή παράλληλοι. Συνήθως κατασκευάζονται με κεκλιμένες γενέτειρες, παράλληλες με τις γραμμές ανάβασης. Οι θόλοι αυτοί προεξέχουν μέσα στα δωμάτια, οπότε διαμορφώνονται κατάλληλα (ρούμπα), ή προεξέχουν στο αίθριο (ηλιακό), οπότε από πάνω τους κατασκευάζεται ο φούρνος. Στην άλλη πλευρά της σκάλας, που θα έμενε ελεύθερη προς το χώρο του κατωγιού, κατασκευαζόταν πάντοτε ένας λεπτός τοίχος. Όταν η σκάλα δεν έχει θόλο κάλυψης και λείπει και ο δεύτερος παράπλευρος τοίχος της, έχουμε μια ειδική διαρρύθμιση, τον μπαλό, που συναντάται κυρίως στους Ολύμπους. Εξωτερικές σκάλες ήταν οπωσδήποτε σπάνιες.

3.2.4 ΤΟ ΑΙΘΡΙΟ (ΗΛΙΑΚΟΣ Ή ΑΓΕΡΤΟ Ή ΠΟΥΝΤΙ Ή ΞΑΤΟ)

Στο αίθριο (άγερτο ή ηλιακό ή πουντί ή ξάτο), που διαμορφωνόταν μόνο στον όροφο και βρίσκονταν σε ύψος 3 – 4 μέτρων από το έδαφος, οδηγούσε η πέτρινη σκάλα, συνήθως απευθείας από την κάτω είσοδο. Αποτελούσε το κέντρο της σύνθεσης, γιατί εξυπηρετούσε όλες τις κινήσεις, οριζόντια και κατακόρυφα, έδινε αερισμό και φωτισμό στα γύρω δωμάτια, στολιζόταν με άνθη σε γλάστρες και επέτρεπε την άμεση προσπέλαση του δώματος (βότας).

Το ξάτο, το ζωτικό αυτό στοιχείο του σπιτιού, δεν είχε πάντοτε την ίδια μορφή. Σε πολλά σπίτια είχε γίνει ένα είδος προθάλαμου, γιατί είχε στεγαστεί με καμάρα (σε βάρος της καθαριότητας) και αεριζόταν από μικρούς φεγγίτες σε υπερύψωση. Άλλοτε έφθανε ως την πρόσοψη του σπιτιού, οπότε διαμορφώνονταν με ένα ή δύο τόξα και μπορούσε να στεγαστεί σ' ένα τμήμα του, ή και να διαμορφωθεί σε δύο επίπεδα.

Εικ. 31 : Προοπτικό στον ηλιακό.
Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ.
Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά
της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι »,
Αθήνα 1960.

Στους γύρω τοίχους σε όλα τα σπίτια, και όχι μόνο στον ηλιακό, υπήρχαν θυρίδες (κουφώματα). Αυτές ήταν κόγχες στο μισό συνήθως, πάχος του τοίχου, τομής συνήθως ορθογωνίου, σπανιότερα ημικυκλικής, που δεν είχαν ξύλινα φύλλα για να κλείνουν. Συνήθως δε, απείχαν 0,60 μέτρα από το πάτωμα. Σ' αυτές, τοποθετούνταν πήλινες στάμνες με νερό ή μικρότερες (μπουρμπούλια) και άλλα σκεύη του νοικοκυριού. Το ξάτο πάντως, στην τυπική του μορφή, εξυπηρετούσε την απαραίτητη στο Μεσαίωνα λειτουργία της αποχώρησης πάνω από τα δώματα, την τρίτη δηλαδή οριζόντια κίνηση.

3.2.5 Ο ΟΡΟΦΟΣ

Τα δωμάτια στον όροφο, γύρω από το ξάτο, πάντοτε σχεδόν θολοσκέπαστα, είχαν τις γνωστές χρήσεις : το μεγαλύτερο, το «καλό σπίτι» (σάλα) ήταν ένα είδος σαλονιού ή χώρου διημέρευσης (καθιστικό), με τα έπιπλα της εποχής (τραπέζι, καρέκλες, κρεβάτι καλοντυμένο για επισκέπτες, ράφια με μποτίλιες, κουφωτό ντουλάπι με ποτήρια, φλιτζάνια και πιάτα). Στις τέσσερις γωνίες της σάλας, κατά την ανέγερση, τοποθετούσαν αρκετές φορές άδεια πιθάρια για την αποφυγή υπερφόρτωσης σε άλλα σημεία της κατοικίας. Επίσης, στο ανατολικό τοίχωμα και σε ύψος 2-3 μέτρων ήταν, σε σχέδιο μεγάλης κορνίζας, κατασκευασμένο το εικονοστάσι με το καντήλι, (που άναβε με φυσικά φτιλιάκια, μαζεμένα από την εξοχή το καλοκαίρι), ξύλινες ζωγραφισμένες εικόνες, τα στέφανα του ανδρόγυνου σε ειδική θήκη και την ψιλή μαστίχα που χρησίμευε για λιβάνι. Οψιμότερα η σάλα φωτιζόταν με μια μεγάλη κρεμαστή λάμπα πετρελαίου.

Τα μικρότερα δωμάτια χρησιμοποιούνταν ως υπνοδωμάτια αλλά και ως προσωρινοί χώροι για επεξεργασία και φύλαξη προϊόντων. Σε κάποιο από τα δωμάτια αυτά υπήρχε ο αργαλειός καθώς και όλα τα άλλα εργαλεία που χρειαζόνταν στη διαδικασία της ύφανσης (σβία, ανέμη κ.ά.).

Η αποθήκη τροφίμων (κελάρι) ήταν ένα μικρό δωμάτιο στον όροφο, που περιείχε πιθάρια με λάδι, μεγάλες φιάλες (μπουσέδες) με ρακί, πιθόπουλα με κρασί, σύκα ψημένα στο φούρνο ή πατητά ζαχαρωμένα, αμύγδαλα και όλα τα δημητριακά. Μεγάλα κομμάτια χοιρινά και πολλά λουκάνικα ήταν κρεμασμένα σε φυσικά κρεμαστάρια, φτιαγμένα συνήθως από κέδρο.

Μέσα στα δωμάτια σχηματίζονταν μερικές φορές και μικρά σε έκταση μεσοπατώματα (παραποντιά), που χρησίμευαν για αποθήκες, ή διαμορφώνονταν και ξύλινα πατώματα (πατάρια) στο ύψος της καμάρας, που αποτελούσαν τους κοιτώνες για ζεστασιά το χειμώνα και δροσιά το καλοκαίρι.

Η κουζίνα (μαγειρείο) και ο φούρνος δεν είχαν σταθερή θέση στο σπίτι. Συνήθως σχετίζονται με το αίθριο ή με τον προθάλαμο της εισόδου, κάτω. Τα μαγειρικά σκεύη ήταν όλα πήλινα, στο μέσο δε του μαγειρείου βρισκόταν λάκκωμα για το άναμμα της φωτιάς, που μεταγενέστερα αντικαταστάθηκε από το τζάκι, ενώ ο χώρος φωτιζόταν από ένα πήλινο αβαθές δοχείο με καναλωτό γείσο, όπου δύο ή τέσσερα φιτίλια έκαιγαν λάδι (λυχνάρι) στηριγμένο πάνω σ' ένα μικρό κοντάρι φυτεμένο σ' ένα μεγάλο πέλμα από αγριόξυλο (λυχνοστάτης).

Τα εσωτερικά ανοίγματα (οι πόρτες), όπως και τα εξωτερικά που θα μελετήσουμε σε άλλο κεφάλαιο, είχαν, συνήθως, ως φέρουσα κατασκευή τοξωτό υπέρθυρο. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις το ρόλο της στήριξης έπαιζε μονολιθικό πρέκι πλαισίωσης, ενώ συχνά, τα δύο παραπάνω λειτουργούσαν συμπληρωματικά. Το κενό που δημιουργούνταν μεταξύ της καμάρας του τόξου και του λίθινου αυτού πρεκιού, καλύπτονταν συνήθως με μια λίθινη επίσης πλάκα.

3.2.6 ΤΟ ΔΩΜΑ (ΒΟΤΑ)

Η άνοδος από το ξάτο στη βότα πραγματοποιούνταν με σκάλα εν μέρει κτιστή και εν μέρει ξύλινη φορητή. Αυτό γινόταν και για οικονομία χώρου και για λόγους άμυνας. Οι κάτοικοι μπορούσαν, σε περίπτωση κινδύνου, να ανεβούν στο δώμα και να τραβήξουν επάνω την ξύλινη σκάλα. Τα κτιστά σκαλοπάτια ήταν λίγα και κατασκευάζονταν στο πάχος του τοίχου. Με την πάροδο των χρόνων και τη βαθμιαία μετατροπή του ξάτου σε κανονικό δωμάτιο, η άνοδος στη βότα γινόταν με εσωτερική στενή ξύλινη σκάλα, η οποία κατέληγε σε μια επικλινή ορθογώνια κατασκευή κτισμένη πάνω σ' αυτή, που έκλεινε με μια πρόχειρη ξύλινη πόρτα (φανέστρα).

Στη βότα γινόταν το άπλωμα των προϊόντων (σύκα, σταφύλια, όσπρια), αλλά τα καλοκαιρινά βράδια ο ύπνος ή και οι συναντήσεις γειτόνων. Η σχέση αίθριου – δώματος δημιουργούσε προβλήματα ιδιωτικότητας, αλλά και μεγάλες δυνατότητες για ανθρώπινες σχέσεις.

3.3 ΣΤΗΡΙΞΗ – ΚΑΛΥΨΗ – ΘΟΛΟΙ

Η κατασκευή των κατοικιών στα μεσαιωνικά χωριά διαφέρει ουσιαστικά από εκείνη άλλων οικισμών του Αιγαίου, δεδομένου ότι τους δίνει πολύ μεγαλύτερη στερεότητα και διάρκεια ζωής. Παντού εφαρμόζονται λιθοδομές στους τοίχους και κτιστοί θόλοι στην κάλυψη.

Στα σπίτια γίνονταν χρήση όλων των ειδών των θόλων πλην των σφαιρικών. Τα είδη των θόλων που συνηθίζονται είναι α) Ημικυλινδρικές καμάρες¹, β) Σταυροθόλια μεμονωμένα ή σε σειρά, γ) Μοναστηριακοί, δ) Επιμηκυσμένοι μοναστηριακοί ή σκαφοειδείς² και ε) Σκαφοειδείς με τις γενέσεις τους σε σειρά τοξυλίων που πατούν σε προβόλους³. Η διευθέτηση των διαφόρων θόλων για την αντιστήριξη των πλαγίων ωθήσεων τους μαρτυρεί και πάλι σχεδιασμό και ειδικές γνώσεις.

Τις σκάλες, όπως είδαμε, στηρίζουν και στεγάζουν κεκλιμένοι ημικυλινδρικοί θόλοι. Τα βατά δώματα ή πατώματα πάνω από τους θόλους διαμορφώνονταν με διάστρωση χώματος ή μπαζών (κεφαλογέμισμα). Η συνέχεια της κατασκευής, τα μικρά σχετικά ανοίγματα των καλυπτομένων χώρων, η ισοστάθμιση των γενέσεων και τα άριστα συνδετικά κονιάματα έδιναν στους θόλους των σπιτιών επαρκή αντιστήριξη. Προς την πλευρά των δρόμων η αντιστήριξη εξασφαλιζόταν συχνά με τα χαρακτηριστικά εγκάρσια τόξα (συνήθως ημικυκλικά, ελαφρά οξυκόρυφα στο Πυργί) ή με την δημιουργία καμαροσκέπαστων δωματίων πάνω από τον δρόμο.

Η χρήση του θόλου σ' όλα τα κτίρια, με τους συνδυασμούς εξουδετέρωσης των ωθήσεων και την εφαρμογή των αντιστηριζόντων τόξων πάνω από τους δρόμους (μετέωρες αντηρίδες), έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διάσωση από τους σεισμούς.

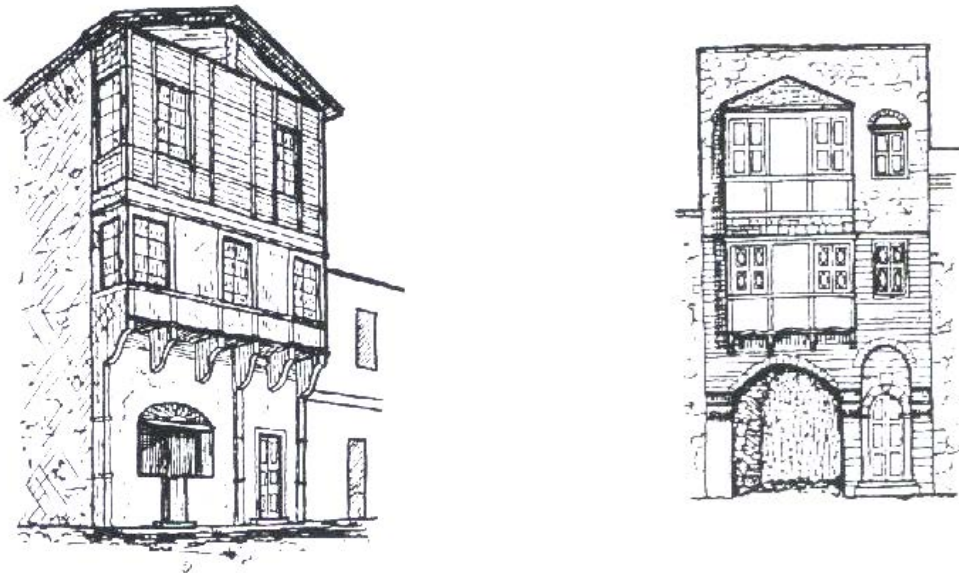
Στην Καλαμωτή κυρίως αλλά και στο Πυργί βλέπει κανείς πλαισιωτές ξύλινες προχωρήσεις σε πρόβολο (σαχνισιά) που έγιναν ασφαλώς τον 19^ο αιώνα από τεχνίτες που

¹ Με ημικυκλική, χαμηλωμένη κυκλική ή ημιελλειπτική την διατομή.

² Γνωστοί με το όνομα τεκνοκουμπέδες στη Χίο. Βλ. A. Smith, «The Architecture of Chios», Ph. Argenti (επίμ.), London 1962, σελ. 34, πιν. 21, 7 και 8.

³ Είναι συνήθεις σε μεγάλους χώρους και αποτελούν ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Χίου, όπου ονομάζονται λιονέττες ή βότες με καυκιά.

ήλθαν από τη Χώρα. Η στέγη τύπου τραβάκα⁴, τετράκλινη οξυκόρυφη στέγη με πολύ μεγάλες κλίσεις, σε ελάχιστα πια παραδείγματα στο Πυργί, συνηθέστερη άλλοτε⁵, ήταν επίσης ένα τυπικά ξένο στοιχείο, κατασκευής γενουατικής, που ερχόταν από την Χώρα. Δύο οριζόντια τετράπλευρα ξύλινα πλαίσια και τέσσερα γωνιακά ξύλα κρατούσαν τις πυκνά τοποθετημένες τεγίδες πάνω από τις οποίες στρώνονταν σανίδωμα και πελώρια κεραμίδια. Εσωτερικά δεν υπάρχει οροφή, αλλά φαίνονται τα ξύλα, πολύ προσεκτικά επεξεργασμένα και λουστραρισμένα.

Εικ. 32: Σαχνίσια (ξύλινες προχωρήσεις σε προβόλους) από την Καλαμωτή.
Πηγή : Arnold C. Smith, « The architecture of Chios», Λονδίνο 1962.

⁴ Εκ του trabs-trabis, που σημαίνει ξύλινη κατασκευή. Παρόμοια λέξη χρησιμοποιείται και στη Σάμο για τις ξύλινες στέγες.

⁵ Σε μια ανέκδοτη φωτογραφία του χωριού Βουνό, αμέσως μετά το σεισμό του 1881 (σήμερα στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη) βλέπει κανείς πλήθος σπιτιών που καλύπτονταν με στέγες αυτού του τύπου.

3.4 ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

Τα υλικά είναι ντόπια. Ασβεστόλιθοι, χοντρολαξευμένοι σε μικρά ή μεγάλα κομμάτια και σε ακανόνιστες πλάκες κατάλληλες για τη θολοδομία. Πελεκητοί πωρόλιθοι των Θυμιανών χρησιμοποιούνται σε στοιχεία που σχετίζονται άμεσα με την αρχιτεκτονική της Χώρας περισσότερο στην Καλαμωτή, περιορισμένα στο Πυργί και ελάχιστα στους Ολύμπους ή τα Μεστά.

Η τοιχοποιία κατασκευάζεται συνήθως με ακανόνιστες πέτρες διαφόρων σχημάτων, και συχνά παρεμβάλλονται και πλίνθοι. Οι τοιχοποιίες από αργούς ή χοντρολαξευμένους λίθους κτίζονται με ισχυρά ασβεστοκονιάματα, σε πάχη 50 έως 70 πόντους.

Οι θόλοι γίνονται πάντοτε από πλακοειδείς πέτρες και φυσικά σε ξυλότυπο.

Τα δάπεδα, στα μεσαιωνικά χωριά της Χίου, ήταν στα ισόγεια και τους δρόμους λιθόστρωτα. Στον όροφο και στην επίστρωση των δωματίων είχαν αστρακιά, ένα ισχυρότατο ασβεστοκονίαμα από ασβέστη και λεπτή άμμο, με υδραυλικές ιδιότητες και μεγάλη αντοχή. Οι ξυλοκατασκευές είναι σπάνιες στα Νοτιόχωρα και ασφαλώς ξένες προς την τοπική παράδοση.

3.5 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΟΨΕΩΝ

3.5.1 ΓΕΝΙΚΑ

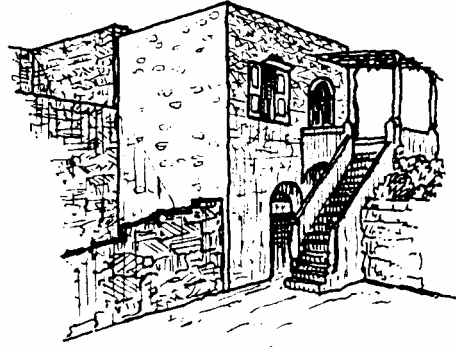
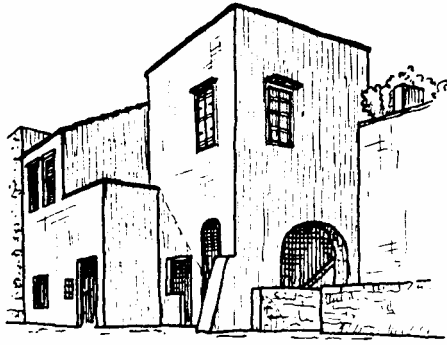
Τα σπίτια όλων των χωριών, πλην του Πυργιού, είναι πολύ λιτά στην πρόσοψή τους. Ανεπίχριστα, εμφανίζουν την τοιχοποιία τους, και μόνον τα ανοίγματα ή ο ηλιακός με το τόξο του, και ενίοτε τα τοξύλια (βοτάκια)⁶ ζωογονούν κάπως την επιφάνεια και παίρνει γραφικότητα η σύνθεση. Όταν ο ηλιακός προεκτείνονταν μέχρι το δρόμο, διαμορφώνονταν με ένα, ή δύο τόξα με μια κολώνα που τα στηρίζει.

Εικ. 33 : Ώψεις κατοικιών στους Ολύμπους. Πηγή : Arnold C. Smith, « The architecture of Chios», Λονδίνο 1962.

Οι πλαισιωτές ξύλινες προσχωρήσεις σε πρόβολο (σαχνισιά ή κιόσκι), που βλέπει κανείς σήμερα σε διάφορα μέρη των χωριών, έγιναν κατά το 19^ο αιώνα από τεχνίτες που ήρθαν από τη Χώρα.

⁶ Είναι τοξύλια σε σειρά, που βαίνουν σε λίθινους προβόλους, και η καταγωγή τους είναι από την περιοχή της χώρας και του Κάμπου.

Εικ. 34 : Διαμόρφωση όψης. Πηγή : Arnold C. Smith, « The architecture of Chios», Λονδίνο 1962.

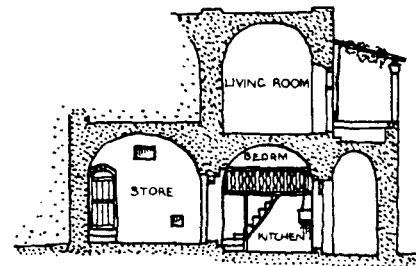
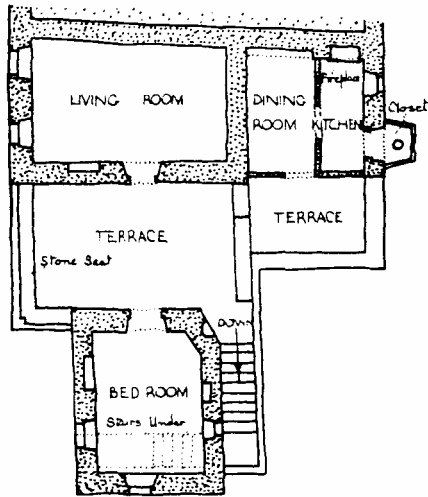

FIG. 5

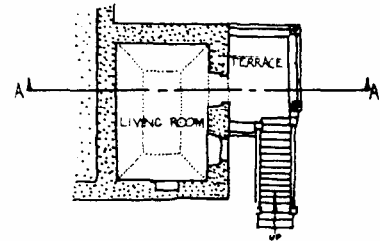

FIG. 6

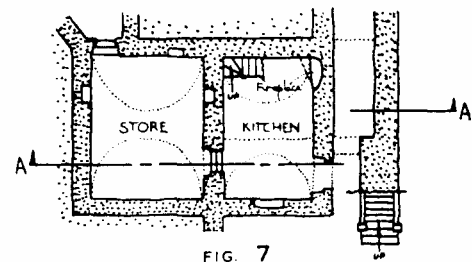
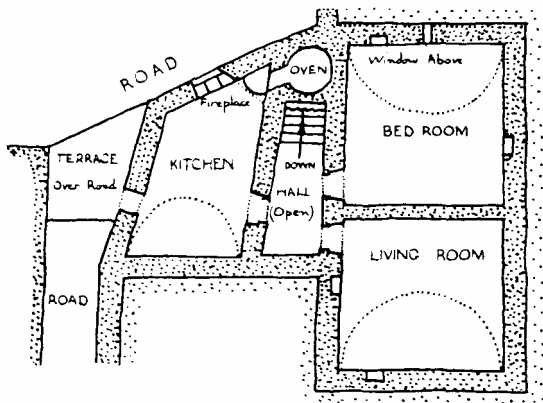
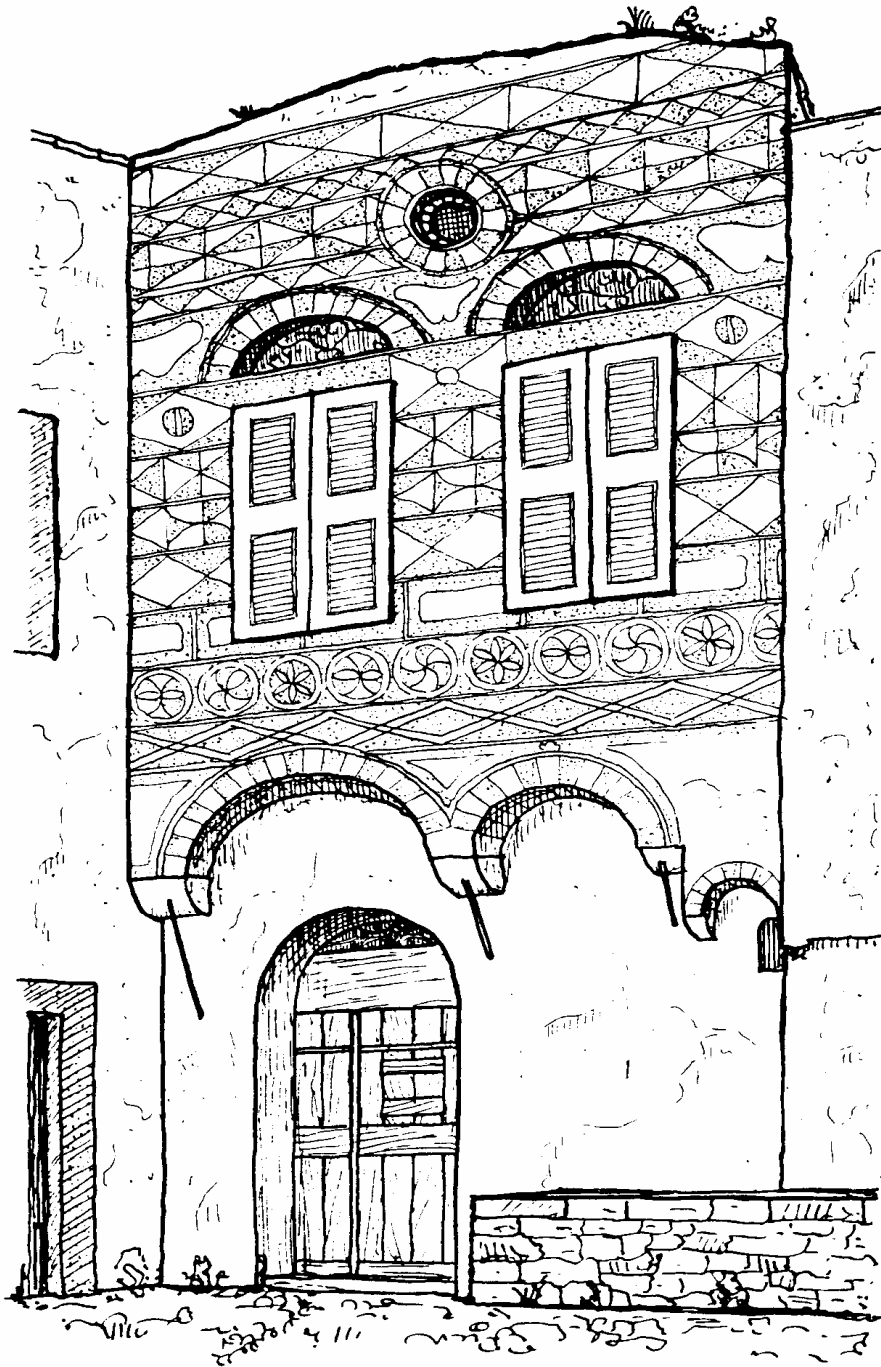

FIG. 7

Εικ. 35 : Κατόψεις – Τομή σπιτιών στα χωριά Ολύμποι, Ελάτα Χαλκειός.. Πηγή : Arnold C. Smith, « The architecture of Chios», Λονδίνο 1962.

Εικ. 36 : Οψη της κατοικίας του Βελλάκι στους Ολύμπους. Πηγή : Arnold C. Smith, « The architecture of Chios», Λονδίνο 1962.

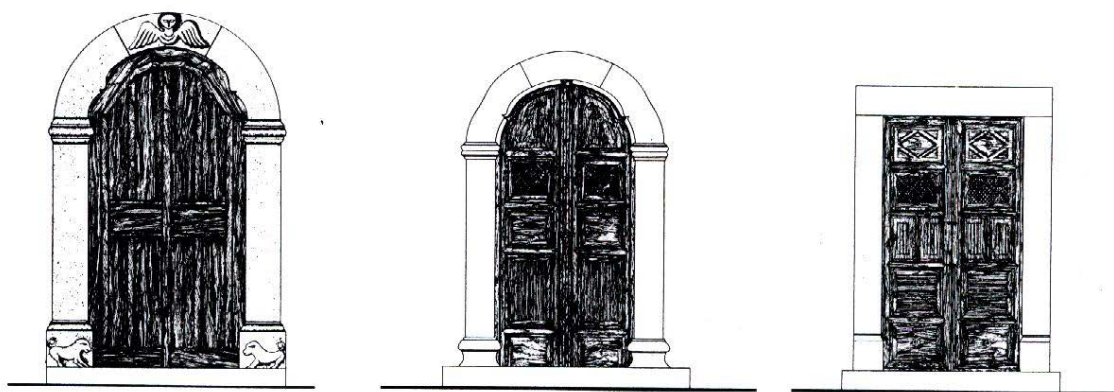
Εικ. 37 : Βοτάκια. Πηγή :Ιδία επεξεργασία,

3.5.2 ΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ

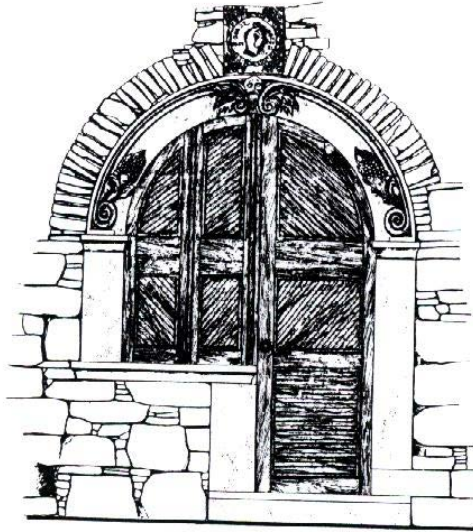
Αν και τα φέροντα στοιχεία των ανοιγμάτων είναι πάντοτε πλήρη τόξα, υπάρχουν λίθινα ευθύγραμμα υπέρθυρα και ενίοτε μονολιθικές παραστάδες, οι οποίες είναι συνήθως διακοσμημένες, για να διευκολύνεται η λειτουργία των φύλλων. Στις εισόδους είναι συνηθέστερες οι πλευρικές παραστάδες, με επίκρανο και βάση, που πιστοποιούν μια μακρινή δυτική επίδραση. Τα ξυλόγλυπτα θυρόφυλλα και οι γύψινοι φεγγίτες που κλείνουν τα τοξωτά ανοίγματα πάνω από πόρτες ή παράθυρα παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον.

Τα τόξα σχηματίζονταν με τούβλα και πώρινα τεμάχια εναλλασσόμενα. Μεταγενέστερα οι

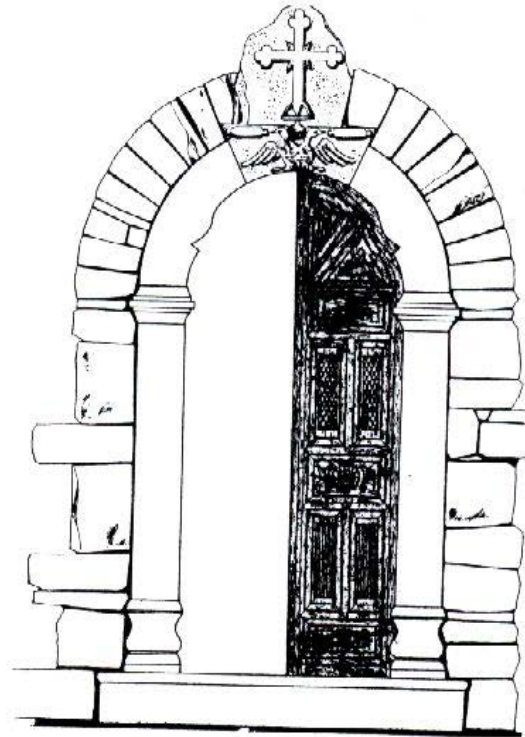

Εικ. 38 : Πόρτες των Ολύμπων. Πηγή : Ν. Κ. Μουτσόπουλος, «Οικισμοί – αρχοντικά – μετόχια», Θεσσαλονίκη 1979.

τεχνίτες άρχισαν να μιμούνται την τεχνοτροπία των αρχοντόσπιτων του Κάμπου και αντικατέστησαν την κατασκευή αυτή με μεγάλα λαξευμένα κομμάτια άσπρης και κόκκινης (θυμιανούσικης) πέτρας, εναλλασσόμενα. Το πλάτος του ανοίγματος της πόρτας μεγάλωνε στο εσωτερικό. Οι λαμπάδες είχαν πώρινο πλαίσιο, που προεξείχε και σχημάτιζε τη θέση προσαρμογής της κάσας. Τα κουφώματα ήταν πάντοτε ξύλινα. Όλες οι εξώπορτες έκλειναν με σανιδένιους περάντες (μάνταλα), τους οποίους κινούσε ένα λεπτό σίδερο, σε σχέδιο μισοφέγγαρου, με ξύλινη λαβή στη μια άκρη (στραβοκλείδι). Αυτό φυλάσσονταν σε μικρή βαθιά θυρίδα στον τοίχο, δίπλα στην πόρτα (σκαλόθρυπο), και μπορούσε κανείς μ' αυτό να ανοίξει όλες σχεδόν τις εξώπορτες των σπιτιών. Αυτό είναι και δείγμα της τιμιότητας και εμπιστοσύνης που χαρακτήριζαν τις τότε ανθρώπινες σχέσεις. Οι εξωτερικές πόρτες ήταν συνήθως δίφυλλες με άνισα φύλλα.

Εικ. 39 : Εξώθυρες.. Πηγή : Ν. Κ. Μουτσόπουλος, «Οικισμοί – αρχοντικά – μετόχια», Θεσσαλονίκη 1979.

Εικ. 40 : Εξώθυρες.. Πηγή : Ιδία επεξεργασία.

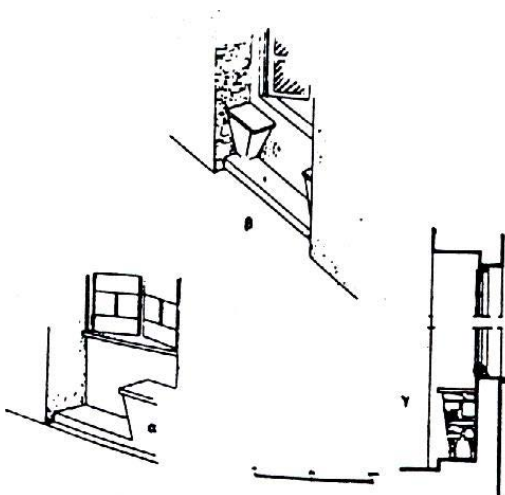
Εικ.41: Παράθυρο στους Ολύμπους.
Πηγή : Ιδία επεξεργασία.

Τα παράθυρα είχαν κι αυτά τοξωτά υπέρθυρα και πρέκια πλαισίωσης οριζόντια με πώρινα πλαίσια (παραστάδες).

Το κενό που σχηματιζόταν ανάμεσα στο τόξο και το πρέκι σκεπαζόταν είτε με μια πώρινη πλάκα ή με φεγγίτη από γύψο και γυαλί. Ο φεγγίτης ήταν ένας γύψινος σκελετός που συγκρατούσε κομμάτια γυαλιού έγχρωμου ή άχρωμου, τα οποία συνέθεταν διάφορα διακοσμητικά θέματα. Δεν υπάρχουν πουθενά ορθογώνιοι φεγγίτες. Η καταγωγή της μεθόδου πρέπει να είναι βυζαντινή. Το πλήθος των θεμάτων είναι μεγάλο, ενώ σε μερικά σημεία φαίνονται οι ξένες επιδράσεις.

Το άνοιγμα του παραθύρου μεγάλωνε προς τα μέσα, ενώ η ποδιά ήταν πάντοτε τοίχος λεπτότερος. Στο πλάτος που περίσσευε υπήρχαν τις περισσότερες φορές κτιστά καθίσματα, ένα ή δύο, απ' όπου καθισμένοι οι κάτοικοι έβλεπαν την κίνηση του δρόμου (πεζούλια).

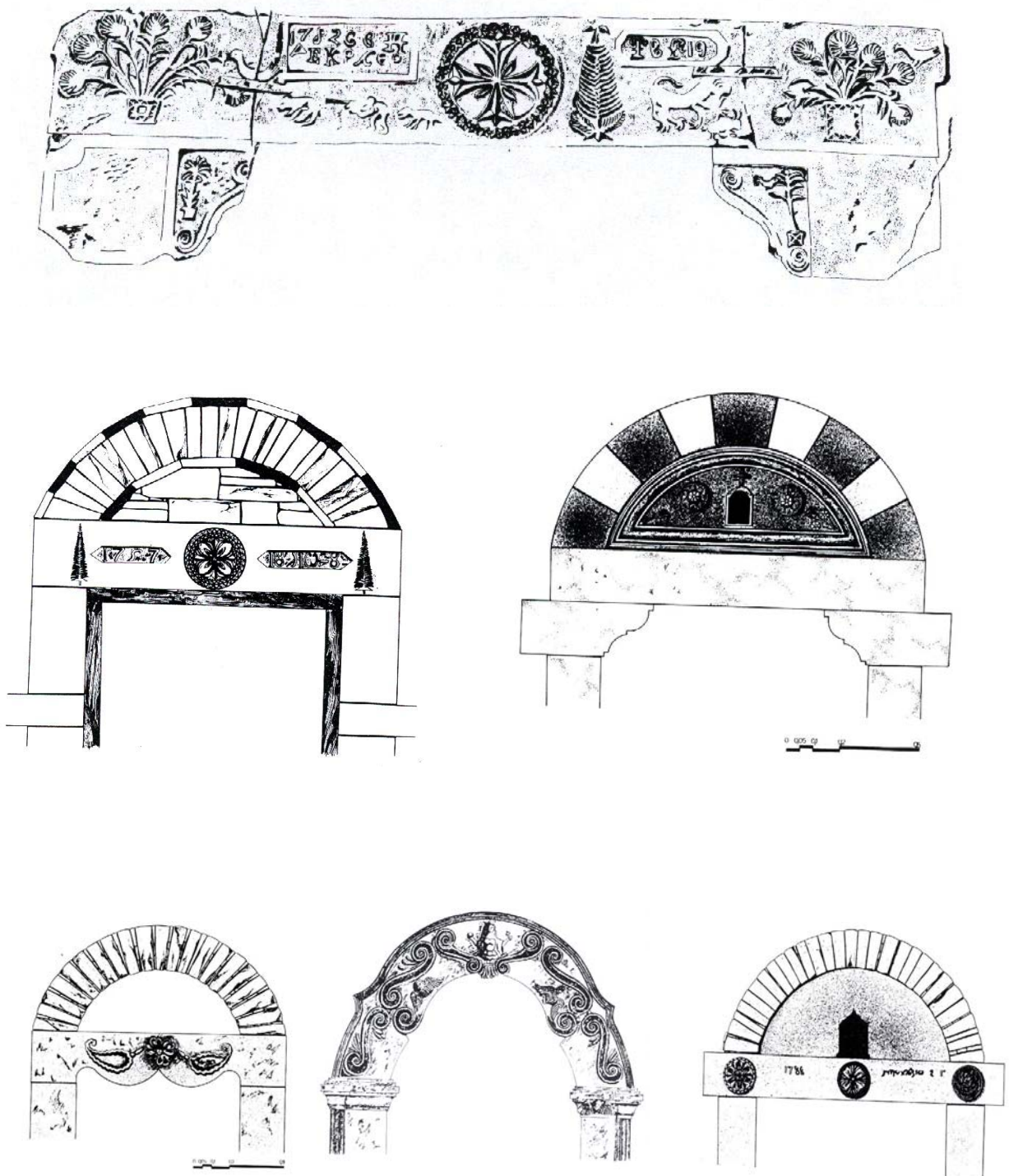
Εξωτερικά, δεξιά και αριστερά στο παράθυρο, υπήρχαν δύο επιμήκειες μικρές λίθινες προεκτάσεις. Πάνω τους πατούσε ένα σανίδι, στο οποίο μπορούσαν να τοποθετηθούν γλάστρες. Τα τόξα των παραθύρων κατασκευάζονταν από τούβλα, ή τούβλα και πωρόλιθους, ή μόνο από πωρόλιθους. Τα παράθυρα ήταν μονόφυλλα ή δίφυλλα, ξύλινα, περαστά ή καρφωτά, και μερικές φορές ξυλόγλυπτα.

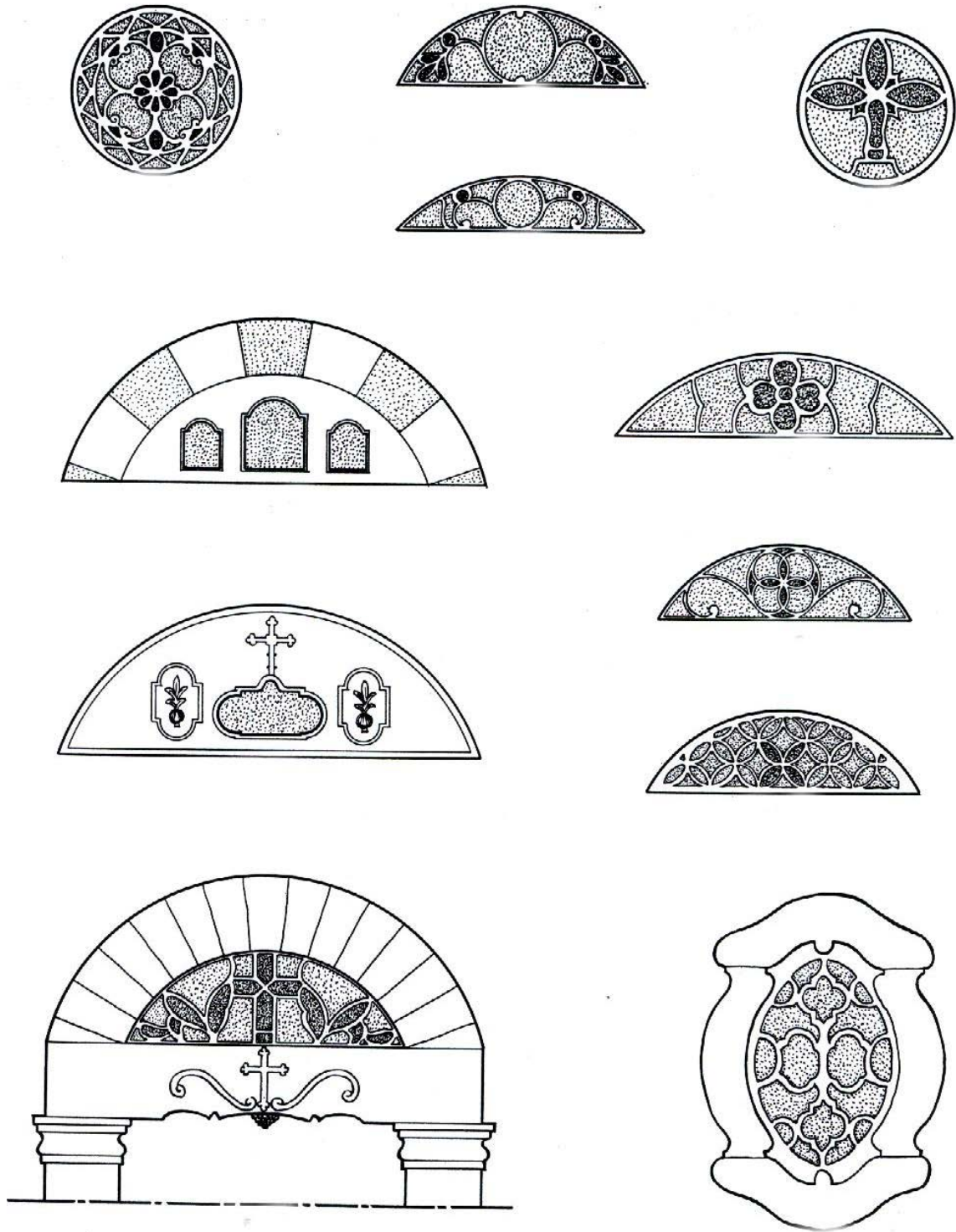
Εικ.42: Πεζούλια παραθύρων. α: παράθυρο με ένα κάθισμα, β: με δύο καθίσματα, γ: τομή. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

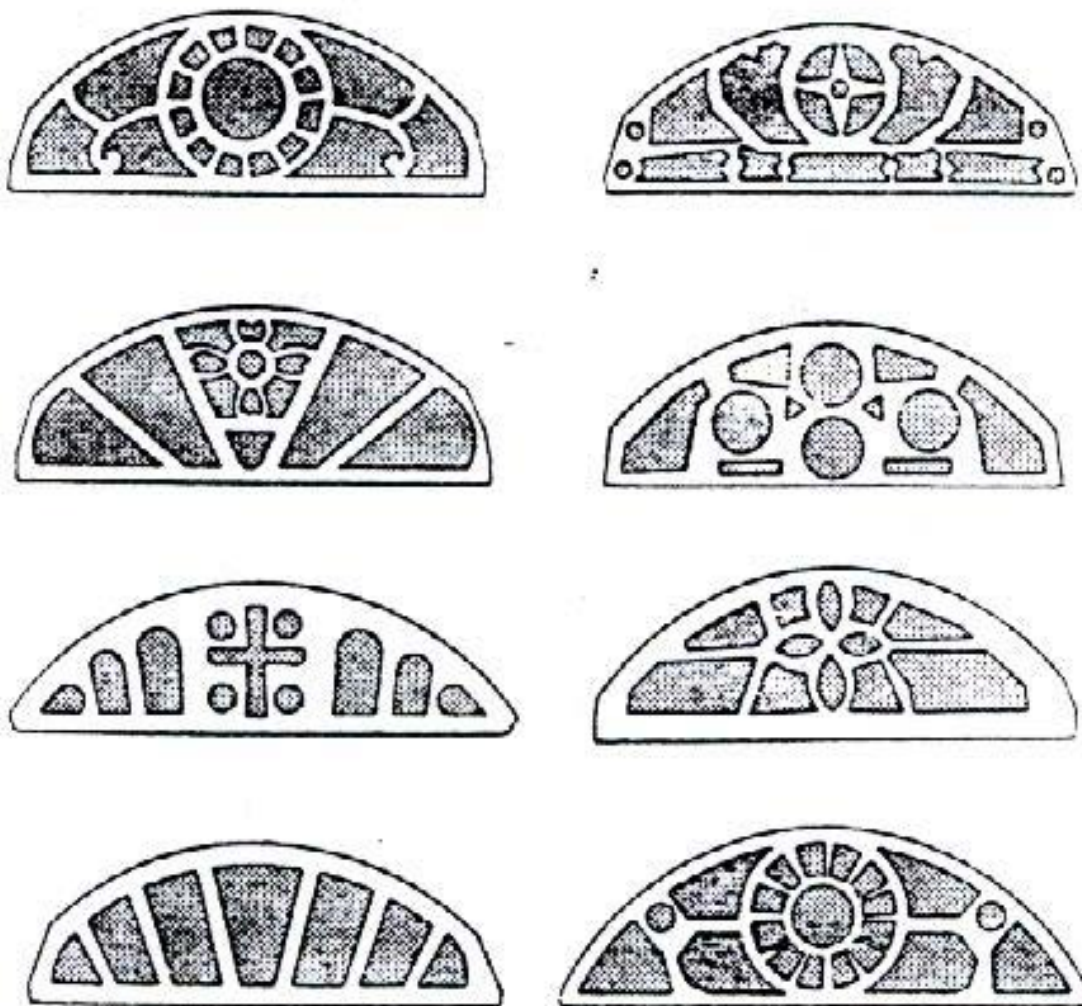
Εικ.43: Πόρτες και παράθυρα στους Ολύμπους. Πηγή : Ιδία επεξεργασία.

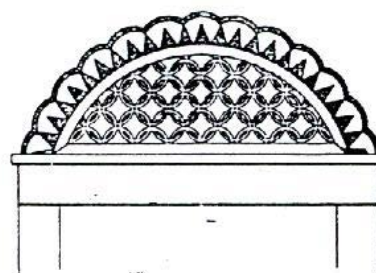
Εικ. 44 : Υπέρθυρα από διάφορα χωριά. Πηγή : Ν. Κ. Μουτσόπουλος, «Οικισμοί – αρχοντικά – μετόχια», Θεσσαλονίκη 1979.

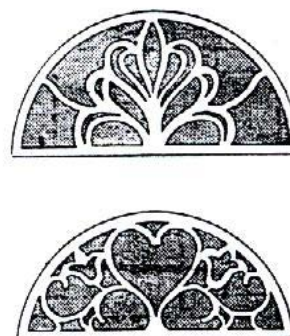
Εικ. 45 : Λεπτομέρειες από παράθυρα και φεγγίτες από διάφορα χωριά. Πηγή : Arnold C. Smith, « The architecture of Chios», Λονδίνο 1962.

Εικ. 46 : Φεγγίτες από διάφορα χωριά. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

Εικ. 47 : Φεγγίτες με ξένες επιδράσεις. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

3.5.3 ΕΝΑΣ ΙΔΙΟΤΥΠΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΟΨΕΩΝ,

ΤΑ ΞΥΣΤΑ

Στο χωριό Πυργί έχουμε έναν άλλο τρόπο διαμόρφωσης της εξωτερικής όψης των σπιτιών, που ξεκινάει από μια έντονη διακοσμητική διάθεση. Πρόκειται για τα ξυστά, ένα ιδιότυπο ως προς την τεχνική και εντυπωσιακό ως προς το τελικό εικαστικό αποτέλεσμα σύστημα στολισμού. Ολόκληρη η όψη διακοσμείται με μία μεγάλη ποικιλία μοτίβων και είναι κάτι το εντελώς πρωτότυπο, που δεν συναντούμε σε κανένα άλλο μέρος της Ελλάδας. Κάθε όψη χωρίζεται με στενές λευκές οριζόντιες ταινίες πλάτους 4-5 εκ., σε άλλες πλατύτερες ύψους 25-30 εκ. Κάθε ταινία διακοσμείται με ένα ορισμένο επαναλαμβανόμενο γεωμετρικό μοτίβο καθ' όλο το μήκος της. Τα σχέδια γίνονται με τον κανόνα και το διαβήτη, πλην της τελευταίας καθ' ύψος ζώνης που έχει διακόσμηση φυτική. Τα μοτίβα διακρίνονται με την εναλλαγή άσπρου και μαύρου, ενώ παλαιότερα σώζονταν και έγχρωμα σχέδια.

Η τεχνική της μεθόδου είναι η εξής : καλύπτεται όλη την επιφάνεια με κονίαμα άσβεστου και μαύρης άμμου⁷, κατόπιν ασπρίζεται η επιφάνεια με ασβέστη, μετά χαράζονται με τον κανόνα και το διαβήτη τα διακοσμητικά θέματα και ζύνονται με κάτι αιχμηρό τα μέρη που προορίζονται να γίνουν μαύρα, ενώ τα άλλα μένουν λευκά. Πάνω από τις πόρτες και τα παράθυρα γίνονται πάλι διακοσμήσεις φυτικές. Στο κάτω μέρος, στο ισόγειο, η επιφάνεια μένει λευκή και κάποτε μπαίνουν μερικά διακοσμητικά μοτίβα αυτόνομα. Η διακόσμηση επεκτείνεται και προχωρεί και κάτω από τους εξώστες, όπου σχηματίζονται ωραία μοτίβα.

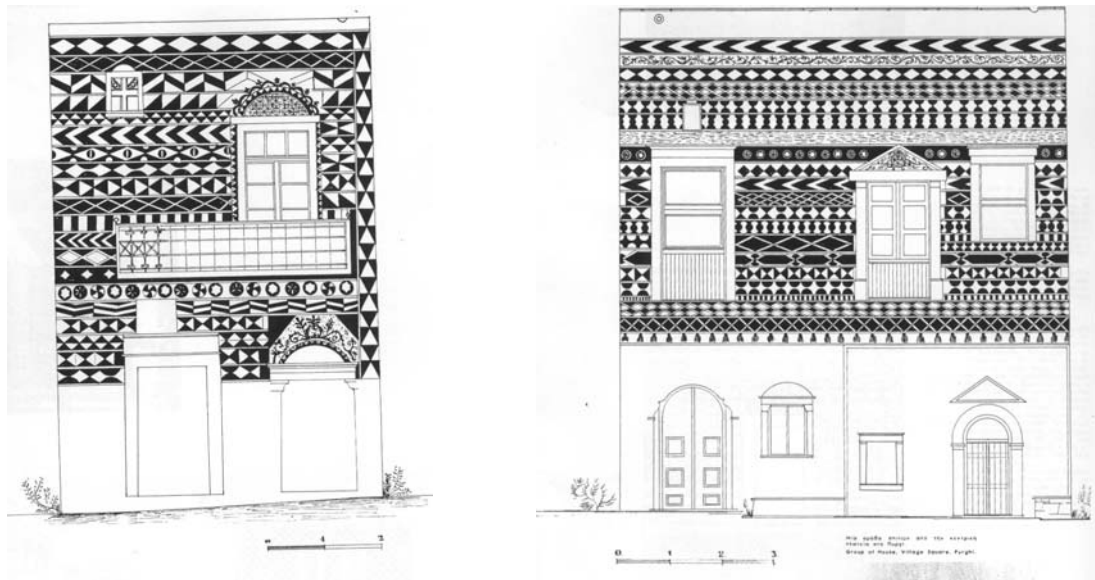
Με παρόμοια φυτικά σχήματα διακοσμούνται τα αετώματα που βρίσκουμε μερικές φορές πάνω από πόρτες.

Στην πλατεία του Πυργιού έχουμε τα καλύτερα και ωραιότερα παραδείγματα του είδους. Ένα μόνο κτίριο με ξυστό έχουμε στα Μεστά, και πρόκειται για μίμηση του τρόπου του Πυργιού. Εδώ δεν έχουμε οριζόντιες σειρές μοτίβων, αλλά μία επιφάνεια που γεμίζεται με το ίδιο θέμα. Το σύστημα αυτό της διακόσμησης, αν και φαίνεται ότι είναι νεωτερικό στο χωριό, βάσιμα πιστεύεται ότι έχει την απώτερη καταγωγή του στη Γένοβα τόσο ως προς την τεχνική, όσο και ως προς τα έμμεσα πρότυπά του⁸. Οι τεχνίτες του Πυργιού

⁷ Η άμμος αυτή βγαίνει στην περιοχή Εμποριό στη Νότια Χίο.

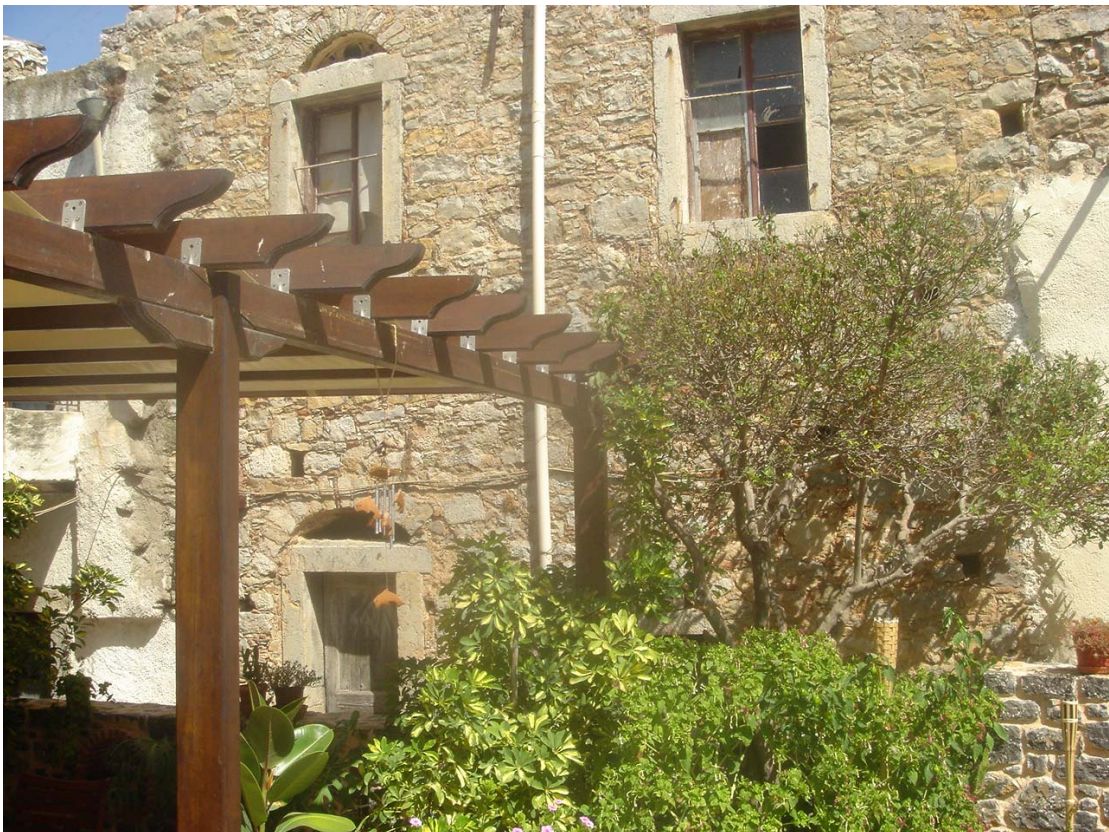
⁸ Χαρ. Μπούρας, «Ξυστά – sgraffitti στην ανώνυμη αρχιτεκτονική της Χίου», Επιστημονική

αυτοσχεδιάζοντας δημιούργησαν τα πολυποίκιλα γεωμετρικά θέματα απλά μιμούμενοι την κατασκευή τοιχοποιίας με την τεχνική του Sgraffitto, που υπήρχε από παλιά στη Χώρα και στον Κάμπο και της οποίας τα απώτερα πρότυπα βρίσκονται στην ιταλική αναγεννησιακή αρχιτεκτονική.

Εικ. 48 : Σχέδιο όψεων με ξυστά. Πηγή : Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι », Αθήνα 1960.

4. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

4.1 ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ

4.1.1 ΓΕΝΙΚΑ

Για να κτιστεί ένα σπίτι προ του 1912 πρώτα κοβόταν από τους πελεκάνους (πετροκόπους) οι κατάλληλες πέτρες από τις πελεκανιές (τόποι που είχαν πολύ και καλή πέτρα) , μεταφερόταν με μουλάρια με τη βοήθεια των πετροσανίδων (φτιαγμένα από ξύλο συκιάς, αμυγδαλιάς, ή χαρουπιάς) και ακολουθούσε το άνοιγμα των θεμελίων. Ο φέρων οργανισμός των κτιρίων είναι φέρουσα λιθοδομή λαξευτή. Τα σπίτια εσωτερικά είναι κατασκευασμένα με θόλους (γέρματα).

Για την κατασκευή του θόλου γέμιζαν με κλαδιά το δωμάτιο και όταν έφταναν στο κατάλληλο ύψος γινόταν επάλειψη με χώμα, για να βγει το στρογγυλό σχήμα που ήθελαν. Έπειτα έχτιζαν τις πλακουδερές πέτρες ,όπου μεγάλη σημασία είχε η τελευταία σειρά που λειτουργούσε σαν σφηνοτήρας. Τέλος έβαζαν φωτιά στα κλαδιά και συνέχιζαν με την κατασκευή της ταράτσας, που χρησιμοποιούσαν σπασμένο χαλίκι ανακατεμένο με ασβέστη και νερό. Το υλικό αυτό το άπλωναν πάνω στη ταράτσα και στη συνέχεια το κοπανούσαν με σιδερένια κόπανα, ώσπου να γίνει μίγμα συμπαγές. Η λάσπη που χρησιμοποιούσαν κατά το κτίσιμο γινόταν από άμμο θάλασσας ή ποταμού, από ασβέστη και από λίγα άχυρα όπου τα έβαζαν για να συγκρατιέται η λάσπη. Το αρμολόγημα γινόταν εσωτερικά της πέτρας και οι μεγάλες τρύπες καλύπτονταν με μικρές πέτρες ώστε να αποφεύγεται η εισροή υδάτων.

Η πλειοψηφία των σπιτιών είναι εγκαταλελειμμένα ενώ τα τελευταία χρόνια μερικοί ιδιοκτήτες έχουν αρχίσει να τα επισκευάζουν, με μεγάλη δυσκολία βέβαια γιατί αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα με την αρχαιολογία.

4.1.2 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το λιθόκτιστο κτίσμα ανήκει στην Αγγελική Κοκαράκη και βρίσκεται στον οικισμό των Ολύμπων του Δήμου Μαστιχοχωρίων στη θέση Γλαντή. Στο οικόπεδο αυτό, εμβαδού 68,26 τ.μ. υπάρχει διώροφο κτίσμα προ του 1923 με εμβαδόν ισογείου 68,26 τ.μ. και εμβαδόν ορόφου 68,26 τ.μ. με συνολικό όγκο οικοδομήματος 812,78 κ.μ.

Η κύρια χρήση του κτιρίου, τα τελευταία τουλάχιστον χρόνια, ήταν για στάβλους και αποθήκες. Έχει δύο εισόδους, η μία στην ανατολική και η άλλη στη δυτική όψη, που εφάπτονται με καλντερίμια που οδηγούν στο εσωτερικό του οικισμού.

Εικ. 50 : Η είσοδος της κατοικίας στην ανατολική όψη. Πηγή :Ιδία επεξεργασία,

Εικ. 51 : Η είσοδος της κατοικίας στη δυτική όψη. Πηγή :Ιδία επεξεργασία,

Μπαίνοντας από την είσοδο, στα ανατολικά της κατοικίας, μία πέτρινη ευθεία σκάλα, που βρίσκεται σε επαφή με τον τοίχο του κατωγιού οδηγεί στο ανώγι. Στηρίζεται και καλύπτεται από κυλινδρικούς θόλους (γέρματα), που είναι παράλληλοι με τη γραμμή ανάβασης, ενώ οι γενέτειρές τους είναι κεκλιμένες. Στην άλλη πλευρά της σκάλας, που είναι ελεύθερη προς το χώρο του κατωγιού, υπάρχει μεγάλος διάδρομος που οδηγεί σε δωμάτιο που φτάνει μέχρι τη δυτική όψη της κατοικίας που υπάρχει η άλλη είσοδος.

Εικ. 52 : Η σκάλα ανόδου Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

Ανεβαίνοντας στον όροφο, στα δυτικά διακρίνουμε ένα μεγάλο δωμάτιο με δύο θόλους, δύο εισόδους και δύο παράθυρα που βλέπουν στο δρόμο, ενώ στα ανατολικά κατεβαίνοντας τρία σκαλάκια έχει άλλο ένα δωμάτιο με ένα παράθυρο.

Εικ. 53 : Τα παράθυρα στο δωμάτιο του ορόφου στην δυτική όψη. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

Εικ. 54: Οι πόρτες στο δωμάτιο του ορόφου στην δυτική όψη. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

Οι φέρουσες τοιχοποιίες του κτιρίου είναι φέρουσα λιθοδομή λαξευτή. Πρόκειται για πλακοειδής λίθους ελάχιστα κατεργασμένους. Όλα τα σπίτια εσωτερικά είναι κατασκευασμένα με θόλους (γέρματα).

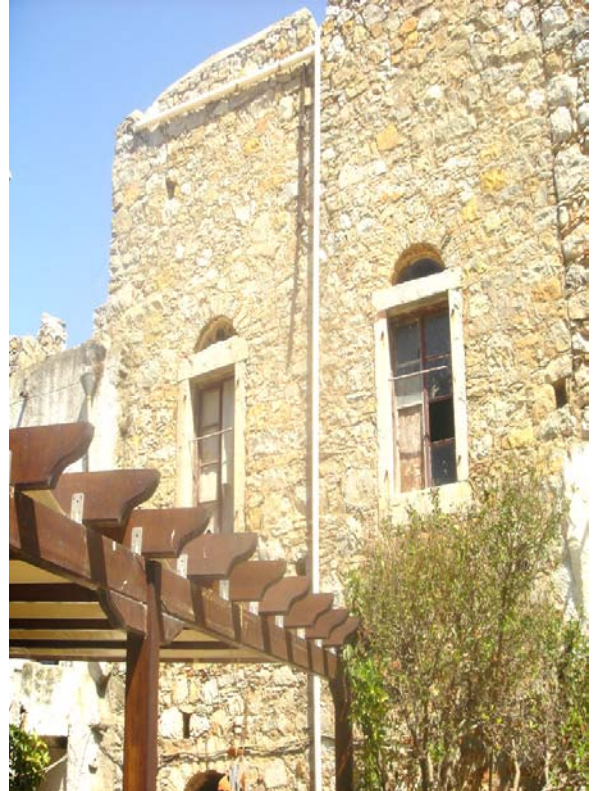
Οι φέροντες τοίχοι συνδέονται με σιδηρούς ελκυστήρες κυκλικής διατομής (σιδερένια κλειδιά) οι οποίοι χρησιμοποιούνταν για να αυξήσουν την ακαμψία του φέροντος οργανισμού, παραλαμβάνοντας θλιπτικά και εφελκυστικά φορτία σε περίπτωση μετακίνησης των διασυνδεόμενων δομικών στοιχείων.

Εικ. 55 : Παράθυρο που βλέπει προς το βορρά.
Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Οι παρειές των ανοιγμάτων είναι διαμορφωμένες από λαξευτή λιθοδομή. Τα πρέκια αποτελούνται από μονολιθικά τμήματα και ενισχύονται με ανακουφιστικά τόξα που αποτελούνται από λίθινους θολίτες, ενώ οι ποδιές είναι λίθινες. Εσωτερικά τα ανοίγματα είναι τοξωτά υπέρθυρα.

Εικ. 56 : Εξωτερικά παράθυρα όπου φαίνονται τα πρέκια, τόξα και οι ποδιές .
Πηγή : Ιδία επεξεργασία

Για την κατασκευή της ταράτσας χρησιμοποιούσαν σπασμένο χαλίκι ανακατεμένο με ασβέστη και νερό. Το υλικό αυτό το άπλωναν πάνω στη ταράτσα και στη συνέχεια το κοπανούσαν με σιδερένια κόπανα, ώσπου να γίνει μίγμα συμπαγές. Η λάσπη που χρησιμοποιούσαν κατά το κτίσιμο γινόταν από άμμο θάλασσας ή ποταμού, από ασβέστη και από λίγα άχυρα όπου τα έβαζαν για να συγκρατιέται η λάσπη.

Εικ. 57 : Ταράτσα. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

Από δοκιμαστικές τομές που πραγματοποιήθηκαν στο δώμα διαπιστώθηκε ότι υπάρχει επάλειψη τσιμέντου γύρω στα 3 εκατοστά και από κάτω υπάρχει χώμα, που χρησίμευε σαν θερμομόνωση.

Όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 2.6, η μετάβαση στο δώμα γινόταν με τεχνητή- ξύλινη σκάλα.

Εικ. 58: Η σκάλα που οδηγεί στο δώμα. Πηγή :Ιδία επεξεργασία.

Οι εσωτερικές επιφάνειες των τοίχων, με εξαίρεση του ισογείου, είναι επιχρισμένες από πατητό ασβεστοκονίαμα για λόγους μόνωσης από την υγρασία.

Εικ. 59 : Το δωμάτιο του ισογείου στην δυτική όψη. Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

5. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

5.1 ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

5.1.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Το κτίσμα αυτό δεν φαίνεται να αντιμετωπίζει σοβαρά δομικά προβλήματα, γενικά έχει διατηρηθεί σε καλή κατάσταση. Πρόκειται κυρίως για μικρορωγμές, λόγω χαλάρωσης της δομής των λιθοδομών που προκλήθηκε εξαιτίας της γήρανσης των υλικών. Παρατηρούμε και κάποια προβλήματα στο αρμολόγημα, διότι έχει υποστεί φθορές λόγω της σταδιακής εισχώρησης υγρασιών και την απουσία συντήρησης για μεγάλο χρονικό διάστημα πράγμα που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε άμεσα προς αποφυγή επιδείνωσης. Η θεμελίωση του κτιρίου δε φαίνεται να χει υποστεί φθορές κανενός είδους.

Τα οικοδομικά προβλήματα που παρουσιάζει το κτίριο, στα επιμέρους αρχιτεκτονικά του στοιχεία, δεν είναι ιδιαίτερα σοβαρά. Τα προβλήματα αυτού του είδους οφείλονται κυρίως στην έκθεση των οικοδομικών στοιχείων στις καιρικές συνθήκες, που έχουν οδηγήσει το κτίριο στη σημερινή του κατάσταση. Πιο αναλυτικά, εκτός από τα εσωτερικά επιχρίσματα που κάποιο ποσοστό έχει καταρρεύσει ενώ το υπόλοιπο έχει γεμίσει υγρασία, τα ανοίγματα, οι θόλοι, οι ελκυστήρες, η σκάλα δεν αντιμετωπίζουν σοβαρές αλλοιώσεις. Ακόμα, η επίστρωση του δαπέδου είναι τσιμεντοκονία, η οποία αφήνει χώρο περίπου 15 εκ. για να διαμορφώσουμε το τελικό μας πάτωμα.

Ένα πρόβλημα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε είναι η έλλειψη υδραυλικών και ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων, οι οποίες είναι απαραίτητο να τοποθετηθούν ώστε να γίνει το κτίριο κατοικήσιμο.

5.1.2 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Λιθοδομές

Οι φέρουσες λιθοδομές παρουσιάζουν μικρορωγμές που οφείλονται σε τοπική αποδιοργάνωση της λιθοδομής λόγω υγρασίας. Η ακριβής παθολογία θα διαπιστωθεί μετά από τη διενέργεια δοκιμαστικών τομών.

Τόξα - Θόλοι

Τα τόξα και οι θόλοι δεν παρουσιάζουν προβλήματα εκτός από κάποιες επιφανειακές φθορές λόγω ανάπτυξης φυτών και επιφανειακών προϊόντων διάβρωσης.

Ελκυστήρες

Η κατάστασή τους θα διαπιστωθεί ύστερα από διενέργεια διερευνητικών τομών.

Ανοίγματα

Τα επιμέρους οικοδομικά στοιχεία των ανοιγμάτων είναι σε καλή γενικά κατάσταση με επιφανειακές φθορές που οφείλονται στην ανάπτυξη φυτών καθώς και στην αλλοίωση της επιφάνειας των υλικών λόγω διάβρωσης.

Επιχρίσματα

Τα επιχρίσματα στο εσωτερικό δεν είναι σε καλή κατάσταση λόγω των ανερχόμενων και κατερχόμενων υγρασιών.

Κλίμακες

Η κεντρική κλίμακα αποτελείται από λίθινα σκαλοπάτια με μαρμάρινο πάτωμα, τα οποία δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα εκτός από κάποιες μικροφθορές στην όψη τους

Πατώματα

Το δάπεδο στο ισόγειο αλλά και στον όροφο, ύστερα από δοκιμαστικές τομές που είχαν πραγματοποιηθεί, αποτελείται από χώμα με μικρή ποσότητα από άχυρα, που χρησίμευε ως θερμομόνωση, ενώ η τελική στρώση είναι τσιμεντοκονία.

5.2 ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΝΕΑΣ ΧΡΗΣΗΣ

Έπειτα από τη διάγνωση που προηγήθηκε, φάνηκε ότι το κτίριο αντιμετωπίζει ποικίλα προβλήματα που χρήζουν άμεση αντιμετώπιση, προκειμένου το κτίσμα αυτό να συντηρηθεί και να αποκατασταθεί. Έτσι στο μέρος αυτό γίνεται η παρουσίαση της μελέτης στην ιδιοκτησία της Αγγελικής Κοκαράκη στους Ολύμπους για μετατροπή σε εξοχική κατοικία.

Εκτός από την πρότασή μας για δομική αποκατάσταση η οικία αυτή θα χρειαστεί κάποιες επεμβάσεις ώστε να γίνει λειτουργική. Κι οι προτεινόμενες είναι :

- Στο ισόγειο

Προτείνεται η χρήση του χώρου, μπαίνοντας από την ανατολική είσοδο, για καθιστικό, ενώ προχωρώντας προς τα μέσα θα έχουμε την κουζίνα με μια μικρή τραπεζαρία και ένα W.C.

- Στον όροφο

Προτείνεται ο χώρος που βρίσκεται ανεβαίνοντας τη σκάλα να λειτουργήσει σαν υπνοδωμάτιο και με ένα διαχωριστικό να κατασκευαστεί ένα λουτρό, ενώ προχωρώντας προς τα μέσα, περνώντας ένα μικρό χολ, ο χώρος αυτός να λειτουργήσει σαν δεύτερο υπνοδωμάτιο.

Όσον αφορά τις εγκαταστάσεις θέρμανσης, θα πρέπει να προβλεφθεί χώρος μηχανοστασίου, θερμικά και ηχητικά μονωμένος με μία σχετική πυροπροστασία, όπου θα τοποθετηθεί ο λέβητας, η δεξαμενή πετρελαίου και ότι άλλο είναι απαραίτητο. Σε περίπτωση που δεν είναι διαθέσιμος ο χώρος με τα παραπάνω χαρακτηριστικά θα πρέπει να σχεδιαστεί προσθήκη στο υπάρχων κτίριο. Επειδή όμως ο χώρος μας είναι πολύ περιορισμένος και η κατοικία προβλέπεται να κατοικείται μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες, όπου δεν απαιτείται θέρμανση, προτείνεται σύστημα ψύξης – θέρμανσης με επιτοίχιες μονάδες – κλιματιστικά.

Σε ότι αφορά τις υδραυλικές εγκαταστάσεις θα πρέπει να τοποθετηθούν σωληνώσεις αποχέτευσης αφού αποφασίσαμε για τους χώρους του W.C., της κουζίνας και του λουτρού. Προτείνεται η χρήση ηλιακού θερμοσίφωνα για την κάλυψη ανάγκης για ζεστό νερό στην κατοικία.

Τέλος, σε ότι αφορά την ηλεκτρική εγκατάσταση θα πρέπει να προβλεφθεί χώρος για ηλεκτρικό πίνακα, ένας πίνακας για κάθε όροφο, απ' όπου θα παρέχεται ρεύμα για φωτισμό, ηλεκτρικές συσκευές, κλιματιστικά, θερμοσίφωνα και γενικά για ότι χρειάζεται η οικία.

6. ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΟΜΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ

6.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ

Σ' αυτή την ενότητα θα ασχοληθούμε με τις μετατροπές που θα πραγματοποιηθούν για την επισκευή του κτιρίου με σκοπό τη συντήρηση και αποκατάστασή του, χωρίς να γίνουν επεμβάσεις στο φέροντα οργανισμό και όλες οι επεμβάσεις να είναι σύμφωνες με τις υποδείξεις της 3^{ης} εφορίας Βυζαντινών αρχαιοτήτων.

Στόχος των επεμβάσεων είναι η αντιμετώπιση των οικοδομικών προβλημάτων ώστε να επανορθωθούν κατά το δυνατό οι ζημιές και να σταματήσουν οι φθορές , για να επιτευχθεί η λειτουργική αποκατάσταση του κτιρίου.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της μελέτης θα πρέπει να γίνουν οι παρακάτω εργασίες :

- Καθαίρεση των παλαιών αρμολογημάτων στην τοιχοποιία ώστε να απομακρυνθούν τα σαθρά αντικείμενα
- Καθαρισμός όψεων με υδροβολή σε δυνατή πίεση
- Αρμολόγημα εξωτερικής όψης για ενίσχυση της λιθοδομής με τσιμεντενέσεις
- Υγρομόνωση δώματος για στεγάνωση της ταράτσας
- Διαμόρφωση δαπέδου
- Αντικατάσταση υπαρχόντων κουφωμάτων με ξύλινα ταμπλαδοτά, χρώματος καφέ
- Διατήρηση και συντήρηση των σιδερένιων κλειδιών
- Διαρρύθμιση εσωτερικών χώρων
- Καθαίρεση και ανακατασκευή των εσωτερικών επιχρισμάτων
- Εσωτερικοί χρωματισμοί.
- Κατασκευή νέων υδρορροών
- Κατασκευή εγκατάστασης αποχέτευσης
- Κατασκευή ηλεκτρικής εγκατάστασης

Μετά την πρότασή μας θα περιλάβουμε την απόφαση του τμήματος Πολεοδομίας και Πολεοδομικών Εφαρμογών της Νομαρχίας Χίου για το καθορισμό των ορίων και των περιορισμών δόμησης στον οικισμό των Ολύμπων.

6.2 ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΟΨΕΩΝ

Οι τεχνικές καθαρισμού των όψεων διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες, οι οποίες μπορούν και να συνδυαστούν μεταξύ τους:

- Ξηρές ή μηχανικές τεχνικές. Αυτές βασίζονται στην τριβή των επιφανειών με λεπτόκοκκα υλικά ή αιχμηρά εργαλεία και δρουν αφαιρώντας τη λεπτή στρώση της επιφάνειας η οποία έχει ρυπανθεί. .
- Υγρές τεχνικές. Αυτές χρησιμοποιούν θερμό ή ψυχρό νερό ή ατμό που έχουν την ικανότητα να διαλύουν και να παρασύρουν τους ρύπους και τα άλατα από τις επιφάνειες. Η εφαρμογή τους πρέπει να αποφεύγεται όταν υπάρχει κίνδυνος παγετού.
- Χημικές μέθοδοι. Κατάλληλες κατά περίπτωση χημικές ουσίες στη σωστή δοσολογία επιδρούν στις επιφάνειες εξουδετερώνοντας τους ρύπους και μερικές φορές εξαλείφοντας τα αίτια που τους δημιουργούν.

Οι ξηρές ή μηχανικές μέθοδοι .

- Βούρτσισμα. Η επιφάνεια της όψης τρίβεται με σκληρές μεταλλικές βούρτσες για την αφαίρεση μιας λεπτής στρώσης της επιφάνειας που περιέχει τους ρύπους. Το βούρτσισμα αποτελεί συνήθως συμπλήρωμα της έκπλυσης της όψης με νερό. Μαλακές βούρτσες με φυσική τρίχα μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθούν για το ξεσκόνισμα των επιφανειών.
- Βούρτσισμα με νερό. Η μέθοδος αποτελεί συνδυασμό ξηρής και υγρής τεχνικής. Η επιφάνεια τρίβεται με μαλακές βούρτσες, συνήθως περιστροφικές, προσαρμοσμένες σε κεφαλές που παρέχουν νερό υπό πίεση.
- Απόξεση με αιχμηρά εργαλεία. Η μέθοδος μπορεί να εφαρμοστεί κυρίως στο σκυρόδεμα και σε σκληρούς φυσικούς λίθους με ανάγλυφες διακοσμήσεις. Αφαιρεί αποτελεσματικά τη στρώση της επιφάνειας που περιέχει τους ρύπους, αλλά την απογυμνώνει τελείως από την ενανθρακωμένη στρώση, οπότε την αφήνει εκτεθειμένη σε μελλοντική ρύπανση. Για το λόγο αυτό η μέθοδος δεν αποτελεί μακροπρόθεσμα συμφέρουσα λύση.
- Αμμοβολή. Λεπτή άμμος εκτοξεύεται υπό πίεση στις επιφάνειες της όψης και αφαιρεί τη λεπτή στρώση υλικού που περιέχει τους ρύπους. Η επιλογή της άμμου, που πρέπει να περιλαμβάνει πυριτικά συστατικά σε ποσοστό μικρότερο από 5%, αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία της μεθόδου. Γενικά, η μέθοδος είναι

αποτελεσματική, έχει όμως ως συνέπεια την αφαίρεση της προστατευτικής ενανθρακωμένης στρώσης των υλικών. Χρειάζεται προσοχή για να υπάρχουν ομοιόμορφα αποτελέσματα στις επιφάνειες και να μη φθαρούν οι ακμές ή οι διακοσμήσεις τους. Η εφαρμογή της μεθόδου μπορεί να αποβεί επικίνδυνη για τους τεχνίτες και τα παρευρισκόμενα άτομα και δημιουργεί όχληση στο περιβάλλον από το θόρυβο και τη σκόνη που προκαλεί. Βελτίωση της μεθόδου καθαρισμού με αμμοβολή αποτελεί η μέθοδος Thomann - Hanry. Αυτή συνίσταται στην εκτόξευση λεπτής πούδρας κόκκων γυαλιού, από ειδική καμπίνα που μετακινείται με γερανό και προσκολλάται στην επιφάνεια της όψης. Η λεπτότητα της πούδρας γυαλιού επιλέγεται ανάλογα με το είδος της επιφάνειας της όψης. Ο καθαρισμός δεν προχωρεί σε αρκετό βάθος και προσφέρεται για λεπτές ή πορώδεις επιφάνειες στις οποίες απαιτούνται ήπιες μέθοδοι.

Υγρές τεχνικές .

- Εκπλυση με νερό. Ειδικές ράμπες εφαρμόζονται στα υψηλότερα σημεία της επιφάνειας που πρόκειται να καθαριστεί και το νερό αφήνεται με τη δύναμη της βαρύτητας να ρέει πάνω στις ράμπες και στη συνέχεια στην επιφάνεια. Η ομαλή ροή του νερού με μικρή ταχύτητα μαλακώνει τους ρύπους, τους διαλύει και τους παρασύρει μαζί του. Ανάλογα με τη φύση και το βαθμό ρύπανσης της επιφάνειας, η ροή του νερού μπορεί να διακόπτεται κατά κανονικά διαστήματα για μερικά λεπτά ή ακόμη και ώρες, για να πραγματοποιηθεί η διάλυση των ρύπων. Στα διαστήματα διακοπής η διαδικασία μπορεί να συμπληρωθεί με βούρτσισμα με μαλακές βούρτσες. Η μέθοδος είναι αποτελεσματική χωρίς να αφαιρεί την προστατευτική εξωτερική στρώση των επιφανειών. Είναι ακίνδυνη για τους τεχνίτες και το περιβάλλον και προσφέρεται για εφαρμογή σε ευαίσθητες επιφάνειες. Η κατανάλωση νερού που απαιτείται για την εφαρμογή της μεθόδου είναι σημαντική. Υπάρχει επίσης ο κίνδυνος της εισχώρησης νερού στο εσωτερικό του κτιρίου, της διάβρωσης των μεταλλικών στοιχείων της όψης και της ενίσχυσης των μυκήτων που μπορεί να υπάρχουν προσκολλημένοι σε αυτή. .
- Εκτόξευση ψυχρού νερού υπό πίεση. Η μέθοδος περιλαμβάνει ύγρανση της επιφάνειας της όψης για τη διάλυση των ρύπων και στη συνέχεια αφαίρεσή τους με την επίδραση ψυχρού νερού υπό πίεση. Μπορεί να προσαρμοστεί κατά περίπτωση, με τη μεταβολή της παροχής, της πίεσης και της απόστασης εκτόξευσης του νερού, ανάλογα με τη φύση και το βαθμό ρύπανσης της επιφάνειας. Παρουσιάζει τα ίδια πλεονεκτήματα και

μειονεκτήματα με τη μέθοδο της έκπλυσης. Η εκτόξευση είναι κατά κανόνα πιο αποτελεσματική από την έκπλυση, αλλά ο κίνδυνος εισχώρησης νερού είναι εντονότερος και επιπλέον η λανθασμένη επιλογή της πίεσης του νερού μπορεί να βλάψει τα ευαίσθητα υλικά μιας όψης.

- Εκτόξευση θερμού νερού υπό πίεση. Στη μέθοδο αυτή το εκτοξευόμενο νερό είναι θερμό, θερμοκρασίας 80 - 90 C και η πίεσή του είναι περίπου 150 bar. Ο απαραίτητος χρόνος επίδρασης του θερμού νερού σε μια όψη είναι μικρότερος σε σχέση με εκείνον του ψυχρού νερού για να πραγματοποιηθεί ο ίδιος βαθμός καθαρισμού. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα οικονομία νερού και χρόνου εργασίας. Επιπλέον το θερμό νερό έχει αυξημένη ικανότητα διάλυσης των λιπαρών ρύπων. Η προσεκτική επιλογή του τρόπου εφαρμογής της μεθόδου έχει μεγάλη σημασία για τη στεγανότητα και την αντοχή της όψης.
- Εκτόξευση ατμού υπό πίεση. Στη μέθοδο αυτή το νερό θερμαίνεται περίπου στους 140 C, με αποτέλεσμα να εξέρχεται από το ακροφύσιο εκτόξευσης με τη μορφή ατμού. Η πίεση του ατμού είναι συνήθως 80 bar. Η τεχνική αυτή προσφέρεται για τον καθαρισμό ανθεκτικών υλικών με περιορισμένο πορώδες. Παρέχει μικρή δυνατότητα διάλυσης των ρύπων που έχουν σχηματίσει κρούστα στην επιφάνεια της όψης και κατά τα άλλα παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά με τη μέθοδο της εκτόξευσης θερμού νερού.
- Υδροπνευματική αμμοβολή. Στη μέθοδο αυτή εκτοξεύεται στην όψη μίγμα άμμου και νερού με χαμηλή πίεση. Η μέθοδος είναι πολύ δραστική και μπορεί να καθαρίσει όψεις στις οποίες οι ρύποι έχουν σχηματίσει κρούστα. Συνδυάζει ωστόσο τα μειονεκτήματα των ξηρών και υγρών μεθόδων και χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στην επιλογή της δοσολογίας της άμμου ανάλογα με το είδος της επιφάνειας εφαρμογής, καθώς επίσης και κατά την εφαρμογή σε επιφάνειες που συνδυάζουν διαφορετικά δομικά υλικά.

Οι χημικές μέθοδοι καθαρισμού συνίστανται στη διαβροχή της όψης και στη συνέχεια στην εφαρμογή ενός κατάλληλου χημικού προϊόντος με βούρτσα, σπάτουλα, πινέλο ή ψεκασμό με χαμηλή πίεση. Το προϊόν, ανάλογα με τη φύση του, το είδος και το βαθμό ρύπανσης της επιφάνειας, αφήνεται να επιδράσει για μερικά λεπτά ως ώρες και ξεπλένεται με άφθονο νερό. Τα χημικά προϊόντα που χρησιμοποιούνται για τον καθαρισμό είναι συνήθως διαλυτικά απορρυπαντικά, οξέα, αλκάλια ή οργανικοί διαλύτες και σπανιότερα ειδικά προϊόντα για την εξουδετέρωση συγκεκριμένων ρύπων. Η εφαρμογή των προϊόντων αυτών μπορεί να συνδυαστεί με κάποια από τις υγρές

μεθόδους καθαρισμού. Οι χημικές μέθοδοι καθαρισμού είναι γρήγορες και συνήθως φέρνουν αποτελέσματα ακόμη και σε περιπτώσεις που άλλες μέθοδοι έχουν αποτύχει. Υπάρχει κίνδυνος να προσβληθούν τα υλικά μιας όψης των οποίων η φύση δεν είναι ακριβώς γνωστή κατά την επιλογή του προϊόντος καθαρισμού ή να δημιουργηθούν εξανθήματα αλάτων από τις χημικές αντιδράσεις. Επίσης είναι απαραίτητο να τηρούνται οι προδιαγραφές εφαρμογής των χημικών προϊόντων για την ασφάλεια των τεχνιτών.

Οι μέθοδοι καθαρισμού των όψεων που περιγράφηκαν προηγούμενα δεν είναι όλες κατάλληλες για όλες τις όψεις. Η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου καθαρισμού κατά περίπτωση πρέπει να είναι συνάρτηση των υλικών, του τρόπου κατασκευής και της κατάστασης της όψης σε σχέση με το βαθμό ρύπανσης που εμφανίζει. Η τεχνική και οικονομική δυνατότητα εφαρμογής της κάθε λύσης καθώς και τα αποτελέσματα δοκιμών που μπορεί να γίνουν αποτελούν επίσης παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Ο καθαρισμός των όψεων είναι απαραίτητο να συνδυάζεται με τις αναγκαίες επιδιορθώσεις των επιφανειών και ειδικά των αρμών τους πριν από οποιαδήποτε εργασίες προστασίας ή διακόσμησης πρόκειται να γίνουν στη συνέχεια.

Οι όψεις από πέτρα καθαρίζονται συνήθως με κάποια από τις ήπιες υγρές μεθόδους, όπως η έκπλυση και η εκτόξευση νερού με χαμηλή πίεση. Πριν από την έκπλυση, οι ανάγλυφες διακοσμήσεις των λίθων τρίβονται με βούρτσα και, αν η επιφάνεια είναι αρκετά ανθεκτική, οι εσοχές καθαρίζονται από τους ρύπους με αιχμηρά εργαλεία. Η σύγχρονη μέθοδος εφαρμογής ακτινών Laser είναι πολύ αποτελεσματική σε μικρές επιφάνειες με ανάγλυφες διακοσμήσεις μεγάλης αξίας. Η εφαρμογή θερμού νερού ή νερού υπό πίεση και η μέθοδος Thomann-Hanry εφαρμόζονται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις, ενώ η ξηρή ή υγρή αμμοβολή και η εκτόξευση ατμού πρέπει να αποφεύγονται. Ο χημικός καθαρισμός μπορεί να εφαρμοστεί μόνο αν επιλεγεί το κατάλληλο προϊόν για το συγκεκριμένο υλικό μιας λίθινης όψης.

Στη δική μας περίπτωση θα χρησιμοποιήσουμε πλύσιμο με ζεστή υδροβολή σε δυνατή πίεση ώστε να απομακρυνθούν τα σαθρά, παλαιά και άχρηστα υλικά που περιέχονται μεταξύ της λιθοδομής, γιατί η μέθοδος αυτή είναι οικονομικότερη, γρηγορότερη και κατάλληλη για τη λιθοδομή μας.

6.3 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ

6.3.1 ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ

Οι κυριότεροι μέθοδοι επεμβάσεων που χρησιμοποιούμε σε λιθοδομή με στόχο την ενίσχυση της είναι :

- Η σφράγιση των ρωγμών, που χρησιμοποιείτε για ρωγμές με μεγάλο άνοιγμα ώστε να είναι δυνατό το σφράγισμα σε μεγάλο βάθος. Βέβαια η αποδοτικότητα της επεμβάσεως εξαρτάται από το βάθος πληρώσεως της ρωγμής και είναι δύσκολο να δοθούν γενικοί κανόνες αναδιαστασιολογήσεως.
- Η μέθοδος των ενέσεων, που αποκαθιστά τα αρχικά μηχανικά χαρακτηριστικά της τοιχοποιίας. Πειραματικά αποτελέσματα αποδεικνύουν ότι οι ενέσεις οδηγούν όχι απλώς σε επισκευή, αλλά και σε ενίσχυση (αντοχή έως και διπλάσια της αρχικής υπό πολύ μεγαλύτερη παραμόρφωση).
- Ο εμποτισμός μάζας που πρόκειται για μέθοδο τοπικής ή γενικής επεμβάσεως, ιδιαίτερος αποτελεσματική στη περίπτωση τοιχοποιίας με χαμηλή αντοχή, στις τρίστρωτες τοιχοποιίες και εν γένει όταν ο όγκος του κονιάματος αποτελεί μεγάλο ποσοστό του συνολικού όγκου της τοιχοποιίας.
- Η συρραφή ρωγμών, κυρίως κατακόρυφων σε γωνίες ή διασταυρώσεις τοίχων, που εξαρτάται κυρίως από την απόκριση της τελικής διατάξεως σε άμεσο εφελκυσμό, αλλά δε θεωρείται ότι συμβάλει στην αντοχή λόγω ανεπαρκούς αγκυρώσεως.
- Οι ελκυστήρες, που προλαμβάνουν την αποκόλληση των τοίχων αναλαμβάνοντας πλήρως τη δράση του σεισμού καθέτως προς το επίπεδο του τοίχου και αυξάνουν την αντοχή της τοιχοποιίας σε θλίψη και διάτμηση, χάρη στην περίσφιγξη που προσφέρουν οι ράβδοι.
- Με το βαθύ αρμολόγημα προκύπτει σημαντική βελτίωση της συμπεριφοράς υπό τον όρο ότι θα αντικατασταθεί μεγάλο μέρος του παλιού κονιάματος και θα αποκατασταθεί η συνάφεια των λίθων παρειάς σε βάθος όσο μπορεί να φτάσει το μυστρί ή το ειδικό ακροφύσιο του μηχανήματος εκτοξευμένου κονιάματος. Σε περίπτωση αρμών μεγάλου εύρους γίνεται και σφήνωση μικρών λίθων (τσιβίκωμα ή χαλικολόγημα).
- Με οπλισμένα επιχρίσματα /μανδύες
- Με ζώνες ραφής, όπου βελτιώνεται κυρίως η διατμητική αντοχή της τοιχοποιίας
- Με έμπηξη ριζοπλισμών, που οδηγούν σε μικρή αύξηση της θλιπτικής αντοχής της τοιχοποιίας και σε σημαντική αύξηση της διατμητικής της αντοχής.

6.3.2 ΤΡΟΠΟΣ ΑΡΜΟΛΟΓΗΜΑΤΟΣ

Στόχος του αρμολογήματος είναι η αποκατάσταση αντοχής της παρειάς λιθοδομής, η εξασφάλιση επιφανειακής στεγάνωσης των αρμών και η προστασία της από περιβαλλοντικές δράσεις.

Στην οικία που μελετάμε έχουν παρατηρηθεί ορισμένες ρωγμές στην τοιχοποιία που το άνοιγμά τους υπερβαίνει τα 10 mm , καθώς και κάποιες μικροφθορές λόγω γήρανσης των υλικών. Γι αυτό και θα χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο των ενέσεων για να αποκαταστήσουμε τις ρωγμές και έπειτα θα αρμολογήσουμε τα υπόλοιπα σημεία των όψεων, αφαιρώντας όσο περισσότερο κονίαμα υπάρχει και αντικαθιστώντας το με νέο.

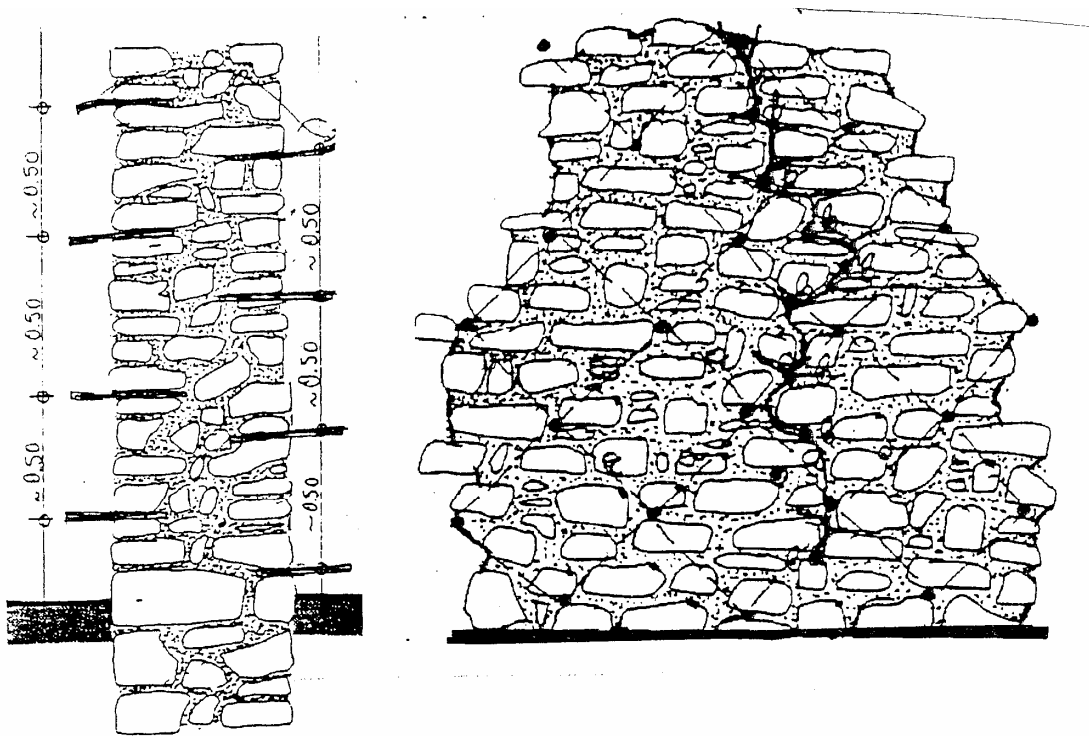
Με τη μέθοδο των ενέσεων αποκαθιστούμε τη συνέχεια μεταξύ των αποσπασμένων/ διαλυμένων τμημάτων της λιθοδομής ή των συστατικών της (πέτρες- κονίαμα δομής- υλικό πληρώσεως) διοχετεύοντας στο εσωτερικό της με μηχανικό τρόπο ένα ρευστό υλικό- το ένεμα- που αφού διεισδύσει και πληρώσει τα υπάρχοντα κενά, κοιλότητες, ρωγμές, θα στερεοποιηθεί με το χρόνο και θα προσδώσει συνάφεια και αντοχή.

Το ένεμα έρχεται να υποκαταστήσει εκ των υστέρων το κονίαμα δομής όπου λείπει ή είναι αποσαθρωμένο, γι αυτό και η σύνθεσή του δεν απομιμείται το κονίαμα δομής αλλά πρέπει να είναι συμβατή με τα υπάρχοντα υλικά δομήσεως, προκειμένου το τελικό σύστημα λίθοι, πλίνθοι, κονίαμα δομής, υλικό πληρώσεως και ένεμα, να λειτουργεί ως σύνολο παρουσιάζοντας βελτιωμένη συμπεριφορά χωρίς αλλοίωση της εξωτερικής δομής.

Η επιλογή της κατάλληλης σύνθεσης του ενέματος (ασβέστης, τσιμέντο, άργιλο, θηραϊκή γη, ρητίνες, ειδικά προϊόντα κλπ) το οποίο εφαρμόζεται με στόχο την ενίσχυση (αντιμετώπιση ρηγμάτωσης και φθοράς) αλλά και της ομογενοποίηση του όγκου της τοιχοποιίας εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά των υλικών και πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην συμβατότητα μεταξύ των αρχικών και των νέων υλικών γιατί δε πρέπει να διαφέρει έντονα σε σύνθεση και αντοχή από αυτό που υπάρχει και σώζεται..

Οι απαιτήσεις που πρέπει να πληρεί είναι: συμβατότητα με τα υπάρχοντα υλικά, ικανοποιητική αντοχή- συνάφεια, στεγανότητα, ανθεκτικότητα, πρόσφυση, ευχέρεια εφαρμογής, ικανότητα απορρόφησης κινήσεων και μεταφοράς φορτίων, διάρκεια ζωής χωρίς αλλοιώσεις έτσι ώστε να επιλέξουμε το κατάλληλο κονίαμα επισκευής.

Εφαρμογή των ενεμάτων :

- τοποθέτηση σωληνίσκων σε κάναβο, η απόσταση μεταξύ τους εξαρτάται από την ποιότητα της λιθοδομής και κυμαίνεται από 50 έως 100cm,
- διαβρέχεται με νερό το εσωτερικό της λιθοδομής, όχι μόνο για την ευκολότερη εισαγωγή του ενέματος αλλά και για να αντιμετωπίσουμε τυχόν επικοινωνίες μεταξύ των κενών και πιθανές διαρροές
- η ένεση αρχίζει από κάτω προς τα πάνω και δεν διακόπτεται για αλλαγή θέσεως εισόδου μέχρις ότου διαπιστωθεί αύξηση της πίεσεως και αδυναμία εισόδου του ενέματος. Οι θέσεις εξόδου του ενέματος σφραγίζονται αφού εξέλθει ο αέρας και τρέξει καθαρό ένεμα.

6.4 ΥΓΡΟΜΟΝΩΣΗ

Η υγρομόνωση των δωμαίων είναι ένα πρόβλημα που ανέκαθεν ταλαιπωρούσε τους περισσότερους ιδιοκτήτες κτιρίων στους Ολύμπους. Οι λύσεις που χρησιμοποιούνται σήμερα στηρίζονται στην επικάλυψη της ταράτσας με μία σειρά από αδιάβροχα υλικά, όπως είναι η πίσσα, τα πισσόχαρτα, τα ασφαλόπανα, τα αλουμινοφύλλα, διάφορα ασφαλτικά γαλακτώματα, βαφές αλουμινίου, πλακόστρωση, μωσαϊκό, τσιμεντοκονία κ.ά.

Η στεγάνωση που θα χρησιμοποιήσουμε για να αντιμετωπίσουμε αυτό το πρόβλημα στο υπάρχον κτίριο είναι πλαστομερή ασφαλόπανα κατασκευασμένα από ειδικά μορφοποιημένο μίγμα ασφάλτου και πολυμερών και είναι ενισχυμένα με οπλισμό από άσηπτο πολυεστερικό ύφασμα. Επειδή η υγρομόνωση αποτελεί την τελική στρώση της επιφάνειας, θα ληφθεί μέριμνα για την προστασία της από την υπερϊώδη ακτινοβολία, για να επιμηκύνεται έτσι ο χρόνος ζωής της. Αυτό μπορεί να γίνει, είτε με τη χρήση ασφαλόπανων με επικάλυψη ορυκτής ψηφίδας (λευκής ή γκρίζας), είτε με την εκ των υστέρων επικάλυψη της στεγάνωσης με κάποιου είδους επίστρωση, π.χ. με ταρατσόπλακες ή με στρώση σκύρων διαμέτρου 2-3 cm, σε πάχος 6-8 cm. Επίσης μεγάλη προσοχή πρέπει να δώσουμε στις κλίσεις του επιπέδου ώστε να επιτευχθεί η απομάκρυνση των νερών της βροχής, για την αποφυγή της υγρασίας. . Για τη διαμόρφωση των κλίσεων χρησιμοποιούνται υλικά με μικρό ειδικό βάρος και καλές θερμομονωτικές ιδιότητες. Στη χώρα μας συνηθίζεται το κισηρομπετόν, το χυτό κυψελωτό κονιόδεμα, το περλιτομπετόν καθώς επίσης και η ξηρά κίσηρη.

Αυτά τα υλικά που θα χρησιμοποιήσουμε αποτελούν μία αποτελεσματική, οικονομική και εύκολα εφαρμόσιμη λύση στεγάνωσης δωμαίων, καθώς έχουν τη δυνατότητα να επικολλούνται θερμαινόμενα με φλόγιστρο, χωρίς τη βοήθεια θερμής οξειδωμένης ασφάλτου (ασφαλτόκολλας) και είναι κατάλληλα για στεγάνωση δωμαίων τόσο κατά την κατασκευή του κτιρίου όσο και εκ των υστέρων.

Σύμφωνα με το ΥΠΕΧΩΔΕ για τη μόνωση του δώματος :

Αρχικά ελέγχεται το είδος της προβλεπόμενης μόνωσης δώματος από τα σχέδια και τις προδιαγραφές και, ειδικότερα αν πρόκειται για συμβατική ή ανεστραμμένη διάταξη μόνωσης. Κατά τη συμβατική διάταξη, η υδρομόνωση στρώνεται πάνω από τη θερμομόνωση, ενώ κατά την ανεστραμμένη διάταξη η υδρομόνωση στρώνεται κάτω από

τη θερμομόνωση. Στην πρώτη περίπτωση χρησιμοποιούνται πάσης φύσεως θερμομονωτικά υλικά, αλλά απαιτείται και φράγμα υδρατμών, ενώ στην ανεστραμμένη διάταξη τα θερμομονωτικά υλικά πρέπει να είναι υδατοαποθητικά και δεν απαιτείται φράγμα υδρατμών γιατί το ρόλο αυτό τον εκπληρώνει απ' ευθείας η υδρομόνωση. Συνήθως, η ανεστραμμένη διάταξη είναι αεριζόμενη κατά την περίμετρο και χρησιμοποιείται κατ' εξοχήν όταν οι ρήσεις είναι ήδη διαμορφωμένες (π.χ., κεκλιμένη στέγη). Οι τυπικές διατάξεις εκ των κάτω προς τα άνω έχουν ως εξής, χωρίς να αποκλείονται παραλλαγές:

(1) Συμβατική διάταξη:

- i. Πλάκα οροφής
- ii. Φράγμα υδρατμών
- iii. Θερμομόνωση, αποτελούμενη συνήθως από θερμομονωτικές πλάκες και ελαφρομετόν για διαμόρφωση ρήσεων
- iv. Υδρομόνωση
- v. Επίστρωση - έρμα, αποτελούμενο συνήθως από πλάκες που τοποθετούνται επί τσιμεντοκονιάματος, προστατεύουν την υδρομόνωση και εξασφαλίζουν τη βατότητα του δώματος

(2) Ανεστραμμένη διάταξη

- i. Πλάκα οροφής ή σανίδωμα στέγης
- ii. Υδρομόνωση
- iii. Θερμομόνωση αποτελούμενη από υδατοαποθητικές θερμομονωτικές πλάκες, σε μια ή περισσότερες στρώσεις, αεριζόμενη πιθανά κατά την περίμετρο
- iv. Επίστρωση - έρμα από πλάκες, χαλίκι, κεραμίδια κτλ.

Τα υδρομονωτικά υλικά χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

- στεγανωτικά υλικά μάζας, που είναι πρόσμικτα που χρησιμοποιούνται στο σκυρόδεμα και στα επιχρίσματα και τους προσδίδουν πλήρη αδιαπερατότητα
- μεμβράνες (ασφαλτικές, ελαστομερείς, πολυαιθυλενίου, συνθετικού ελαστικού, θερμο-αδρανο-ελαστικές, καθαρού PVC κ.α.)
- ρευστά στεγανωτικά υλικά (ασφαλτικά, πλαστικά).

Και θα πληρούν γενικά τις ακόλουθες απαιτήσεις :

- θα προσφέρουν πλήρη στεγανότητα
- θα είναι ανθεκτικά στα περισσότερα οξέα και αλκάλια
- θα έχουν συγκολλητικές ιδιότητες
- θα είναι ανθεκτικά στη σήψη, στους μύκητες και στους τερμίτες
- θα έχουν επαρκή αντοχή και πρόσφυση
- θα έχουν διάρκεια ζωής τουλάχιστον 25 έτη.

6.5 ΥΔΡΑΥΛΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Στο παρόν κτίριο δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις ύδρευσης , αποχέτευσης , θέρμανσης και ηλεκτρισμού, γι αυτό και θα πρέπει να γίνει ειδική μελέτη ώστε να εγκατασταθούν κατά την διαδικασία της επισκευής.

Αρχικά θα τοποθετηθούν σωληνώσεις αποχέτευσης, εφόσον πρώτα έχουμε αποφασίσει για τους χώρους της κουζίνας, του λουτρού και του W.C. Οι σωλήνες αυτές θα έχουν κάποια δυσκολία στην εγκατάσταση καθώς θα πρέπει να ακολουθούν κλίσεις φυσικής απορροής και έπειτα να ενώνονται με τον κεντρικό αγωγό που περνάει απ τον οικισμό, που προσφάτως ολοκληρώθηκε το κεντρικό δίκτυο αποχέτευσης και όμβριων υδάτων. Οι σωληνώσεις θα τοποθετηθούν στο δάπεδο και θα καλυφθούν με ελαφρομπετόν ενώ οι κάθετες διελεύσεις μπορούν να τοποθετηθούν σε μικρές εσοχές που δεν θα επηρεάσουν τη δομική υπόσταση της λιθοδομής .

Έπειτα, όσον αφορά την ηλεκτρική εγκατάσταση θα προβλεφθεί χώρος για έναν ηλεκτρικό πίνακα σε κάθε όροφο και θα περαστούν καλωδιώσεις σε εσοχές στην τοιχοποιία ή σε ειδικό κανάλι διέλευσης καλωδίων που τοποθετείται περιμετρικά της τοιχοποιίας στη θέση του σοβατεπί, ενώ για τις κάθετες διαδρομές μπορεί να χρησιμοποιηθεί ειδικό σπινάλ το οποίο βαμμένο θα έχει την ελάχιστη παρέμβαση στο χαρακτήρα της τοιχοποιίας. Στους τοίχους που θα επιχριστούν, οι καλωδιώσεις θα είναι κάτω απ το σοβά.

Όπως αναφέραμε στις κτιριολογικές απαιτήσεις, επειδή δεν υπάρχει χώρος για λεβητοστάσιο, θα επιλέξουμε σύστημα ψύξης – θέρμανσης με επιτοίχιες μονάδες. Έτσι, με την παρούσα εφαρμογή ελαχιστοποιούνται οι παρεμβάσεις στην τοιχοποιία αφού καλωδιώσεις για ηλεκτρική εγκατάσταση θα περαστούν ούτως η άλλως. Για την κάλυψη ανάγκης ζεστού νερού θα επιλέξουμε τη χρήση ηλιακού θερμοσίφωνα.

6.6 ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΔΑΠΕΔΟΥ

Η τελική επίστρωση του δαπέδου είναι τσιμεντοκονίαμα, απ την οποία υπάρχει χώρος, περί τα 15 εκ. ώστε να επενδύσουμε το πάτωμα με υλικό της αρεσκείας του ιδιοκτήτη. Τα προτεινόμενα υλικά για την επίστρωση του δαπέδου είναι το πλακάκι και το ξύλο. Βέβαια πρώτα απ όλα πρέπει να ρίξουμε αφρομετόν διαμόρφωσης ρύσεων και έπειτα να τοποθετήσουμε το επιλεγόμενο υλικό.

Για την επιλογή του είδους του ξύλινου δαπέδου βασικοί παράγοντες είναι:

η χρήση του χώρου (γραφείο, κατοικία, κατάστημα κτλ.), ο τρόπος θέρμανσης του χώρου (μόνο κολλητό ή κολυμβητό πάνω σε ενδοδαπέδια θέρμανση), η δυνατότητα ή απαίτηση χρησιμοποίησης συμπαγούς υποστρώματος (π.χ. τσιμεντοκονία), η ανάγκη απορρόφησης κραδασμών και εξασφάλισης δαπέδου "φιλικού" για πολύωρη ορθοστασία (δάπεδο καρφωτό, π.χ. αίθουσες χορού, γυμναστήρια, μαγειρεία), οι ηχομονωτικές ή ακουστικές απαιτήσεις (π.χ. σκηνή θεάτρου), η ευκολία συντήρησης, επισκευής ή αντικατάστασης.

Επιλογή ως προς τη δομή των τεμαχίων επίστρωσης

Τα τεμάχια που συνθέτουν την επίστρωση του δαπέδου, (σανίδες, πλάκες, τάβλες) ανάλογα με τη δομή τους διακρίνονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες: τα ολόσωμα και τα σύνθετα (αντικολλητά). Υπάρχουν ακόμη τα ξύλινα συνθετικά τεμάχια και τεμάχια επεξεργασμένα για δάπεδα ειδικών χρήσεων. Όλα μπορούν να τοποθετηθούν καρφωτά, κολλητά ή πλωτά (κολυμβητά), ακολουθώντας σχέδια συνηθισμένα ή πρωτότυπα.

Το ισόγειο αλλά και όλος ο όροφος θα επιλέξουμε να καλυφθεί με ξύλινο δάπεδο, εκτός της κουζίνας, του W.C. και του λουτρού που θα τοποθετήσουμε πλακάκια. Κι αυτό γιατί το ξύλινο πάτωμα ταιριάζει με την με την πέτρα, προσφέρει ζεστασιά, έχει καλύτερη αίσθηση στο περπάτημα, ανανεώνεται εύκολα και γενικά αποτελεί από μόνο του ένα διακοσμητικό στοιχείο το οποίο ταιριάζει με κάθε είδους εσωτερικό χαρακτήρα. Τα πλακίδια, απ' την άλλη, θα τοποθετηθούν στους χώρους όπου υπάρχει έντονη χρήση νερού επειδή έχουν υψηλή αντοχή στην υγρασία, καθώς και γιατί καθαρίζονται ευκολότερα και έχουν φτηνή τοποθέτηση.

6.7 ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ

Τα κουφώματα αποτελούν χαρακτηριστικά στοιχεία των κτιρίων και συμβάλλουν ουσιαστικά στον καθορισμό της αρχιτεκτονικής τους ταυτότητας. Η θερμική και ακουστική άνεση, ο φυσικός φωτισμός και αερισμός του εσωτερικού χώρου εξαρτώνται επίσης κατά πολύ από το είδος και την ποιότητα των κουφωμάτων. Το ξύλο ως υλικό κατασκευής εξωτερικών και εσωτερικών κουφωμάτων υπήρξε η πρώτη και για πολλά χρόνια η επικρατέστερη επιλογή για τους κατασκευαστές και τους χρήστες κτιρίων κατοικίας. Στην Ελλάδα σήμερα, τα εξωτερικά ξύλινα κουφώματα έχουν αντικατασταθεί σε μεγάλο βαθμό από τα μεταλλικά και συνθετικά κουφώματα. Το ξύλο επιλέγεται σήμερα συνήθως σε κτίρια κατοικίας για τη ζεστή, φυσική του εμφάνιση. Σημαντικά πλεονεκτήματα του ξύλου αποτελούν η εύκολη επεξεργασία του, η δυνατότητά του να δουλεύεται ακόμη και με περιορισμένα τεχνικά μέσα καθώς και οι καλές θερμομονωτικές και ηχομονωτικές του ιδιότητες.

Τα κύρια προβλήματα που εμφανίζονται στο ξύλο σχετίζονται κυρίως με την υγρασία. Η διόγκωση και η συρρίκνωση του ξύλου κατά την απορρόφηση και την αποβολή υγρασίας μπορεί να προκαλέσουν στρεβλώσεις και ρηγματώσεις. Η επιλογή του είδους της ξυλείας που θα χρησιμοποιηθεί, η μορφή των διατομών των κουφωμάτων, η διαμόρφωση των συνδέσεων και των αρμών καθώς και το είδος του φινιρίσματος του κουφώματος κρίνουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητά του. Η σύγχρονη τεχνολογική εξέλιξη έχει επηρεάσει όλα τα στοιχεία του κτιρίου, μεταβάλλοντας κατά πολύ το σχεδιασμό των ξύλινων κουφωμάτων. Ο έλεγχος της θερμοκρασίας και του θορύβου, η λειτουργικότητα και η ασφάλεια θεωρούνται πλέον απαραίτητες ιδιότητες των ξύλινων κουφωμάτων, που συνοδεύουν την καλαίσθητη εμφάνισή τους.

Ως φυσικό υλικό, το ξύλο έχει καλές ηχομονωτικές ιδιότητες. Περιλαμβάνει στη μάζα του αρκετό ποσοστό κενών, καθένα από τα οποία παγιδεύει τον ήχο και μειώνει την αντήχηση. Γενικά όσο πιο βαριά είναι μια ξύλινη διατομή τόσο καλύτερη ηχομόνωση παρέχει. Τα σταθερά παράθυρα παρέχουν καλύτερη ηχομόνωση από τα ανοιγόμενα. Τα παράθυρα με διπλά κουφώματα εξασφαλίζουν επίσης αυξημένη ηχομόνωση, ειδικά αν η περίμετρός τους είναι καλυμμένη με ηχομονωτικό υλικό. Ειδικές ηχομονωτικές πόρτες κατασκευάζονται σε μορφή ολόσωμης κατασκευής σάντουιτς, με την παρεμβολή ηχομονωτικού πυρήνα μεταξύ δυο ξύλινων πετασμάτων. Στα παράθυρα το σπουδαιότερο ρόλο στην ηχομόνωση παίζουν οι γυάλινες επιφάνειες. Τα διπλά τζάμια με εσωτερικό

διάκενο, τα υαλοπετάσματα μεγάλου πάχους, τα σύνθετα τζάμια από στρώσεις γυαλιού με ενδιάμεσα πλαστικά φύλλα αυξάνουν σημαντικά την ηχομονωτική ικανότητα του κουφώματος. Σημαντικό ρόλο παίζει επίσης η καλή εφαρμογή των σταθερών και των ανοιγόμενων τμημάτων του κουφώματος καθώς και η στεγανότητα των συναρμογών των τζαμιών με τα ξύλινα μέρη. Γενικά οι πλαστικές διατομές σύνδεσης παρέχουν καλύτερη ηχομόνωση σε σύγκριση με τη χρήση κόλλας ή στόκου. Τα διπλά θερμομονωτικά τζάμια προσδίδουν στα ξύλινα κουφώματα πολύ καλές θερμομονωτικές ιδιότητες. Κύριο ρόλο παίζει επίσης και η στεγάνωση των αρμών, από την οποία εξαρτάται περίπου το 75% της θερμομονωτικής ικανότητας των κουφωμάτων. Οι αρμοί μεταξύ κινητών και σταθερών τμημάτων των κουφωμάτων στεγανώνονται αποτελεσματικά με κυψελωτές ελαστικές διατομές. Καινοτομία στον τομέα αυτό αποτελούν σύγχρονα υλικά που αλλάζουν σχήμα ή διογκώνονται ή συρρικνώνονται ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Στο κτίσμα μας θα χρησιμοποιήσουμε σύνθετα ξύλινα κουφώματα που είναι μια νέα τεχνολογία γιατί αποτελεί έναν συνδυασμό του ξύλου με μέταλλο ή συνθετικό υλικό, ο οποίος επιτυγχάνεται χάρη σε μια ειδική διαδικασία ενσωμάτωσης. Το ξύλο παραμένει εμφανές από την εσωτερική πλευρά του κουφώματος, ενώ από την εξωτερική πλευρά έχει ανθεκτική επένδυση από αλουμίνιο ή PVC. Έτσι το κούφωμα παρουσιάζει διαφορετική αισθητική και διαφορετικές ιδιότητες στον εσωτερικό και στον εξωτερικό χώρο. Είναι δομικά στοιχεία υπέρ σύγχρονων προδιαγραφών και τεχνολογίας γιατί παρέχουν ανάκληση για αερισμό, διπλά και τριπλά κρύσταλλα με περιεκτικότητα ειδικών αερίων, συμπεριλαμβάνουν έως και τετραπλή μόνωση (λάστιχο), βάφονται με υψηλής αντοχής υδροδιαλυτά οικολογικά βερνίκια εμποτισμού, δεν χρειάζονται συντήρηση τύπου (ξύσιμο βάψιμο), η ξυλεία τους είναι Τρικοιτική (τρεις φέτες ξύλου αντίθετα κολλημένες), περιλαμβάνουν ρυθμιζόμενους μεντεσέδες (x,y,z), οι ταμπλάδες τους πλέον κατασκευάζονται από ειδικό κόντρα πλακέ θαλάσσης υψηλής αντοχής. Έτσι τα νέα κουφώματα θα είναι σύνθετα ξύλινα ταμπλαδοτά σε χρώμα καφέ.

6.8 ΣΟΒΑΝΤΙΣΜΑ

Από τις τελευταίες εργασίες για να γίνει το σπίτι κατοικήσιμο είναι το σοβάτισμα, το οποίο γίνεται στα δωμάτια διημέρευσης και ύπνου στον όροφο όπου προϋπήρχε, ώστε να εξασφαλιστεί καλύτερη μόνωση στην υγρασία αλλά και στη θερμότητα, καθώς και στα μέρη που θα τοποθετηθούν πλακίδια, όπως στο λουτρό και στη κουζίνα, ενώ το υπόλοιπο μέρος του ισογείου θα παραμείνει ανεπίχριστο.

Το σοβάτισμα, παλιότερα, γινόταν πάνω στους πέτρινους τοίχους, σε δύο στρώσεις. Η πρώτη είναι το « λάσπωμα », που περιέχει χωματολάσπη και άχυρο και έχει πάχος 3 – 5 εκ. Η δεύτερη στρώση που αποτελεί και την τελική επιφάνεια είναι ένας πολτός από ασβέστη και ψιλοκομμένο λινάρι το « κετένι » που αφού πατηθεί καλά με το μυστήρι διαμορφώνει μια λεία και γυαλιστερή επιφάνεια.

Επειδή σχεδόν όλα τα κτίρια στον οικισμό έχουν πρόβλημα υγρασίας θα πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή στα υλικά του σοβαντίσματος, ώστε να αποφευχθεί η μελλοντική εμφάνιση του προβλήματος .

Γι αυτό και θα επιλέξουμε τον έτοιμο σοβά ο οποίος ψεκάζεται από τη μηχανή με τη βοήθεια του ακροφυσίου εκτόξευσης επιτυγχάνοντας ομοιόμορφη πίεση και πάχος σοβά στην επιφάνεια. Η πίεση με την οποία εκτοξεύεται ο σοβάς βοηθάει στην καλή πρόσφυση διότι το υλικό περνάει στους αρμούς και στα ανοίγματα της τοιχοποιίας. Ο έτοιμος σοβάς προσφέρει θερμομόνωση, μηχανική αντοχή, αντοχή στη φωτιά, υψηλή ικανότητα διαπνοής σε χώρους με παρουσία υδρατμών, λεία επιφάνεια, η οποία στεγνώνει γρήγορα, βάζεται και τοποθετούνται πλακίδια χωρίς προβλήματα πρόσφυσης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΧΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

ΦΕΚ 1119 Α / 13.11.87

56

Χίος 30 - 10 - 1987

Αριθ. Πρωτ. 4324 οικ

ΠΡΟΣ: Α Π Θ Φ Α Σ Η

Ταχ. Δ/ση : Τσουρή 11

Ταχ. κώδικας: 82100 - ΧΙΟΣ

Πληροφορίες:

Τηλέφωνο : 28800

Θέμα: Καθορισμός ορίων και όρων περιορισμών δόμησης στους οικισμούς Ν. Χίου.

Ο Νομάρχης Χίου

Έχοντας υπόψη :

1. Τις διατάξεις του από 24-4-85 Π.Δ. (ΦΕΚ 181 Δ/3-5-85) όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το Π.Δ. 14-2-1987 (ΦΕΚ 133 Δ/23-2-87) περί τρόπου καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2000 κατοίκους, κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης και επέκτασή τους.
2. Τις προτάσεις των ιδιωτών μελετητών Μηχ/κων στους οποίους ανατέθηκε σχετική μελέτη στα πλαίσια του προγράμματος ανοικτών πόλεων, που αφορούν στον προσδιορισμό των ορίων των υπόψη οικισμών.
3. Τα δελτία αρχιτεκτονικής αναγνώρισης των οικισμών που συμπληρώθηκαν από τους προαναφερόμενους μελετητές κατά τις υποδείξεις των σχετικών προδιαγραφών του ΥΧΟΠ όπως τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν από το Τ.Π. και Π.Ε.Ν. Χίου.
4. Την υπ'αρ. 2464/6-5-1986 απόφασή μας για την κατηγοριοποίηση των οικισμών του Ν. Χίου που έχουν πληθυσμό μέχρι και 2000 κ.
5. Τα πληθυσμιακά στοιχεία της τελευταίας απογραφής του κράτους της ΕΣΥΕ.
6. Την υπ'αρ. 7 / 29.9.87 πρακτικό, θέμα 4... , γνωμοδότηση του Συμβουλίου ΧΟΠ του Νομού.
7. Την υπ'αρ. 3 / 86... απόφαση του Κοινοτικού Συμβουλίου
... Ο Λ Υ Μ Π Ε Ν

Αποφασίζομε

I. Καθορίζομε τα όρια των οικισμών :

α) ΟΛΥΜΠΙΑΝ.....
με στοιχεία αντιστοιχα. Διαγράφο 1, 2, 25 Τμήμα Οικισμού
1, 2, 13..... όπως αυτά φαίνονται στο συνοδευτικό
της παρούσας σχεδιάγραμμα σε κλ: 1:5000, που αποτελεί αναπόσπαστο
μέρος της απόφασης αυτής και συντάχθηκε βάσει στοιχείων
χαρτών και επί τόπου ελέγχου.

II. Καθορίζομε τους α κλουθους Γενικούς και Ειδικούς όρους
και περιορισμούς δόμησης:

α. Γενικοί όροι Δόμησης.

1. Εντός των ορίων των οικισμών ισχύουν οι γενικοί όροι δόμησης
που προβλέπονται από το Π.Δ. ΦΕΚ 181 Δ'3-5-85 όπως τροποποιήθη-
κε και συμπληρώθηκε με το Π.Δ. ΦΕΚ 133Δ/23-2-87.

Αρτιότητα γηπέδου ορίζεται για τους οικισμούς Ολύμπων και Τμήμα
ΟΤΟ ΣΥΝΑΚΤΙΚΟ 300 Τ.Μ. και Διαγράφο 200 Τ.Τ. αντιστοιχα.

2. Κατά παρέκκλιση εντός των ορίων των οικισμών θεωρούνται όσα
τα οικοπέδα με όριο εμβαδόν είχαν στις 3-5-85 ημέρα δημοσλευ-
σης του από 24-4-85 Δ/τος.

β. Ειδικός όροι Δόμησης.

Για τους οικισμούς Ολύμπων και Τμήμα Οικισμού.....
τους ειδικούς όρους δόμησης που αναγράφονται στην καρτέλλα
που συνοδεύει την παρούσα. Κάθε άλλος τρόπος για ειδικά κτίρια
πρέπει να εγκρίνεται από την ΕΠΑΕ.

γ. Να εξασφαλίζεται οπωσδήποτε η συνέχεια των υφισταμένων ή εγχε-
ριζόμενων δρόμων του οικισμού. Στο διάσπαρτο τμήμα τα κτίσματα
που έχουν πρόσωπο στους δρόμους Πύργι - Ολύμπων - Μάγδα.....

.....
πρέπει να απέχουν 6 μ. από το όριο του κοινοχρήστου χώρου (δρόμος)
Κατά τα λοιπά ισχύουν τα οριζόμενα στο Δ/γμα της 24-4-85 (ΦΕΚ
81 Δ/3-5-85) και στο Δ/γ μα 14-2-87 (ΦΕΚ 133 Δ/23-2-87).

παρούσα απόφαση με το σχεδιάγραμμα οριοθέτησης του κάθε οικισμού
τις καρτέλλες του δελτίου Αρχ/κης αναγνώρισης που την συνοδεύει
ημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

ΟΙΝΣΗ

κδ Τυπογραφείο
/τα και καρτέλλες,
ύμενο για την
η).

ΟΛΥΜΠΙΑΝ.....

κδ Γραφείο Χίου

Ο Νομάρχης Χίου

Χρήστος Μάχτας

ΚΟΜΟΣ ΧΙΟΥ
ΚΙΟΜΟΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οριο ΟΤΑ
- Οριο οικισμού
- 1.3.... Ονομασίες
- , — ΣΥΝΕΚΤΙΚΟ ΟΡΙΟ

ΣΥΝΕΚΤΙΚΟ

Όλο περιφερειακός δρόμος
κί παλαιά κτίσματα προς
την Εκκλησία.

Διαβιβαστό

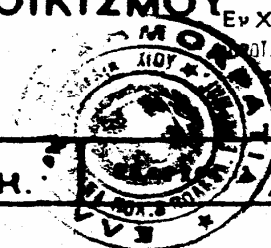
1. Κτίσμα Καρύτη Ιωάννη
2. Ιατρείο
3. Κτίσμα Παπανικολάκη Αλέξ
4. Νέα δώροφι οικία Κορακάκη Παναγιώτη, ανήκει ο δρόμος
- 4-5. Περιφερειακός δρόμος
5. Δομ. από διασταύρωση.
6. Παιδική χαρά.
7. Κτίσμα Κούτσαλη Νικ.
8. Δρόμος

9. Κτίσμα Σορίμη Θεός.
10. >> Λουζάκη Γεωργ.
11. >> Σουδέλη Μιχ.
12. υπό κνέφρεση Πνευματικό Κέντρο.
13. Κτίσμα Κουτσοδούτη
14. >> Κάτιλα.
15. >> Χαλκιά Μιχ.
16. >> Φαρούδη Κώστα
17. Παλαιό κτίσμα ανήκει στη προς ρυάκι
18. Διασταύρωση με ρυάκι
- 18-19. Οριο δρόμου (ρυάκι)
19. Γεφύρι (διασταύρωση με ρυάκι)
- 19-20. Οριο το δρόμου
20. από γεφύρι με κ. δρόμο
20. τ.
21. Νέο κτίσμα Σαϊντάκη Μιχ
22. Αποθήκη Κοκαράκη Γ.
23. Κτίσμα Ξυτάκη Μιχ.
24. >> Μαναρλιάκη Γεώργ.

25. Ελαστροβίλ
και 62 ανήκει ο δρόμος

ΟΡΟΘΕΤΗΣΗ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

ΕΘΕΩΡΗΘΗ
Εν Χίω τη 30.10.87

ΠΡΟΤΑΓΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΟΡΕΩΝ
ΠΡΟΤΑΓΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΚΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

Αριθμός σχεδίου

Π-1.1

ΚΑ. 26000

Συμπληρ.

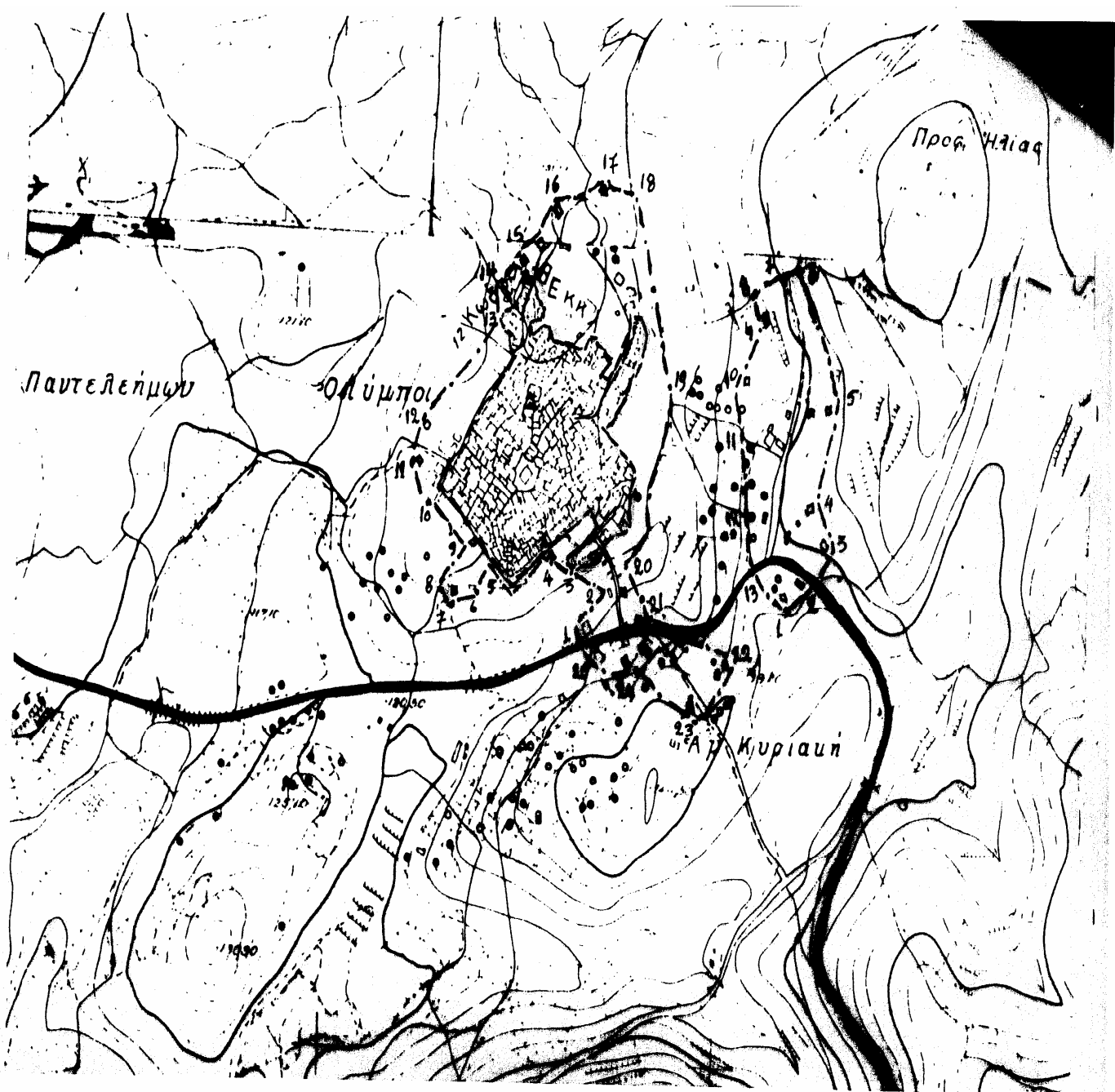
ΑΓ. ΒΑΣΙΛ.
ΑΓ. ΣΑΛΙΑΡΗ.

ΚΟΝΔΥΛΟΣ ΦΩΚΑΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝ ΜΗΧ/ΚΟΣ

Υπουργείο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

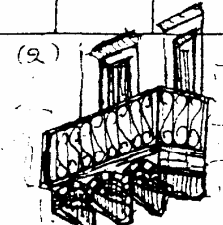

Τμήμα οικισμού
Σιάβλαρτο.

1. Απολίμη Καρίτη Παν.
2. >> Ξυτίκη Γρηγ.
3. >> Κουράκη Μιχ.
4. >> Αντωνάκης Μιχ.
5. >> Ιερα. Ξυδαρή Κων.
6. 30 μ. από Σιαβλαρώλη
αγροτικό Στόμα.
- 7-8. ορειό αγροτικό Στόμα
- Γ Διαβλαρώλη
8. 50 μ. από Σιαβλαρώλη.
9. Απολίμη Ζέση Ιωάν.
10. >> Μαρίνου Φίλιπ.
11. Διαβλαρώλη αγρ. Στόμα.
12. Στροφή αγρ. Στόμα
(Γιλιόκτ. Ζέση Ιωάν.).
- 12-13. Αγροτικό Στόμα και
βωχέμα τέχρη 1.

ΟΙΚΙΣΜΟΣ
 ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝ.
 ΑΡ. ΕΣΥΕ : 85
 ΝΟΜΟΣ : ΧΙΟ

ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΟΜΗΣΗΣ ΣΥΝΕΧΕΣ ΣΥΝΕΚΤΙΚΟ Π. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΤΕΡΥΓΩΝ ΔΙΑΣΠΑΡΤΟ

α/α	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΤΥΠΟΣ	ΙΣΟΓΕΙΟ		Α' ΟΡΟΦΟΣ		Β' ΟΡΟΦΟΣ		ΠΑΡΑΤΗ ΛΕΠΤΟΜ	
		ΥΛΙΚ.	ΧΡΩΜ.	ΥΛΙΚ.	ΧΡΩΜ.	ΥΛΙΚ.	ΧΡΩΜ.		
Α	ΕΠΙΚΑΛΥΨΗ	1. στέγης μονόριχτης						%	
		2. στέγης δίριχτης						%	
		3. στέγης τετράριχτης							%
		4. δώματος χωρίς προεξοχή	1,2		1,2				
		5. θόλου όπου υπάρχει							
Β	ΟΨΕΙΣ	1. κύρια όψη	1,2	α,γ,δ	1,2	α,γ,δ			
		2. λοιπές όψεις	"	"	"	"			
		3. Πέτρα στο συνεκτικό	1	δ	1	δ			
Γ	ΕΞΩΣΤΕΣ	1. ανοιχτός ακάλυπτος			1,9	γ,δ,δ		Πλάτος μ 1,00 2,0	
		2. ανοιχτός καλυμμένος						κ 0,5	
		3. κλειστός						κατά 70%	
		4. στοά-καμπίνα τοξοειδή μεταξύ των οδών στο συνεκτικό						πλ 1,2	
		5. Πουντι (εσωτερική αυλή στον ορόφο στο συνεκτικό)						2,0	
Δ	ΣΤΗΛΑΙΑ	1. εξωστών			α	δ		(1)	
		2. εξωτερικής σκάλας ^{μόνο στο διασπάρτο}	1,2	α,γ,δ					
		3. δώματος							
		4.							
Ε	ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ	Ποσοστό ανοιγμάτων	20-30%		20-30%		%		
		1. οριζόντιο πρέκι	1	δ	1	δ			
		2. ημικυκλικό πρέκι							
		3. τοξωτό πρέκι	1	δ	1	δ			
		4.							
Ζ	ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ	1. ταμπλαδωτά	3	δ	3	δ			
		2. καρφωτά							
		3. περιδωτά							
		4. με καΐτια	3	δ	3	δ			
		5. με οεγγίτη	1		1				
		6.							
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ			(1) 		(2) 			σκ	

α/β	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΤΥΠΟΣ	1201ΕΙΟ		Α' ΟΡΟΣ.		Β' ΟΡΟΣ.		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ	
		ΥΛΙΚ.	ΧΡΩΜ.	ΥΛΙΚ.	ΧΡΩΜ.	ΥΛΙΚ.	ΧΡΩΜ.		
Η	ΑΡΧΙΤ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ	1. γείσα						Θέση (1) + (2) οκίτσο	
		2. κορνιζώματα							
		3. παραστάδες	1	δ	1	δ			
		4. φουρούσια	1	δ	1	δ			
		5. αετώματα							
		6. καμινάδες							

Θ	ΠΕΡΙΦΡΑΣ	30-10-87						οκίτσο
		1. μανδρότοιχος ψηλός						
		2. μανδρότοιχος χαμηλός	1	δ	1	δ		
	3. άλλος τρόπος	1	δ	1	δ			

ΥΠΟΜΝΗΜΑ - ΚΩΔΙΚΑΣ ΣΥΜΒΟΛΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΚΑΙΝΟΣ ΦΟΡΑΣ ΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΗΧΙΚΟΣ

ΥΛΙΚΑ	1	ΠΕΤΡΑ	5	ΠΛΑΚΕΣ-ΠΕΤΡΙΝΕΣ	9	ΣΙΔΗΡΟΣ
	2	ΣΟΒΑΣ-ΚΟΝΙΑΜΑ	6	ΚΕΡΑΜΙΔΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ	10	ΧΩΜΑ
	3	ΞΥΛΟ	7	ΚΕΡΑΜΙΔΙΑ ΓΑΛΛΙΚΑ	11	ΓΥΨΟΣ
	4	ΤΟΥΒΛΟ	8	ΛΑΜΑΡΙΝΑ	12	ΟΠΛ. ΣΚΥΡ

ΧΡΩΜΑ	α	ΛΕΥΚΟ	ε	ΟΜΠΡΑ	η	
	β	ΜΑΥΡΟ	ι	ΚΟΚΚΙΝΟ	ζ	Διαφορα.
	γ	ΓΚΡΙΖΟ	π	ΜΠΛΕ		
	δ	ΧΡΥΑ	θ	ΚΙΤΡΙΝΟ		

ΦΩΤ. ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΦΩΤ. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΜΕΛΕΤΗΤΗ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κατά την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, ασχολήθηκα με την αρχιτεκτονική μελέτη του οικισμού των Ολύμπων στη Νότια Χίο, ειδικότερα δε με τη μελέτη, αποτύπωση και εκτίμηση της παραδοσιακής κατοικίας της Αγγελικής Κοκαράκη.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι, με ποιο τρόπο ένα παραδοσιακό μικρό πέτρινο σπίτι, ενταγμένο σε ένα συγκεκριμένο χώρο, μπορεί να επισκευασθεί, να συντηρηθεί και να αποκτήσει όλες τις ανέσεις που αναζητά ο σύγχρονος ένοικός του: ύδρευση, μόνωση, αποχέτευση, θέρμανση, ηλεκτροδότηση και αποκατάσταση επιχρισμάτων και κουφωμάτων.

Για τη συντήρηση της παραδοσιακής αυτής κατοικίας χρειάστηκε μια ολοκληρωμένη μελέτη, σωστά οργανωμένη, από τη διαμόρφωση του δαπέδου έως τη μόνωση της ταράτσας, την αρμολόγηση της τοιχοποιίας και τον καθαρισμό των παλαιών επιχρισμάτων με σύγχρονους κατάλληλους τρόπους. Μελέτησα και εξέτασα όλες τις μεθόδους για την κάθε εργασία χωριστά και τις περιγράψω λεπτομερώς, πάντοτε σύμφωνες με τις υποδείξεις της 3^{ης} εφορίας Βυζαντινών αρχαιοτήτων, αφού ο οικισμός των Ολύμπων έχει χαρακτηριστεί παραδοσιακός.

Το χωριό έχει χτιστεί τον 13^ο αιώνα από τους Γενουάτες και διατηρεί τον τύπο της παλαιάς οχυρωμένης μεσαιωνικής πόλης. Έχει σχήμα τετράγωνο, με ένα πύργο στη μέση του χωριού και περιβάλλεται από τοίχος που σχηματίζεται από τους εξωτερικούς τοίχους των ακραίων σπιτιών. Με τον ίδιο τρόπο είναι χτισμένα και τα γειτονικά χωριά Πυργί, Μεστά, Ελάτα, Καλαμωτή. Εκεί παρατηρούμε ότι μεγάλο μέρος παραδοσιακών σπιτιών συντηρήθηκε και αποκαταστάθηκε με αποτέλεσμα να μπορεί να δεχθεί πλήθος τουριστών, που το επιλέγουν για τις διακοπές τους, σε αντίθεση με το χωριό των Ολύμπων το οποίο δεν έχει αναπτυχθεί και αξιοποιηθεί ιδιαίτερα ακόμα.

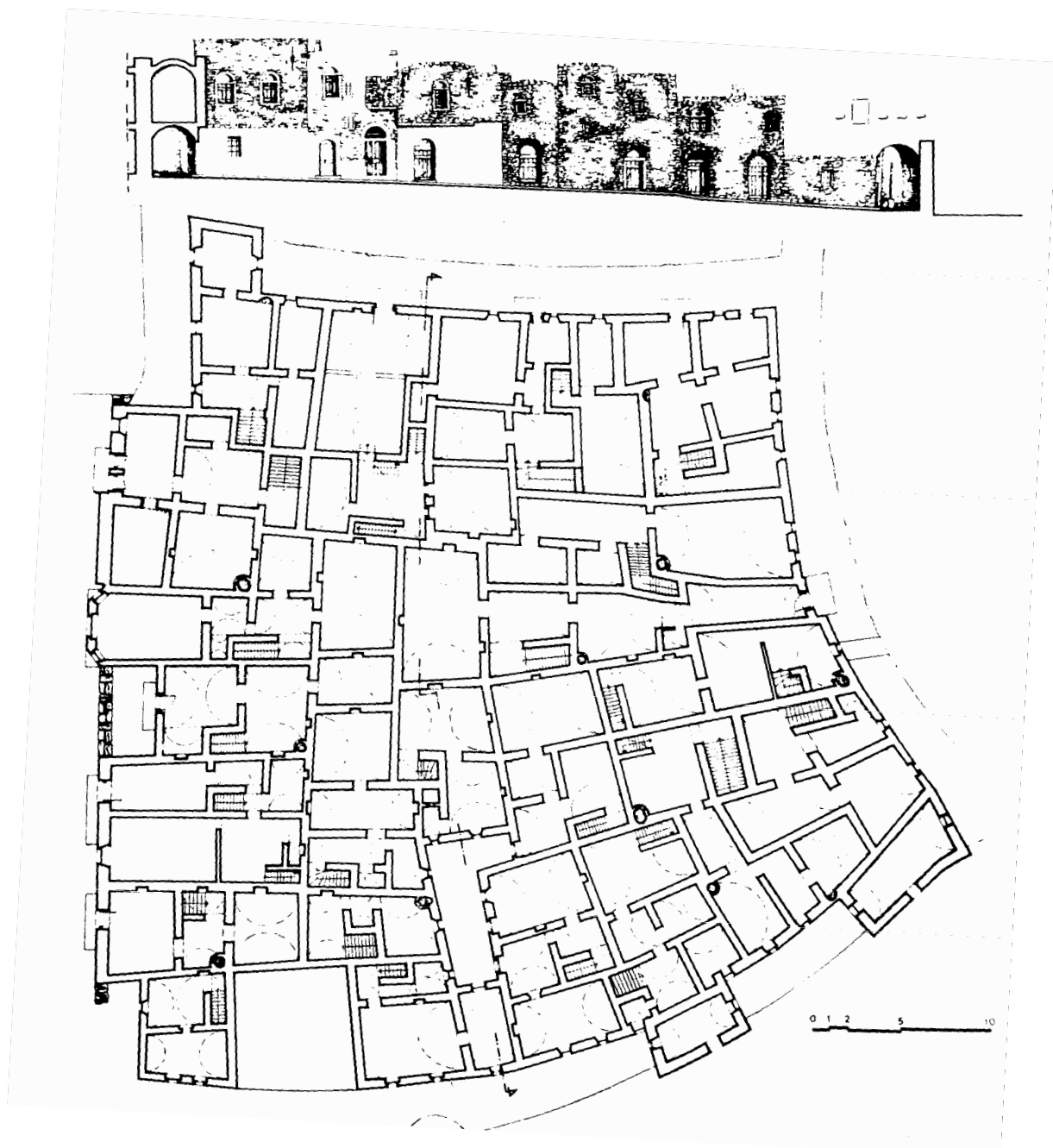
Ασχολήθηκα με το θέμα των μεσαιωνικών χωριών της Χίου, η μελέτη των οποίων παρουσιάζει μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, πρώτα για την ιδιομορφία τους γιατί σχεδόν πουθενά αλλού στην Ελλάδα δεν έχουμε όμοια παραδείγματα και κατά δεύτερον για την ιστορικότητά τους.

Μέσα από την εργασία μου αποκόμισα σπουδαίες γνώσεις και ένιωσα ιδιαίτερη συγκίνηση που με την ολοκλήρωσή της μπορώ να μεταφέρω τη γνώση μου σε όσους ενδιαφέρονται. Γνώρισα πως κατασκευάζονταν οι κατοικίες παλαιά, με υλικά που

βρίσκονταν άφθονα στη φύση όπως πέτρα, άμμος, χώμα, χαλίκι και πως ο ανθρώπινος νους εργάστηκε έτσι ώστε να τα αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Μελέτησα και έμαθα από εργασίες έμπειρων μηχανικών για τις πολλαπλές μεθόδους αποκατάστασης τέτοιων μνημείων, στις οποίες σχολαστικά αναφέρθηκα.

Πιστεύω ότι επιβάλλεται να αποκατασταθούν όσο το δυνατό περισσότερα σπίτια, όπως της Κας Κοκαράκη, γιατί είναι άδικο να ερημώνονται και να αφήνονται στη φθορά των χρόνων τέτοια σπάνια δείγματα αρχιτεκτονικής ομορφιάς. Με τον τρόπο αυτό η παράδοση αναβιώνει και αναπτύσσεται ο τουρισμός που είναι πλέον η δεύτερη πηγή ανάπτυξης , μετά τη ναυτιλία, για τη Χίο μας.

Ολύμπιοι. Τμήμα οικισμού. Κάτοψη και όψη.

Πηγή : ΥΠΠΟ Ανθολογία της Ελληνικής Αρχιτεκτονικής, Αθήνα 1981

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μ. Φιλλίπα Αποστόλου (1978). *Το Κάστρο της Αντίπαρου, συμβολή στη μελέτη των οχυρωμένων μεσαιωνικών οικισμών του Αιγαίου*. Αθήνα
- Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας (1960). Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου, τακτικού καθ. Π.Α. Μιχέλης, *Το Ελληνικό λαϊκό σπίτι* 5 – 40, Αθήνα : Ε.Μ.Πολυτεχνείο.
- Χ.Θ. Μπούρας (1992). *Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Χίος*. Αθήνα : Εκδόσεις «Μέλισσα» .
- Χ.Θ. Μπούρας (1974). *Οδηγοί της Ελλάδος Χίος*. Αθήνα : Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος .
- Ν. Κουλουκάκη και συνεργάτες (2000). *Η Ιταλική επίδραση στη Χίο 13^{ος} – 16^{ος} αι.* Χίος : Άλφα Πι
- Κ. Αμάντου (1953). *Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου*. Αθήνα
- Θ.Α. Γαβαλά – Θ.Σ. Μονιούδη (1977). Η κατοικία στα μεσαιωνικά χωριά της Χίου. *Χιακά χρονικά, θ', 6-16*.
- Ν.Μ. Μουτσόπουλος (1979). *Θέματα αρχιτεκτονικής μορφολογίας οικισμοί – αρχοντικά – μετόχια, αποτυπώσεις, προτάσεις αναστηλώσεως και αναβιώσεως. Επιλογή διπλωματικών εργασιών 1966 – 1974*. Θεσσαλονίκη : Έκδοση εργαστηρίου αρχιτεκτονικής μορφολογίας της πολυτεχνικής σχολής του Α.Π.Θ.
- Μαρία Ξύδα (1994). Τα μεσαιωνικά χωριά, ομάδα οικισμών με μοναδικό αρχιτεκτ. ενδιαφέρον και κύριο προϊόν τη μαστίχα. *Επτά Ημέρες η Καθημερινή*, 31/7/1994, 4-7.
- Τασούλα Μανδάλα (1998). Κάστρα, μεσαιωνικά χωριά υστεροβυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, *Χίος: Ιστορία και Τέχνη*. Χίος: Νομαρχία Χίου, Σύλλογος φίλων του Αρχαιολογικού Μουσείου Χίου.
- Μιχάλης Θ. Μουστρίδης (-). *Τα Μεστά της Χίου Ιστορικά – λαογραφικά*. Χίος
- Α. Πασιάρδης (1993). *Μεστά ιστορία -ξενάγηση-πληροφορίες-χάρτες*. Χίος.
- Θ. Γαβαλά – Θ. Μονιούδη (1978). Χωρική ανάλυση των μεσαιωνικών οικισμών της Χίου. *Αρχιτεκτονικά θέματα*, 12, 86-93.
- Λ.Ξερουτσίκου, Γ. Δεσύπρης (1997). *Χίος το μυροβόλο νησί*. Αθήνα : Εκδόσεις Μιχάλης Τουμπής Α.Ε.
- Ph. Argenti (1958). *The occupation of Chios by the Genoese*. Cambridge

- Γ. Ζολώτας (1921). *Ιστορία της Χίου*. Αθήνα
- Δημ.Πικιώνη (2000). *Αρχιτεκτονική της Χίου*. Αθήνα: «ΙΝΔΙΚΤΟΣ» , Βιβλιοθήκη Χίου Κοραή , Μουσείο Μπενάκη.
- Φ. Αργέντη – Στ. Κυριακίδη (1946). *Η Χίος παρά τοις γεωγράφοις και περιηγηταίς*. Αθήνα
- Arnold C. Smith (1962). *The architecture of Chios*. London : εκδότης Philip P. Argenti
- Γεώργιος Ι. Δαμαλάς, (1989). *Καλαμωτή ένα παραδοσιακό μεσαιωνικό Μαστιχοχώρι της Χίου*. Αθήνα : Σύλλογος καλαμωτουςών Χίου Αττικής “Η Αγία Παρασκευή”.
- Αθηνά – Χριστίνα Λούππου – Ρόκου (-). *Αιγαίο κάστρα και καστέλλια*. Αθήνα : Εκδόσης ΑΔΑΜ.
- Χ. Μπούρας (1992). Αρχιτεκτονική και πολεοδομία στους παραδοσιακούς οικισμούς του Αιγαίου, *Το Αιγαίο επίκεντρο Ελληνικού πολιτισμού*. Αθήνα : εκδόσεις Μέλισσα.
- W.A. Eden (1950). *The plan of Mesta Chios*. Annual of the British School of Athens.
- Ιωάννης Μ. Γκιάλας (1948). *Ιστορικά σημειώσεις περί Μεστών και Ελάτας Χίου*. Χίος .
- Χ. Μπούρας (1970). Ξυστά – sgraffiti στην ανώνυμη αρχιτεκτονική της Χίου, *Επιστημονική επετηρίς πολυτεχνικής Σχολής Α.Π.Θ.* τομ. Ε. 1-16, Θεσ/νίκη.
- Κ. Άμαντου (1955). *Συμβολή εις την μεσαιωνικήν ιστορία της Χίου*. Αθήνα
- ΥΠ.ΠΟ Αθήνα 1981. *Ανθολογία Ελληνικής Αρχιτεκτονικής*.
- Ν.Βολάκης. *Οι Ολύμποι Χίου*. Χίος 1982.
- Σύλλογος Πολιτικών Μηχανικών Ελλάδος, *Δημερίδα για επεμβάσεις σε παλαιά κτίρια από τοιχοποιία*, Αθήνα 2000.
- www.ktirio.gr